

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ: ΣΕΥΠ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΕΜΑ:

***«Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ»***

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΑΡΧΑΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑ
ΜΠΕΖΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α. ΓΡΙΝΤΕΛΑΣ

**Για τη λήψη πτυχίου στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της
Σχολής Επαγγελμαίων Υγείας Πρόνοιας του Ανώτατου
Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πάτρας.**

ΠΑΤΡΑ, 2009

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας για την πολύτιμη προσφορά όλων των ατόμων που στάθηκαν σημαντικοί αρωγοί στην προσπάθειά μας να ολοκληρώσουμε την εργασία μας, προσφέροντας πληροφορίες, γνώσεις, καθοδήγηση και φυσικά τον χρόνο τους.

Αρχικά ευχαριστούμε τον υπεύθυνο επόπτη μας κ. Αντρέα Γριντέλα, για τον χρόνο που μας αφιέρωσε, τις πληροφορίες που μας παρείχε για την παρούσα μελέτη, και για τις κατευθύνσεις που μας πρόσφερε καθ' όλη την διάρκεια της συνεργασίας μας.

Επίσης, αισθανόμαστε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε τους ανθρώπους που στάθηκαν δίπλα μας και έδειξαν μεγάλη υπομονή κατά την διάρκεια των σπουδών μας.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους αυτούς τους ανθρώπους που μας βοήθησαν να ολοκληρώσουμε την εργασία αυτή, προσφέροντάς μας τις πολύτιμες γνώσεις τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
2	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
2.1	Σκοπός και Στόχοι της Μελέτης.....	7
2.2	Λειτουργικοί Ορισμοί.....	8
2.3	Μεθοδολογία	10
3	Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	11
3.1	Ο Θεσμός του Σχολείου.	11
3.2	Το Σχολείο ως Φορέας Κοινωνικοποίησης	14
3.3	Λειτουργίες του Σχολείου	16
3.4	Κριτήρια Ομαλής Προσαρμογής Παιδιών και ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού.....	18
3.5	Σχέσεις και Επικοινωνία Δασκάλου- Μαθητή.	21
3.6	Σχέση Γονέων – Δασκάλων.....	26
3.7	Υπηρεσίες που μπορεί να παρέχει το Σχολείο.	28
4	Παιδί και Περιβάλλον.....	34
4.1	Παιδί.....	34
4.2	Παιδί και Οικογένεια.....	35
4.3	Οικογένεια και Κοινωνία.....	41
4.4	Παιδί-Οικογένεια-Σχολείο.....	51
5	Η Κοινωνική Εργασία	56
5.1	Κοινωνική Εργασία ως εφαρμοσμένη επιστήμη	56
5.2	Οι ρίζες της Κοινωνικής Εργασίας.....	57
5.3	Τομείς Άσκησης Της Κοινωνικής Εργασίας	58
5.3.1	Τομέας της Εκπαίδευσης.....	59
5.3.2	Τομέας της Παραβατικότητας.....	60
5.3.3	Τομέας της Υγείας και της ψυχικής υγείας	61
5.4	Κ.Ε.Α, Κ.Ε.Ο, Κ.Ε.Κ.....	62
6	Σχολική Κοινωνική Εργασία.....	64
6.1	Η Σχολική Κοινωνική Εργασία.....	64
6.2	Η Εφαρμογή της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας.	69
6.3	Η Αναγκαιότητα της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας.....	72
6.4	Οι στόχοι της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας	74
6.5	Η Αυτοαντίληψη της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας.	78
6.6	Μορφές και πρότυπα συνεργασίας με το σχολείο.....	79
6.7	Σχέση παιδαγωγού Κοινωνικού Λειτουργού.....	82
6.8	Ο Ρόλος του Σχολικού Κοινωνικού Λειτουργού.....	83
6.9	Οι προοπτικές για την Σχολική Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα.	86
6.10	Μοντέλο συνεργασίας σχολείου- κοινωνικής εργασίας ΑΤΕΙ Πάτρας	89
7	Χάραξη Εθνικής Στρατηγικής	92
7.1	Τα Προαιρετικά Καινοτόμα Προγράμματα.....	92
7.2	Στόχοι των καινοτόμων προαιρετικών προγραμμάτων	93
7.3	Αναγκαιότητα Καινοτόμων Προγραμμάτων	94
7.4	Πολιτιστικά Προγράμματα.....	95
7.5	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.	98
7.6	Διδακτικές Προσεγγίσεις των Προγραμμάτων.....	99
8	Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	103
8.1	Συμπεράσματα:.....	103
8.2	Προτάσεις:	108

9	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111
9.1	Ξενόγλωσση	111
9.2	Ελληνική.....	111
10	Παράρτημα	114

1 ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην εργασία αυτή μελετήθηκαν οι προοπτικές άσκησης κοινωνικής εργασίας στο χώρο του σχολείου, η αναγκαιότητα ύπαρξής της καθώς και η δυναμική του σχολείου όπως παρουσιάζεται σήμερα.

Ασχοληθήκαμε με το τι είναι η Σχολική Κοινωνική Εργασία, για ποιο λόγο είναι αναγκαία η ύπαρξή της καθώς και ποια είναι η εικόνα που παρουσιάζει το σύγχρονο σχολείο.

Η εργασία αποτελείται συνολικά από δέκα κεφάλαια.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, κάνουμε μια εισαγωγή στο θέμα μας και στους λόγους μας οδήγησαν να ασχοληθούμε μ' αυτό, αναφέρουμε τους σκοπούς και τους στόχους της μελέτης και δίνουμε κάποιους λειτουργικούς ορισμούς για το τι είναι: Κοινωνική Εργασία, Σχολική Κοινωνική Εργασία Σχολείο, Κοινωνικοποίηση, Αντικοινωνική Συμπεριφορά, Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά και Παραβατικότητα ανηλίκων. Επιπλέον, αναφέρεται και η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για να εργασθούμε πάνω σ' αυτό το θέμα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζουμε το προφίλ του σχολείου σήμερα, τις λειτουργίες που αυτό επιτελεί, την ποιότητα των σχέσεων τόσο μεταξύ δασκάλων- μαθητών όσο και μεταξύ δασκάλων- γονέων καθώς και κάποιες υπηρεσίες που θα μπορούσε να προσφέρει το σχολείο στους μαθητές και στους γονείς τους.

Συνεχίζοντας, στο τέταρτο κεφάλαιο, μελετήθηκε το παιδί σε συνάρτηση με το περιβάλλον, το σχολείο και την οικογένεια καθώς και η συνάρτηση οικογένειας- κοινωνίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η Κοινωνική Εργασία, οι ρίζες της και η εξελικτική πορεία που ακολούθησε στο χρόνο καθώς και οι φορείς άσκησης της Κοινωνικής Εργασίας.

Στο έκτο κατά σειρά κεφάλαιο γίνεται λόγος για την Σχολική Κοινωνική Εργασία, τι είναι, που εφαρμόζεται ποιοι είναι οι στόχοι της, για ποιο λόγο είναι αναγκαία η ύπαρξή της και ποιες είναι οι μελλοντικές προοπτικές για την εφαρμογή της στην Ελλάδα.

Εν συνεχεία, το έβδομο κεφάλαιο αναφέρεται σε κάποια προγράμματα που έχουν θεσπιστεί από το Υπουργείο Παιδείας και που ως βασικό σκοπό έχουν την «αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς των μαθητών, η ενίσχυση της υπευθυνότητας, της αυτοπεποίθησης, της προσωπικότητας και της ικανότητας του μαθητή για την υιοθέτηση θετικών στάσεων απέναντι στην ζωή.

Στο όγδοο κεφάλαιο, παρατίθενται οι προτάσεις και τα συμπεράσματα που διεξήγαμε από την εργασία αυτή.

Τέλος, στα κεφάλαια εννέα και δέκα, περιέχονται η βιβλιογραφία και το παράρτημα.

2 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παράμετρος που μας οδήγησε στην επιλογή του θέματος αυτού είναι , η ταχύτητα βιαιότητας που εκτυλίσσεται καθημερινά μέσα στο χώρο του σχολείου, ή από μαθητές έξω από τον σχολικό χώρο.

Είναι γεγονός ότι το σχολείο αποτελεί χώρο έκφρασης αντικοινωνικών και άλλων συμπεριφορών από μέρους των παιδιών. Κανείς δεν μπορεί να ξεχάσει την σοκαριστική υπόθεση του εντεκάχρονου Άλεξ που στις 3 Φεβρουαρίου του 2006, σύμφωνα με τις έως τώρα πληροφορίες στην δολοφονία του εμπλέκονται πέντε παιδιά ηλικίας έντεκα έως δεκατριών ετών.

Αυτή η εργασία δεν έχει στόχο μόνο να προσεγγίσει τις προοπτικές για την άσκηση κοινωνικής εργασίας στο χώρο του σχολείου , αλλά πολύ περισσότερο να ευαισθητοποιήσει τους ειδικούς ώστε να προβούν σε ριζικές αλλαγές για ένα δημοκρατικό σχολείο και ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά.

2.1 Σκοπός και Στόχοι της Μελέτης

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να μελετηθούν οι προοπτικές για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας στον χώρο του σχολείου και η καταγραφή της δυναμικής του σχολείου σήμερα.

Ως στόχους της μελέτης αυτής έχουμε θέσει τους εξής:

1. Ανάδειξη της αναγκαιότητας ύπαρξης Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας
2. Τα πλεονεκτήματα ύπαρξης της Κοινωνικής Εργασίας στο σχολείο

3. Παρουσίαση των δομών και λειτουργιών που επιτελεί το σχολείο

2.2 Λειτουργικοί Ορισμοί

Κοινωνική Εργασία:

Η Κοινωνική Εργασία ορίζεται ως «η εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη , η οποία προήλθε από την κοινωνική πρόνοια ως ένας μηχανισμός που συστάθηκε για να διασφαλίσει την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών των αδυνάτων που δημιουργήθηκαν από την βιομηχανική ανάπτυξη, και που καλείται να χειριστεί τις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και να αποτρέψει ή να βελτιώσει τα ατομικά, ομαδικά και κοινοτικά προβλήματα που προκύπτουν από την δυσλειτουργία των ατομικών αναγκών και των κοινωνικών θεσμών» (Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών, 1985).

Σχολική Κοινωνική Εργασία:

Η συνεργασία σχολείου και κοινωνικής εργασίας. Ο Κοινωνικός Λειτουργός εφαρμόζει τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας και παρέχει τις υπηρεσίες του μέσα στον χώρο του σχολείου.

Σχολείο:

Εκπαιδευτικό ίδρυμα που έχει ως σκοπό την μόρφωση και την αγωγή των παιδιών και των εφήβων και που λειτουργεί με βάση ένα επίσημα αναγνωρισμένο πρόγραμμα. Είναι η διαδικασία μορφώσεως που συντελείται μέσα στο σχολείο. (Μπαμπινιώτης)

Κοινωνικοποίηση:

«Κοινωνικοποίηση είναι η πορεία η οποία επιτρέπει στον άνθρωπο να μάθει να ζει στην κοινωνία του σύμφωνα με τις αξίες της. Του επιτρέπει να αναπτύξει ένα κοινωνικό εαυτό και να ανακαλύψει τη θέση του μέσα στο πλαίσιο του κόσμου του. Είναι μία πορεία που ενθαρρύνει τα άτομα να συμπεριφέρονται με τρόπους με τους οποίους θα κερδίσουν κοινωνική επιδοκιμασία και την ικανότητα να προβλέπουν τις αντιδράσεις τις οποίες θα προκαλέσουν οι πράξεις του» (L Duberman,1975).

Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά:

Οποιαδήποτε συμπεριφορά η οποία θεωρείται παρεκκλίνουσα σύμφωνα με τη δημόσια ομοφωνία, η οποία κυμαίνεται από το μέγιστο βαθμό έως τον ελάχιστο (Thio,2003).

Αντικοινωνική Συμπεριφορά:

Ως αντικοινωνική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται η συμπεριφορά των νεαρών ατόμων, η οποία στρέφεται εναντίον της κοινωνίας, των θεσμών και των συμφερόντων της. Η αντικοινωνική συμπεριφορά αποτελεί μέρος της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και περιλαμβάνει ενέργειες και αξιόποινες πράξεις που έρχονται σε αντίθεσή με τους κανόνες που έχει θέσει η κοινωνία και τα δεδομένα που δέχεται και επιδοκιμάζει το ισχύον σύστημα αξιών (Πανούσης, 1987).

Παραβατικότητα Ανηλίκων:

«Αποτελεί μια μορφή αντικοινωνικής και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των ανηλίκων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η πρόκληση εναντίων των αρχών και η απειλή ενάντια στην ίδια τους την ασφάλεια» (Kraus, 1977).

2.3 Μεθοδολογία

Στην παρούσα εργασία έγινε βιβλιογραφική έρευνα. Συγκεντρώσαμε πληροφορίες σχετικά με το θέμα μας από διάφορα βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, έντυπα και από το διαδίκτυο.

Από τα παραπάνω συγκεντρώσαμε ότι θεωρήσαμε πως θα μας βοηθήσει με την εργασία μας και τα χρησιμοποιήσαμε άλλες φορές αυτούσια και άλλες, επεξεργάζοντας κάποια στοιχεία που μας ενδιέφεραν.

Επισκεφθήκαμε:

- Την Βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας
- Την Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- Την Δημοτική Βιβλιοθήκη Κύπρου
- Την Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Κύπρου
- Ιστοσελίδες στο διαδίκτυο

3 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

3.1 Ο Θεσμός του Σχολείου.

Το σχολείο είναι κοινωνικός και πολιτικός θεσμός όπου μέσα σ' αυτό καλλιεργείται και διαπλάθεται η ψυχή των παιδιών. Η αγωγή που τους παρέχεται είναι πολυδιάστατη: ηθική, πνευματική, κοινωνική, θρησκευτική, εθνική, ψυχική, φυσική, πολιτική, πολιτιστική και διαπολιτισμική.

Συνισταμένη όλων αυτών είναι η πολιτισμική, γιατί κάθε αγωγή, τελικά, εκπολιτίζει τον αναπτυσσόμενο άνθρωπο. Για την ποιότητα του σημερινού σχολείου ακούγονται πολλές γνώμες, ένα όμως είναι σίγουρο, ότι δεν υπάρχει άλλος θεσμός που να εκπληρώνει όλους αυτούς τους σκοπούς στους οποίους αποβλέπει το σύγχρονο σχολείο. Αν και το ελληνικό σχολείο δεν έχει κατορθώσει ακόμη να γίνει «το ιδεώδες σχολείο», οφείλουμε να του αναγνωρίσουμε μια άλλη πραγματικότητα, ότι δηλαδή ολοένα και εξελίσσεται ποιοτικά προς το καλύτερο και γίνεται όλο και πιο δημοκρατικό με πολύ γρήγορους ρυθμούς, όπως διδάσκει και η ιστορία του.

«Βασικός ρόλος του σχολείου είναι η ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας, πάντα βέβαια μέσα στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας που πρέπει να σκοπεύει, ώστε να διαμορφώνει ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες, που να συντελούν στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής. Για να πετύχουν οι στόχοι του, είναι ανάγκη να διαμορφωθούν νέες σχέσεις μεταξύ των μαθητών, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, μεταξύ των εκπαιδευτικών και μεταξύ εκπαιδευτικών και συμβούλων. Το περιβάλλον της τάξης να είναι δημοκρατικό και τα παιδιά να διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους,

να υπάρχει πνεύμα συνεργασίας, κατανόησης, αλληλοβοήθειας, σεβασμό στον πολιτισμό των άλλων επιστημών, θρησκείων, πολιτισμών και της υπευθυνότητας».

Το σχολικό σύστημα μέσα από τα ιστορικό- πολιτισμικά δεδομένα και τις παιδαγωγικές αντιλήψεις του παρελθόντος έχει διαμορφώσει πεποιθήσεις και πρακτικές που αφορούν την διάρθρωση της σχολικής αίθουσας (χώρος), την οργάνωση του μαθητικού δυναμικού (ομάδα), και τη ρύθμιση και τον έλεγχο της μαθησιακής (μέθοδος) και κοινωνικής συμπεριφοράς των μαθητών (πειθαρχία).

Το σύγχρονο σχολείο, ανταποκρινόμενο στα νέα ιστορικό- πολιτισμικά δεδομένα και στις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, αγωνίζεται να αλλάξει παγιωμένες πρακτικές. Το έργο όμως, της αλλαγής παγιωμένων καταστάσεων είναι δύσκολο και οι ρυθμοί αλλαγής είναι βραδείς. Το ελληνικό σχολικό σύστημα, παρά τις πολλές και σημαντικές αλλαγές του, διατηρεί πολλά ακόμα στοιχεία από το παραδοσιακό σχολείο.

Βέβαια, το σχολείο έχει γίνει πιο δημοκρατικό, πιο ανοιχτό και πιο μαζικό με αποτέλεσμα η εργασία σ' αυτό να γίνεται πιο περίπλοκη με νέους ρόλους και νέες αρμοδιότητες. Το άνοιγμα του σχολείου και ο εκδημοκρατισμός του επιτρέπουν στις κοινωνικές αντιφάσεις να αποτυπώνονται όλο και πιο έντονα στις καθημερινές πρακτικές. Κοινωνική διάκριση, αποκλεισμός, διαρροή και εγκατάλειψη σχολείου, διάκριση φύλων, σχολική παραβατικότητα, σχολική αποτυχία, υπό-επίδοση, απαξίωση των τίτλων σπουδών, κίνητρα, πολυπολιτισμική σύνθεση της τάξης, υποχρεωτική παρακολούθηση κ. ά. συνθέτουν ένα

ιδιαίτερα ανοιχτό, σε συγκρούσεις, διλήμματα και αντιφάσεις, πεδίο παιδαγωγικής πράξης.

Όμως, τα σχολεία δε μπορούν, πλέον, να περιορίζονται στην τυπική διεκπεραίωση του διδακτικού έργου. Αυτό το έργο καλούνται να το εμπλουτίζουν συστηματικά. Η πολιτισμική και κοινωνική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου αναδεικνύει προτεραιότητες για μια άλλη παιδαγωγική, την παιδαγωγική της αισιοδοξίας, την παιδαγωγική της άμβλυνσης των διάφορων μορφών διάκρισης, την παιδαγωγική του τακτ, του σεβασμού και της αναγνώρισης του άλλου, την παιδαγωγική της μέριμνας, της έγνοιας, της φροντίδας και της αλληλεγγύης, την παιδαγωγική της θετικής αξιολόγησης και της θετικής διάκρισης.

Σ' αυτό το πεδίο ο εκπαιδευτικός καλείται να ενσωματώνει στα τυπικά και συμβατικά του μαθήματα εμπειρίες πολύμορφου εγγραμματισμού, αγωγής ελεύθερου χρόνου, αγωγής υγείας, αγωγής περιβάλλοντος, αγωγή ειρήνης και κοινωνικής αλληλεγγύης, αγωγή επικοινωνίας και συνεργασίας, σεβασμού και αποδοχής του άλλου, αγωγή αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησης κ. ά. Όλα αυτά προϋποθέτουν από τη μια την κατανόηση της συνολικής κοινωνικής λειτουργίας του σχολείου στις νέες συνθήκες και από την άλλη συλλογικές μορφές παρέμβασης για βαθύτερο εκδημοκρατισμό σχολείου και κοινωνίας.

Συμπερασματικά, είναι αναγκαίο και βαρύ καθήκον για την υποχρεωτική εκπαίδευση να συμβαδίζει με τις αλλαγές και τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το περιβάλλον αυτό πρέπει να καθοδηγεί την ύλη και τις διδακτικές μεθόδους, ώστε να καλύπτουν τις κοινωνικές ανάγκες που θα εμφανιστούν στο μέλλον. Το σχολείο, τοποθετώντας σήμερα τον μαθητή στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σταματά

να είναι μόνο γνωσιολογικό, γιατί πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ερευνήσει, να ανακαλύψει μόνο του τη γνώση, να μάθει να σκέπτεται, να ενεργεί και να αναπτύσσει πλούσιες δραστηριότητες. (Παπακωνσταντίνου Π., 1992)

3.2 Το Σχολείο ως Φορέας Κοινωνικοποίησης

Σύμφωνα με έναν από τους πολλούς ορισμούς που έχουν δοθεί για την κοινωνικοποίηση με την γέννησή του το παιδί δεν είναι ούτε κοινωνικό ούτε όμως και μη κοινωνικό. Έχει απλά δυνατότητες κοινωνικοποίησης, που πραγματοποιούνται με επιδράσεις από το φυσικό και κοινωνικό, πολιτικό- ιστορικό περιβάλλον και διαρκεί σ' όλη τη ζωή.

Κοινωνικοποίηση είναι η εκμάθηση και απόκτηση της κατάλληλης σύμφωνα με τα κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς, των στάσεων και των αξιών.

Σύμφωνα με τον Eric Erickson για να κοινωνικοποιηθεί ένα άτομο θα πρέπει να περάσει από τα οκτώ βασικά στάδια της κοινωνικοποίησης: Το στάδιο της εμπιστοσύνης, της αυτονομίας, της πρωτοβουλίας, της φιλοπονίας, της ταυτότητας, της οικειότητας, της παραγωγικότητας και τέλος από το στάδιο της ακεραιότητας ή ολοκλήρωσης του Εγώ, όπου ο έφηβος έχει πια ολοκληρωθεί και έχει αποδεχθεί τον εαυτό του με τα προτερήματα αλλά και τα ελαττώματα που παρουσιάζει. Έχει ωριμάσει και εργάζεται παραγωγικά (www.uoa.gr).

Υπάρχουν δύο φάσεις της κοινωνικοποίησης, η πρωτογενής κοινωνικοποίηση, η οποία πραγματοποιείται μέσα στην οικογένεια και η δευτερογενής κοινωνικοποίηση η οποία γίνεται έξω από το πλαίσιο του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Στην φάση της δευτερογενούς λοιπόν κοινωνικοποίησης, ξεχωριστεί θέση καταλαμβάνει η σχολική κοινωνικοποίηση, η οποία έχει πρωταρχική σημασία για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου αλλά και για την κοινωνική του τοποθέτηση.

Τόσο στην πρωτογενή όσο και στην δευτερογενή φάση, και στο πλαίσιο του σχολείου, συντελείται η λεγόμενη «πολιτική ένταξη» (Enculturation), η οικειοποίηση δηλαδή της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών αξιών.

Το σχολείο θεωρείται, λοιπόν, φορέας μετάδοσης πολιτιστικών στοιχείων, φορέας αναπαραγωγής μιας δεδομένης κοινωνικής κληρονομιάς. Έτσι, ως θεσμός, λοιπόν μπορεί να επιδρά άμεσα ή έμμεσα στην διαμόρφωση των πολιτικών στάσεων, ιδεών και αξιών των μαθητών καθώς και στην μελλοντική τους πολιτική συμπεριφορά.

Η κοινωνική μάθηση στο σχολείο πραγματοποιείται μέσα από ομαδικά παιχνίδια και δραστηριότητες καθώς και με ομαδικές εργασίες μέσα στην τάξη. Έτσι μέσα από τη συνεργασία, πραγματοποιείται η αυτογνωσία, τα παιδιά ανταλλάσσουν γνώμες, ενισχύεται η αμοιβαιότητα, συνηθίζουν στην αυτοκυριαρχία, εκτιμούν τις απόψεις των άλλων και συνάπτουν φιλίες (www.clab.edc.uoc.gr).

Ως θεσμός και φορέας κοινωνικοποίησης λοιπόν το σχολείο, αναλαμβάνει να συμπληρώσει, να εμπλουτίσει ή ακόμη και να τροποποιήσει το κοινωνικοποιητικό έργο της οικογένειας. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα υποκαθιστά την οικογένεια. Το σχολείο διευρύνει τον κοινωνικό κύκλο των νέων και εμπλουτίζει τις κοινωνικές τους σχέσεις. Τέλος προσφέρει στους μαθητές νέες εμπειρίες κοινωνικών ρόλων και προτύπων συμπεριφοράς.

3.3 Λειτουργίες του Σχολείου

Το σύγχρονο Ελληνικό σχολείο ως κοινωνικός και παιδαγωγικός οργανισμός επιτελεί συγκεκριμένες λειτουργίες. Σύμφωνα με μία άποψη (Κωνσταντίνου,1994), το σχολείο επιτελεί μια ιδεολογική-κοινωνικοποιητική λειτουργία, μεταβιβάζοντας κυρίαρχα κανονιστικά-πολιτισμικά στοιχεία στους μαθητές, όπως τρόπους σκέψης και βασικούς προσανατολισμούς, καθώς επίσης και αντίστοιχα πρότυπα, κίνητρα και αντιλήψεις περί δικαίου και ηθικής.

Επίσης, επιτελεί μια τεχνική- μαθησιακή λειτουργία, μεταβιβάζοντας πολιτισμικά- τεχνικά στοιχεία στους μαθητές, όπως τη γραφή, την ανάγνωση, την αριθμητική κ. ά. προκειμένου αυτοί να καταστούν ικανοί για ενεργή συμμετοχή στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Τρίτη λειτουργία που επιτελεί το σχολείο είναι η επιλεκτική, αποδίδοντας στους μαθητές την κοινωνική θέση, δηλαδή προεπιλέγοντας μαθητές για συγκεκριμένες θέσεις της κοινωνικής ιεραρχίας, σύμφωνα με τους τίτλους σπουδών και προκαθορίζοντας την αντίστοιχη ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία μέσω του καθορισμού των ευκαιριών στη ζωή (αναπαραγωγή της κοινωνικής δομής).

Τέλος, το σχολείο επιτελεί μια κουστωδιακή λειτουργία, απελευθερώνοντας τους γονείς από τον παιδαγωγικό ρόλο τους, με αποτέλεσμα την περιοδική αποδέσμευση διαθέσιμης εργατικής δύναμης (κοινωνική πρόνοια) (Ν.Ντούσκας, 2007).

Ακρογωνιαίος λίθος της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι η ισόρροπη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών, με την δημιουργία καταστάσεων οι οποίες θα βοηθήσουν στην κατάκτηση της γνώσης, στην ανάπτυξη ορθών στάσεων και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, καθιστώντας τα έτσι ικανά για μελλοντική ανάληψη ευθυνών και δράση στο συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

Βασικός στόχος της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι να οργανώνει, να εξασφαλίζει και να προσφέρει σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, οικογενειακό και κοινωνικό υπόβαθρο και πνευματικές δυνατότητες τέτοιες ευκαιρίες μάθησης ώστε:

- Να αναπτύσσονται ισόρροπα στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα, αξιοποιώντας, στο μέγιστο βαθμό, τα μέσα που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία.
- Να αντιμετωπίζουν με επιτυχία τα ποικίλα προβλήματα που είναι δυνατό να συναντήσουν και τις τυχόν δυσκολίες προσαρμογής στο σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Να αποκτούν θετικές στάσεις προς τη μάθηση.
- Να αναπτύσσουν κοινωνική συναντίληψη, αγωνιστικότητα, προσήλωση στις ανθρώπινες αξίες, σεβασμό της πολιτισμικής κληρονομιάς και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Να εκτιμούν το ωραίο και να αναπτύσσουν διάθεση για δημιουργικότητα και αγάπη για τη ζωή και τη φύση, ώστε να ευαισθητοποιούνται αποτελεσματικά σε θέματα διατήρησης και βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Σκοπός του δημοτικού σχολείου είναι η πολύπλευρη πνευματική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών μέσα στα πλαίσια που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (www.moec.gov.cy).

Ειδικότερα, το δημοτικό σχολείο βοηθάει τους μαθητές:

- Να διευρύνουν και να αναδιατάσσουν τις σχέσεις της δημιουργικής τους δραστηριότητας με τα πράγματα, τις καταστάσεις και τα φαινόμενα που μελετούν.

- Να οικοδομούν τους μηχανισμούς που συμβάλλουν στην αφομοίωση της γνώσης, να αναπτύσσονται σωματικά, να βελτιώνουν τη σωματική και ψυχική τους υγεία και να καλλιεργούν τις κινητικές τους ικανότητες.
- Να κατακτούν το περιεχόμενο των βασικότερων εννοιών και να αποκτούν, βαθμιαία, την ικανότητα να ανάγονται από τα δεδομένα των αισθήσεων στην περιοχή της αφηρημένης σκέψης.
- Να αποκτούν την ικανότητα ορθής χρήσης του προφορικού και γραπτού λόγου.
- Να εξοικειώνονται βαθμιαία με τις ηθικές, ανθρωπιστικές και άλλες αξίες και να τις οργανώνουν σε συστήματα αξιών.
- Να καλλιεργούν το αισθητικό τους κριτήριο, ώστε να μπορούν να εκτιμούν τα έργα τέχνης και να εκφράζονται ανάλογα, μέσα από τα δικά τους καλλιτεχνικά δημιουργήματα (www.pedia.gr).

3.4 Κριτήρια Ομαλής Προσαρμογής Παιδιών και ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού

Υπάρχουν κάποια κριτήρια ομαλής προσαρμογής των παιδιών στο σχολείο που είναι τα ακόλουθα: έχουν εγκαταλείψει τις μη αποδεκτές μορφές συμπεριφοράς, δεν υπολογίζουν μόνο τον εαυτό τους, αλλά και τους άλλους, αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους και προσαρμόζονται σε νέες καταστάσεις. Επίσης, επιζητούν τη συναναστροφή με τους συμμαθητές τους, ιδιαίτερα του ιδίου φύλου, είναι ικανοποιημένα με τη ζωή τους, είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα σφάλματά τους και τέλος είναι διαθέσιμα να δίνουν βοήθεια στους άλλους.

A) Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού:

Όταν αναφερόμαστε στο ρόλο του, εννοούμε τη θέση του και τις συμπεριφορές που αυτή συνεπάγεται. Ο ρόλος του λοιπόν είναι ο εξής:

- Να φέρει τους μαθητές σε επαφή με τη διδακτέα ύλη.
- Να βρίσκεται ενδιάμεσα σ' αυτούς και το σχολικό πρόγραμμα, με σκοπό τη συμμετοχή του μαθητή.
- Να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, για τη διευκόλυνση της διδασκαλίας.
- Ζητά πάντα τη γνώμη των παιδιών για κάποια θέματα και αποδέχεται τα συναισθήματά τους
- Ενθαρρύνει τα παιδιά να εκφράζουν την άποψή τους
- Πρέπει να χειρίζεται καλά το χρόνο αφού αυτός αποφασίζει πότε θα αρχίσει και θα τελειώσει μια απασχόληση.

Ο ρόλος του δασκάλου δεν περιορίζεται μόνο στο να διδάξει και να μεταφέρει γνώσεις στα παιδιά, αλλά πολλές φορές αλλάζει μορφή. Ένα από τα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει είναι πως θα εντάξει στη σχολική ομάδα κάποιο παιδί που προέρχεται από άλλο κοινωνικό στρώμα. Ένα τέτοιο παιδί συνήθως οι συμμαθητές του το απομονώνουν και το στιγματίζουν, πριν προλάβουν καν να το αναγνωρίσουν.

Επίσης, πρόβλημα αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά τη μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό. Ενώ εκεί είχε ένα μικρό θρανίο και είχε συνηθίσει με τη μορφή του νηπιαγωγείου, κατά την είσοδό του στο δημοτικό, έχει ένα μεγαλύτερο θρανίο που κάθονται δυο άτομα. Έτσι, θα πρέπει να γνωρίσει τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, να μάθει να εκφράζει τις απόψεις του αλλά να ακούει και τις απόψεις των άλλων παιδιών.

Αποδοτικό θα ήταν επίσης, αν ο δάσκαλος χρησιμοποιούσε στην μέθοδο διδασκαλίας του Η/Υ, κάτι που θα βοηθούσε τους μαθητές να μάθουν επιπλέον πράγματα και να συνδυάσουν αυτό που μαθαίνουν με εικόνες και ήχους. Ακόμα μέσα από αυτό δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να μάθει να ψάχνει μόνο του.

Κάτι άλλο που θα ήταν καλό να κάνει ο δάσκαλος, είναι να βάλει στην τάξη προσωπικά στοιχεία του παιδιού. Να αφήσει δηλαδή το μαθητή να φέρει ή να ζωγραφίσει κάτι και να το βάλει εκεί που θέλει και έτσι να συμμετέχει και το παιδί στη διαμόρφωση του χώρου.

Ο ρόλος του δασκάλου επίσης συνίσταται στο να έχει την ικανότητα να αντιμετωπίζει τις εντάσεις που προκύπτουν μεταξύ των παιδιών.

Επιπλέον, ο δάσκαλος πρέπει να γνωρίζει ότι πολλές φορές τα παιδιά είναι επιθετικά με κάποιον συμμαθητή τους που έχει διαφορετική θρησκεία και το παραμερίζουν. Ακόμα, η κοινωνική και οικονομική κατάσταση της οικογένειας, επηρεάζει το παιδί και λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξή του. Ο δάσκαλος λοιπόν πρέπει να βοηθήσει το παιδί να ξεπεράσει αυτά τα προβλήματα, να συζητάει μαζί του και να μιλάει και με τους υπόλοιπους μαθητές για να τους δώσει να καταλάβουν πως δεν αλλάζει τίποτα αν κάποιο παιδί διαφέρει από τα υπόλοιπα. Πρέπει να το δέχονται και να το βοηθούν και οι ίδιοι για να νιώσει ότι είναι μέλος της ομάδας (www.uoa.gr).

B) Ο Ρόλος του Μαθητή.

Τα καθήκοντα του μαθητή στη σχολική κοινότητα είναι: Πρέπει να σέβεται τους κανόνες του σχολείου και να συμβάλλει στην πραγματοποίηση των στόχων. Οφείλει να είναι προσεκτικός, να ακολουθεί τις οδηγίες, να εφαρμόζει τους κανόνες του εκπαιδευτικού και

να συνεργάζεται με τους υπόλοιπους συμμαθητές του καθώς η προσαρμογή του στο σχολείο, έχει μεγάλη σημασία για την επιτυχία του.

Τέλος ο μαθητής, δεν πρέπει να παρασύρεται από καταστάσεις που μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή του (www.uoa.gr).

3.5 Σχέσεις και Επικοινωνία Δασκάλου- Μαθητή.

Οι σχέσεις και η επικοινωνία ανάμεσα σε ένα μαθητή και ένα δάσκαλο, αν και φαίνεται ότι χαρακτηρίζονται από ένα «χάσμα», θεωρούνται επιβεβλημένες, και χαρακτηρίζονται από τον τρόπο και την ποιότητα της σχέσεώς τους.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, σχετικά με τις σχέσεις μαθητή- δασκάλου πέραν των άλλων έχουν προκύψει και δύο θεμελιώδη συμπεράσματα:

- α) Ότι οι σχέσεις του παιδιού με τον δάσκαλο, αποτελούν σημαντικό παράγοντα κατά το πρώτο στάδιο της παιδικής ηλικίας, ο οποίος καθορίζει και τη συμπεριφορά του παιδιού κατά τη φοίτησή του στο σχολείο επηρεάζοντας και τη δυνατότητα προσαρμογής του, και ότι
- β) Με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη του παιδιού, η σχέση αυτή επηρεάζει σημαντικά την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη, αλλά και τη μάθησή του γενικότερα.

Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων στη σχολική τάξη και για διάφορους λόγους, δημιουργούνται μικροπροβλήματα από τους μαθητές, με αποτέλεσμα να διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία της διδασκαλίας του μαθήματος.

Το πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου ως γνωστόν, διέπεται από ορισμένους κανόνες, τους οποίους οφείλουν όλοι όχι μόνο να σέβονται και να διαφυλάττουν, αλλά και να τους εφαρμόζουν.

Πέραν όμως της τήρησης των κανονισμών, η διαμόρφωση του χαρακτήρα, το ήθος, η διδασκαλία της ορθόδοξης πίστης, η άμιλλα και ο αλληλοσεβασμός, θεωρούνται απαραίτητα για την αγωγή των παιδιών μας. Για να αναπτυχθεί η αγωγή και να επιτευχθεί η μάθηση, απαιτείται σκόπιμη και μεθοδευμένη διαδικασία. Προϋποθέτει υλοποιήσιμους στόχους διδασκαλίας, καθώς και μια στρατηγική που θα υποστηρίζει με τον καλύτερο τρόπο τις μαθησιακές δραστηριότητες του μαθητή, αλλά και τις παιδαγωγικές του σχέσεις.

Είναι φανερό ότι η παιδαγωγική σχέση- όπως αναφέρεται- είναι ένα φαινόμενο, το οποίο επηρεάζει και επηρεάζεται από πλήθος παραμέτρων, οι οποίες καθώς αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, δημιουργούνται καταστάσεις και τριβές ώστε να είναι δύσκολο να διακρίνει κάποιος με βεβαιότητα ποια είναι η αιτία και ποιο θα είναι το αποτέλεσμα της σχέσης αυτής. Οι ειδικοί λένε ότι, ο μαθητής από μικρή ηλικία αναπτύσσει την ικανότητά του να διαισθάνεται πως τον αντιμετωπίζει ο δάσκαλος στην τάξη. Γι' αυτό η όλη συμπεριφορά του προσαρμόζεται από την αρχή, σύμφωνα με εκείνη του δασκάλου.

Έχει διαπιστωθεί ότι, κάθε μορφή συμπεριφοράς του δασκάλου έχει επιπτώσεις στην απόδοση,

την ποιότητα της σχολικής εργασίας και της μάθησης. Γι' αυτό οι δάσκαλοι, είναι υποχρεωμένοι να εξεύρουν τρόπους ή στρατηγικές ώστε να διατηρήσουν την ευταξία στην αίθουσα διδασκαλίας.

Συνήθως όταν συμβαίνει κάτι στην τάξη, οι διδάσκοντες επικεντρώνουν την προσοχή τους στο πως θα αποτρέψουν το πρόβλημα. Πολλές φορές αντί να αναζητούν τρόπους με τους οποίους θα επιτύχουν να επαναφέρουν τους μαθητές τους, προχωρούν σε ενέργειες για να φθάσουν στην τιμωρία της ανεπιθύμητης αυτής πράξης ή συμπεριφοράς.

Η αγωγή και η μάθηση των μαθητών πέραν των άλλων, εξαρτώνται και από ένα πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων διδάσκοντος- διδασκομένου, ως και από την βελτίωση της διδακτικής ικανότητας των δασκάλων, από την καλύτερη παιδαγωγική τους κατάρτιση και την βελτίωσή τους στον τρόπο διδασκαλίας στην πράξη.

Στην παιδαγωγική διεργασία και πρακτική, οι δάσκαλοι, και προκειμένου να επαναφέρουν στην τάξη τους μαθητές που «παρεκτρέπονται» κατά την ώρα της διδασκαλίας ενός μαθήματος, πολλές φορές επιζητούν να εφαρμόσουν μια από τις μεθόδους της χειραγώγησης, ή της περιθωριοποίησης ή της ενσωμάτωσης.

Άραγε αν εφαρμοστούν οι παραπάνω στρατηγικές εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία στην τάξη; ή με αυτό τον τρόπο ενισχύεται η προσωπικότητα του δασκάλου ώστε να επιβληθεί στους μαθητές του και να μπορέσει να σταθεί, όπως λέγεται μέσα στην τάξη. Είναι γνωστό ότι, ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα να διατηρήσει την «τάξη», με προσωπικούς τρόπους βάσει των κανονισμών του σχολείου και να εξασφαλίσει την ηρεμία με παιδαγωγικές μεθόδους ή να επιβάλει κάποια τιμωρία. Λέγεται ότι ανάλογα με το τι θα επιλέξουν στην περίπτωση αυτή, σκιαγραφείται η εικόνα του και η προσωπικότητά του.

Από την άλλη πλευρά η εξασφάλιση της ηρεμίας δεν αποτελεί μόνο θέμα πειθαρχίας. Βοηθάει τους μαθητές να καταλάβουν γιατί βρίσκονται στην τάξη και ποιος είναι ο σκοπός τους.

Με την πειθαρχία εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις εκείνες που επηρεάζουν την απρόσκοπτη εργασία και συνεργασία των μαθητών για μάθηση. Η πειθαρχία που θα πρέπει να υπάρχει σε ένα σχολείο δεν πρέπει να σχετίζεται με την έννοια της πειθαρχίας που επιβάλλεται και ισχύει σε ένα οργανωμένο σύνολο (στράτευμα). Κατά κανόνα, πειθαρχικά προβλήματα σε μια τάξη προκύπτουν όταν η ικανοποίηση των αναγκών του μαθητή, έρχεται σε σύγκρουση με τα δεδομένα μιας σχολικής κατάστασης. Τα αίτια των πειθαρχικών προβλημάτων που εμφανίζουν οι μαθητές είναι πολλά και ποικίλα. Ορισμένα έχουν σχέση με τον δάσκαλο, άλλα με τους συμμαθητές τους, μερικά με οικογενειακές καταστάσεις ή με ψυχολογικά προβλήματα παιδιών που αισθάνονται και νιώθουν ότι είναι αποδιοργανωμένα και ατακτούν, ώστε να προκαλέσουν την προσοχή των άλλων.

Η «σύγκρουση» που δημιουργείται μπορεί να είναι στιγμιαία ή διαρκής. Αποτέλεσμα αυτής είναι να διακόπτεται η προθυμία του μαθητή για μάθηση, να μην συμμετέχει στην ομάδα των συμμαθητών του στην τάξη και να διακόπτεται η εύρυθμη και ομαλή λειτουργία του μαθήματος.

Κατά τον Hoffman οι αρνητικές κυρώσεις (τιμωρία) αναστέλλουν την ικανοποίηση συγκεκριμένων προσωπικών αναγκών και θίγουν την προσωπικότητα του παιδιού, επιφέροντας πλήγματα στην αντίληψή του.

Στην πορεία της παιδαγωγικής έχει φανεί ότι η απειλή ή η τιμωρία τελικά δεν είναι το μέτρο εκείνο το οποίο θα σταματήσει μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά ενός παιδιού.

Με την τιμωρία διαταράσσεται η ευαίσθητη παιδαγωγική σχέση, δασκάλου- μαθητή πάνω στην οποία στηρίζεται όλη η διαδικασία της αγωγής, αφού η αγωγή του παιδιού και η ποινή είναι δυο έννοιες ασυμβίβαστες μεταξύ τους.

Ο Kershensteiner αναφέρει ότι ο καλός παιδαγωγός ή δάσκαλος είναι ένας κοινωνικός τύπος, διαποτισμένος από την αγάπη του και το ενδιαφέρον του για το παιδί.

Κατά τον Spranger, είναι «γεννημένος παιδαγωγός», όποιος έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

- α) την ορμή για ψυχική διάπλαση και την αγάπη για το παιδί
- β) προσήλωση στα «παιδαγωγικά ιδεώδη».

Αυτό σημαίνει ότι ο δάσκαλος έχει δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις οι οποίες προσδιορίζονται όχι μόνο από τους κανονισμούς ή τα προγράμματα λειτουργίας της αγωγής, αλλά και από τις προσδοκίες των φορέων που περιβάλλουν, συνεργάζονται και βοηθούν το σχολείο. Η συμπεριφορά του πρέπει να ταυτίζεται όχι μόνο με την προσέγγιση του εκπαιδευτικού του έργου αλλά και με την παιδαγωγική του αποστολή. Γι' αυτό οφείλει με τον τρόπο του, την προσωπικότητά του, να προλάβει τη δημιουργία οποιουδήποτε προβλήματος ή συγκρούσεως και να κατευθύνει τους μαθητές σε δημιουργικές ενασχολήσεις. Η διδακτική του πρακτική θα πρέπει να προσαρμόζεται στα μέτρα και τις ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή.

Τέλος ο ρόλος του στην τάξη πρέπει να περιορίζεται στα πλαίσια της παιδαγωγικής προσέγγισης, δίνοντας έτσι στον μαθητή πολλά

περιθώρια και αρκετές δυνατότητες για αυτενέργεια και συμμετοχή. (www.greeknewsonline.gr).

3.6 Σχέση Γονέων – Δασκάλων.

Το σχολείο και η οικογένεια ενώ αποτελούν δυο διαφορετικά συστήματα συνθέτουν ένα ενιαίο πλαίσιο ζωής για τα παιδιά. Και οι δυο αυτοί θεσμοί συμβάλλουν αποφασιστικά στην κοινωνικοποίηση και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών.

Για το λόγο αυτό θα πρέπει να βρίσκονται σε ανοιχτή γραμμή επικοινωνίας και να υπάρχει μια σωστή συνεργασία ανάμεσα στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς.

Για να πετύχει ο εκπαιδευτικός μια ουσιαστική και σταθερή συνεργασία με τους γονείς πρέπει να φέρεται σε αυτούς με ειλικρίνεια, ευγένεια και διακριτικότητα, και να προσέχει ιδιαίτερα όταν τους ενημερώνει για την πρόοδο των παιδιών τους.

Η ενημέρωση πρέπει να γίνεται με σαφήνεια και πληρότητα, και να περιλαμβάνει όλες τις πτυχές του μαθητή (επιτυχίες, προσπάθειες, ικανότητες, αδυναμίες, ελλείψεις κ. τ. λ.) συνδέοντας πάντα τις κρίσεις και τις απόψεις του με συγκεκριμένα, «απτά» στοιχεία (Ντούσκας, 2005:104-105). Ιδιαίτερα, όσον αφορά τις σχέσεις του εκπαιδευτικού με τους γονείς μαθητών με μαθησιακές ή άλλου τύπου δυσκολίες, αυτές πρέπει να είναι άριστες, καθώς μόνο έτσι μπορεί να βοηθηθεί πραγματικά ο μαθητής.

Τόσο οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες όσο και οι γονείς τους συχνά απογοητεύονται, χάνουν την εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους και

αποδυναμώνονται τα κίνητρά τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο εκπαιδευτικός πρέπει να ξεκινήσει την ενημέρωσή του από τις θετικές διαπιστώσεις του για τις ικανότητες, τα προσόντα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, καθώς και για τις προσπάθειές τους, από τις πρώτες κιόλας επίσημες αλλά και τις ανεπίσημες κοινωνικές συναντήσεις με τους γονείς. Πρέπει οι γονείς να νιώσουν ασφαλείς απέναντι στον εκπαιδευτικό, προκειμένου να τον εμπιστεύονται, να κατανοήσουν και να αποδεχθούν τις δυσκολίες των παιδιών τους και να δεχθούν να συμμετάσχουν σε κάθε σχετική υποστηρικτική δραστηριότητα που τυχόν προτείνει ο εκπαιδευτικός.

Αντίστοιχα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να ακούει προσεκτικά τις ανησυχίες, τις παρατηρήσεις και τις υποδείξεις των γονέων, διότι εκείνοι γνωρίζουν καλύτερα πολλές από τις πτυχές των μαθητών που ο εκπαιδευτικός αδυνατεί να γνωρίσει. Ακόμη, πρέπει να δείχνει κατανόηση και ευαισθησία απέναντι σε γονείς και μαθητές, χωρίς ωστόσο να οικειοποιείται το πρόβλημά τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο εκπαιδευτικός χτίζει μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αποδοχής με τους γονείς προκειμένου να υπάρξει αλληλοαποδοχή, επικοινωνία και συνεργασία.

Μεταξύ των άλλων, ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναλαμβάνει και το ρόλο του υποστηρικτή, του συμπαραστάτη και του συμβούλου των οικογενειών των μαθητών του, ιδιαίτερα εκείνων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και χρήζουν περισσότερης ανάγκης (Ν. Ντούσκας, 2007).

3.7 Υπηρεσίες που μπορεί να παρέχει το Σχολείο.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω το σχολείο είναι κοινωνικός και πολιτιστικός θεσμός. Μέσα στο σχολείο αναπτύσσεται και διαπλάθεται η προσωπικότητα και ο χαρακτήρας των παιδιών.

Για το λόγο αυτό το σχολείο θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή του και να βρει τις κατάλληλες μεθόδους και πρακτικές έτσι ώστε να δημιουργήσει ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον για τα παιδιά. Ένα περιβάλλον που θα είναι σε θέση να καλύψει όλες τις ανάγκες τους καθώς και να μπορεί να αντιμετωπίσει προβλήματα που τυχόν παρουσιάσουν οι μαθητές.

Έτσι το σχολείο πέρα από την κύρια αποστολή που έχει τη μετάδοση δηλαδή γνώσεων στα παιδιά που θα τους φανούν χρήσιμες στην μετέπειτα επαγγελματική τους σταδιοδρομία και γενικότερα στην ζωή τους ως ενήλικες, οφείλει να παρέχει ορισμένες υπηρεσίες που θα είναι χρήσιμες τόσο για τους μαθητές και τις οικογένειές τους όσο και για το ίδιο το σχολείο αφού θα βοηθήσουν στην εύρυθμη λειτουργία του.

Κάποιες υπηρεσίες λοιπόν που θα μπορούσε το σχολείο να εφαρμόσει είναι:

α) η Συμβουλευτική στο σχολείο, β) Ψυχολογική υποστήριξη, γ) ο Συμβουλευτικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός και δ) η δημιουργία Σχολών Γονέων.

Κάποιες από αυτές τις υπηρεσίες βέβαια λειτουργούν όπως οι σχολές γονέων αλλά οι περισσότερες θεωρούνται «πολυτέλεια» για τα σχολεία.

Τα αποτελέσματα από την λειτουργία τέτοιων υπηρεσιών στα σχολεία μόνο θετικά θα μπορούσαν να είναι καθώς θα βοηθούσαν στην μείωση εμφάνισης προβληματικών συμπεριφορών από μέρους των παιδιών, τόσο

τα παιδιά όσο και οι γονείς τους θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σ' αυτές κάτι που ίσως δεν έχουν την δυνατότητα να κάνουν εκτός του σχολείου και τέλος, θα προωθούνταν και ο εκσυγχρονισμός του σχολείου που αποτελεί και τον βασικό στόχο του κράτους τα τελευταία χρόνια.

A) Συμβουλευτική στο σχολείο:

Στο χώρο του σχολείου προκύπτουν πολλά και ποικίλα προβλήματα που απασχολούν τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και γενικότερα όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση. Για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών είναι αναγκαία η καθιέρωση της συμβουλευτικής και στο σχολείο, προκειμένου να σταθεί στο παρόν και να διασφαλιστεί στο μέλλον.

Σκοπός της συμβουλευτικής στον χώρο του σχολείου αποτελεί η δημιουργία θετικού κλίματος στην σχολική κοινότητα (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς) έτσι ώστε να μειώσει τους αιτιολογικούς παράγοντες παραβατικής συμπεριφοράς. Επίσης έχει ως σκοπό την υποστήριξη δραστηριοτήτων πρόληψης με τη συνεργασία του σχολείου και της ευρύτερης κοινότητας.

Οι στόχοι της Συμβουλευτικής κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- Η εμπύχωση του καθηγητή στο ρόλο του εκπαιδευτή, διότι η ισορροπία του μαθητή περνά μέσα από ένα ισορροπημένο καθηγητή.
- Η στήριξη, ευαισθητοποίηση και συμβουλευτική της οικογένειας.
- Η ανάπτυξη της συνεργασίας των δυο συστημάτων Σχολείου και οικογένειας συμβάλλοντας στην εξέλιξή τους σε μια πορεία με κοινούς στόχους, συγκρότηση και συνοχή.
- Η ανάπτυξη φιλικού κλίματος στο Σχολείο.

- Η σύνδεση και αλληλοσυσχέτιση της Σχολικής Κοινότητας με την ευρύτερη κοινότητα, σε μια δημιουργική συνεργασία.
- Η νέα γενιά προληπτικών προγραμμάτων είναι βασισμένη ως επί το πλείστον στο ψυχοκοινωνικό μοντέλο και δίνει έμφαση στην Εκπαίδευση και Εξάσκηση και όχι μόνο στην παροχή πληροφοριών σε «παθητικούς δέκτες» (www.ypepth.gr).

B) Ψυχολογική Υποστήριξη στον χώρο του σχολείου:

Έργο του Σχολικού Ψυχολόγου είναι η υποστήριξη και προώθηση της ανάπτυξης των παιδιών και ιδιαίτερα εκείνων των παιδιών που παρουσιάζουν δυσκολίες μάθησης και συμπεριφοράς.

Οι δραστηριότητες του Σχολικού Ψυχολόγου είναι οι παρακάτω:

- Επισκέψεις και ενημέρωση των εκπαιδευτικών
- Παροχή συμβουλευτικής βοήθειας στους εκπαιδευτικούς
- Ψυχοδιαγνωστική εκτίμηση παιδιών στο χώρο του σχολείου
- Παρατήρηση στη τάξη
- Πραγματοποίηση συναντήσεων στο σχολείο με συμμετοχή του διευθυντή, του εκπαιδευτικού και του γονέα
- Δημιουργία ομάδων γονέων για συζήτηση θεμάτων σχετικών με την διαπαιδαγώγηση των παιδιών
- Δημιουργία ομάδων παιδιών
- Αξιολόγηση γνωστικών ικανοτήτων, σχολικών ικανοτήτων, σχολικής ετοιμότητας, συναισθηματικής κατάστασης, συμπεριφοράς και αυτοεκτίμησης του παιδιού
- Ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση και
- Συμβουλευτική σε γονείς (www.mpsarou.gr).

Γ) Σύμβουλος Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού:

Ο Ρόλος του Σύμβουλου Επαγγελματικού Προσανατολισμού:

Μέσα σ' ένα κόσμο συνεχώς μεταβαλλόμενο, αβεβαιότητας και αστάθειας, ο ρόλος του Σύμβουλου Επαγγελματικού Προσανατολισμού, είναι η ενεργοποίηση των ατόμων για προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη.

Ο Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού ασχολείται με μια σειρά από δραστηριότητες που αφορούν:

- Την εκπαιδευτική και επαγγελματική πληροφόρηση
- Την ενίσχυση και ανάπτυξη της αυτοαντίληψης του ατόμου
- Τη διευκόλυνση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων
- Τον επαγγελματικό σχεδιασμό (μετά την αξιολόγηση των παραπάνω)
- Την μετάβαση, την τοποθέτηση και την παρακολούθηση
- Τον επαναπροσανατολισμό

Η παροχή βοήθειας μπορεί να γίνει είτε σε ατομικό επίπεδο (Ατομική Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός) είτε σε ομαδικό επίπεδο (Ομαδική Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός).

Στο επίπεδο που η διαδικασία της Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού γίνεται στο πλαίσιο του σχολείου και αφορά το μαθητικό πληθυσμό ορίζεται ειδικότερα ως «Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός». Η έμφαση στην περίπτωση αυτή δίνεται στις ψυχοπαιδαγωγικές διαστάσεις του θεσμού της Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, με στόχο την ανάπτυξη της

προσωπικότητας των μαθητών, την πληροφόρησή τους για εκπαιδευτικές και επαγγελματικές διεξόδους και την παροχή βοήθειας σ' αυτούς ώστε να αποκρυσταλλώσουν τα επαγγελματικά τους ενδιαφέροντα και τις αξίες, με βάση τις οποίες θα προσδιορίζουν τις επιλογές τους (www.ekep.gr).

Δ) Δημιουργία Σχολών Γονέων:

Οι 'Σχολές Γονέων' αποτελούν ένα σχετικώς νέο θεσμό, που σκοπεύει στην υποστήριξη γονέων και οικογένειας των μαθητών των τριών πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης (Δημοτικό έως Λύκειο). Κύριο στόχο αποτελεί η ενημέρωση και η μάθηση μέσα από την εμπειρία.

Στις Σχολές Γονέων ο κάθε γονέας μπορεί να ενημερωθεί πάνω σε θέματα που αφορούν:

- Την αναπτυξιακή πορεία και διαπαιδαγώγηση των παιδιών
- Τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας
- Τους συναισθηματικούς δεσμούς των μελών της οικογένειας

Αλλά κυρίως θα έχει την ευκαιρία:

- Να συζητήσει με ειδικούς και έμπειρους επιστήμονες του χώρου της ψυχικής υγείας
- Να διατυπώσει τις δικές του απόψεις
- Να εκθέσει τις δικές του εμπειρίες
- Να ανταλλάξει με άλλους γονείς της εμπειρίες και τους προβληματισμούς του
- Να δεχθεί ψυχολογική υποστήριξη για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει με τα παιδιά του, και τέλος

- Να ενημερωθεί για τα επίκαιρα ψυχοκοινωνικά θέματα (www.parents.gr).

4 Παιδί και Περιβάλλον

4.1 Παιδί

Κατά τη σχολική ηλικία πραγματοποιούνται σημαντικές μεταβολές στην ψυχοκοινωνική συμπεριφορά του παιδιού. Αλλάζει δραστικά τόσο το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δρα και αλληλεπιδρά το παιδί όσο και οι αναπτυξιακές επιδιώξεις του.

Το παιδί εγκαταλείπει το στενό οικογενειακό περιβάλλον και εισέρχεται στο χώρο των ευρύτερων κοινωνικών σχέσεων και της οργανωμένης εργασίας. Σημαντικό ρόλο στα θέματα κοινωνικοποίησης διαδραματίζουν άλλοι φορείς και ομάδες με επίκεντρο τη σχολική κοινότητα.

Ορισμένα παιδιά, που ζουν σε υπερπροστατευτικό περιβάλλον και είναι υπερβολικά εξαρτημένα, νιώθουν έναντι του σχολείου φοβικά συναισθήματα. Η σχολική φοβία εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους όπως απροθυμία ή διστακτικότητα. Πάσχουν από αισθήματα, άγχους του αποχωρισμού και άγχος προς τα ξένα πρόσωπα.

Κατά τη σχολική ηλικία, το παιδί παρουσιάζει δύο νέα βασικά στοιχεία στην ψυχοδυναμική του: την τάση για παραγωγικότητα και την τάση για συμμετοχή στις ομάδες των συνομήλικων.

Το παιδί ζει σε δυο κόσμους: των ενηλίκων και των συνομήλικων. Με την πάροδο της ηλικίας το ενδιαφέρον και η προσκόλληση, ενώ προς τους ενήλικους μειώνεται, προς τους συνομήλικους αυξάνει (Ιωάννου. Ν. Παρασκευοπούλου, 1998).

Τέλος, υπάρχουν στη συμπεριφορά του παιδιού ορισμένες εκδηλώσεις, οι οποίες δυσκολεύουν τις διαπροσωπικές του σχέσεις και παρεμποδίζουν την προσαρμογή του. Οι εκδηλώσεις αυτές, γνωστές ως συμπτώματα προβληματικής συμπεριφοράς, έχουν μελετηθεί εμπειρικά σε μεγάλες ομάδες του μαθητικού πληθυσμού και σήμερα υπάρχουν στοιχεία αναλυτικά για το είδος και το βαθμό με τον οποίο εμφανίζονται τα συμπτώματα αυτά χωριστά. Τα στοιχεία είναι απαραίτητα για την κατανόηση των προβλημάτων διαπροσωπικής και ενδοπροσωπικής προσαρμογής του μαθητή. Τέσσερα είδη προβληματικής συμπεριφοράς είναι: α) Αντικοινωνική συμπεριφορά, β) Υπερβολική αναστολή – νεύρωση γ) Ανεπάρκεια – ανωριμότητα δ) Ψυχοκοινωνικό σύνδρομο . Ορισμένα συμπτώματα είναι παροδικά – εξελικτικά, ενώ άλλα αποτελούν τον πυρήνα βαθύτερης διαταραχής (Ιωάννου Ν. Παρασκευοπούλου, 1998).

4.2 Παιδί και Οικογένεια

“Η οικογένεια αναμφισβήτητα αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στην ανάπτυξη του ατόμου. Όλες ανεξαιρέτως οι σύγχρονες ψυχολογικές θεωρίες προσδίδουν στο οικογενειακό περιβάλλον ιδιαίτερη μορφοποιό δύναμη και το θεωρούν ως το σπουδαιότερο καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού” (Ιωάννου Ν. Παρασκευοπούλου, 1998).

“Η ιδιαίτερη μορφοποιός δύναμη της οικογένειας φαίνεται ότι εκπηγάξει από το γεγονός ότι το άτομο παραμένει υπό την άμεση και αποκλειστική σχεδόν επίδραση της οικογένειας για μακρό χρονικό διάστημα- το ένα τέταρτο περίπου της συνολικής διάρκειας της ζωής του- και μάλιστα στα

πρώτα στάδια της ατομικής ζωής, σε περίοδο δηλαδή κατά την οποία ο ψυχικός μηχανισμός είναι εύπλαστος. Επιπλέον μέσα στην οικογένεια δημιουργούνται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί, με αποτέλεσμα οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ μελών της να έχουν ένταση και διάρκεια” (Ιωάννου Ν. Παρασκευοπούλου, 1998).

Ο ρόλος της οικογένειας, που διαδραματίζει στη ζωή του παιδιού, έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής μελέτης, τόσο τον ανθρωπολόγων και των κοινωνιολόγων όσο και των ψυχολόγων και των παιδαγωγών. Σύμφωνα με τις μελέτες τους, η οικογένεια έχει δείξει να αναλαμβάνει και να επιτελεί, σε σχέση με το παιδί, τις εξής τέσσερις λειτουργίες:

α) Τη φροντίδα για την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών και για τη σωματική ακεραιότητα και υγεία του παιδιού.

β) Τη φροντίδα για την κοινωνικοποίηση του παιδιού, δηλαδή για τις μορφές συμπεριφοράς τις οποίες η κοινωνική ομάδα απαιτεί από κάθε μέλος της.

γ) Τη φροντίδα για την οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας, την ενίσχυση δηλαδή και τη διατήρηση της συναισθηματικής ισορροπίας, της κοινωνικής προσαρμογής και την εν γένει ψυχικής υγείας του παιδιού.

δ) Τη φροντίδα για την ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων, (Ιωάννου Ν. Παρασκευοπούλου, 1998).

Βάσει στοιχείων έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2007 σε παιδιά ηλικίας 7-11 ετών, συμπεραίνεται ότι τα παιδιά σήμερα λειτουργούν βάσει προκαθορισμένων στερεοτυπικών προτύπων αναφορικά με τη θέση και τους ρόλους του άνδρα και της γυναίκας σε μια οικογενειακή ή σε άλλη σχέση. Πρότυπα που ακολούθως διαμορφώνουν ένα πλέγμα αυστηρά προσδιορισμένων συμπεριφορών και στάσεων. Για παράδειγμα οι οικιακές εργασίες είναι απόλυτα διαχωρισμένες σε «ανδρικές» και

«γυναικείες» και ο εν λόγω διαχωρισμός συνάδει με το πρότυπο του άνδρα «που εκτελεί και προστατεύει» και της γυναίκας «που φροντίζει και προστατεύεται».

Ειδικότερα, η εικόνα της γυναίκας- μάνας φαντάζει στον κόσμο των παιδιών σκιαγραφημένη με πιο ανελαστικούς και -κατά συνέπεια- δεσμευτικούς όρους σε σχέση με αυτήν των ανδρών. Φαίνεται, δηλαδή, ότι ο άνδρας μπορεί να είναι καλός, τρυφερός, ενώ η γυναίκα – κατά βάση- δεν «επιτρέπεται» να φέρει ανάλογα «ανδρικά» χαρακτηριστικά (E.E.O, 2007).

Παράλληλα, ένας στους δύο έφηβους, μοιράζεται τους προβληματισμούς του για τις σπουδές και την επαγγελματική του εξέλιξη ισόποσα με τη μητέρα και με τον πατέρα του. Από την άλλη, στο χώρο της προσωπικής και ειδικότερα της σεξουαλικής ζωής των εφήβων ο πατέρας εξακολουθεί να είναι λιγότερο παρών από τη μητέρα. Ως εκ τούτου, διαφαίνεται ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων εξακολουθεί να αποτελεί έργο και ευθύνη-κατά βάσει-της μητέρας.

Το γεγονός αυτό προφανώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένο αφενός με τα πολύπλευρα ταμπού και τις απαγορεύσεις, με τα οποία εξακολουθεί να καλύπτει το θέμα του σεξ η ελληνική οικογένεια και αφετέρου με αυτή καθαυτή τη δομή της κυρίαρχης συζυγικής σχέσης (Χουντουμάδη Α. , 1998).

Σήμερα όλοι συμφωνούν σε παραδοχές ότι με το που γεννιούνται τα παιδιά μπαίνουν σε έναν αγώνα ταχύτητα ωρίμανσης. Οι γονείς τους θέλουν να διαβάσουν, όσο γίνεται νωρίτερα, και καμαρώνουν όταν τα παιδιά τους μπορούν και αφομοιώνουν τρόπους ομιλίας, τραγούδια και

βιβλία ενηλίκων. Πολλά από τα παιχνίδια που κυκλοφορούν μοιάζουν με μικρογραφίες ενήλικων εργαλείων και δεν επιτρέπουν στα παιδιά να εξασκήσουν την φαντασία τους και τη δημιουργικότητα τους χρησιμοποιώντας αντικείμενα του περιβάλλοντος τους για παιχνίδια ή φτιάχνοντας δικά τους ομαδικά παιχνίδια, θέτοντας αυτοσχέδιους κανόνες (Χουντουμάδη Α. , 1998).

Στα παιδιά δίνεται έτοιμη μασημένη ενήλικη τροφή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι κούκλες που απευθύνονται σε κορίτσια και δεν παριστάνουν παιδικές μορφές αλλά ενήλικες νεαρές γυναίκες. Στην ηλικία του νηπιαγωγείου, πολλοί γονείς απαιτούν από τα παιδιά τους να μάθουν να διαβάζουν, να αγχώνονται πως στο δημοτικό θα είναι πολύ αργά για κάτι τέτοιο. Άλλωστε στο δημοτικό υπάρχουν ένα σωρό άλλες δραστηριότητες στις οποίες πρέπει να εμπλακούν για να μην θεωρούνται καθυστερημένα. Ξένες γλώσσες, φροντιστήρια, ιδιαίτερα και μη, μπαλέτο, γυμναστική, συνθέτουν το πιο πολυάσχολο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του πλανήτη μας. Το αποκορύφωμα γίνεται στο γυμνάσιο και κυρίως στο λύκειο. Η πλειοψηφία των εφήβων σε αυτές τις ηλικίες έχουν ελάχιστο προσωπικό χρόνο, η επικοινωνία μεταξύ τους γίνεται τηλεφωνικά, λες και μπορεί η πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία να αντικατασταθεί από μερικές γραμμές ένα μήνυμα κινητού τηλεφώνου (Καρασάββας Α.Κ, 2000).

Έτσι οι έφηβοι δεν επικοινωνούν μεταξύ τους σαν πρόσωπα σε διαλεκτικές σχέσεις αλλά σαν καρικατούρες σε αληθοφανείς αλλά όχι αληθινές σχέσεις. Οι χώροι διασκέδασης των εφήβων είναι στην πραγματικότητα χώροι εκτόνωσης όλης της πίεσης που δέχονται. Η μουσική είναι εκκωφαντική, στερεί τη δυνατότητα επικοινωνίας, οι έφηβοι είναι και πάλι μόνοι, αν και ανάμεσα σε άλλους, και επιρρεπείς σε κάθε πειρασμό που θα τους βγάλει από τη μουσική τους πραγματικότητα.

Όλα τα παραπάνω δεν μπορούν παρά να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ωρίμανση των παιδιών. Πρώτα απ' όλα που δεν παίζουν ομαδικά δεν μαθαίνουν να σέβονται τους κανόνες για χάρη του παιχνιδιού κι επίσης δεν μαθαίνουν να χάνουν.

Και ο δυο αυτές ιδιότητες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την ψυχολογική επιβίωση κάποιου στη σημερινή ανταγωνιστική κοινωνία αλλά και για την εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας. Δεν αγαπούν τη μάθηση, και αυτά που μαθαίνουν, κι ότι κανείς δεν αγαπά το ξεχνάει. Αποκτούν κακή σχέση με τα βιβλία και στην ενήλικη ζωή τους τα αφαιρούν από τη ζωή τους.

Δεν είναι τυχαίο πως στην ανάγνωση των βιβλίων η χώρα μας είναι από τις τελευταίες στην ευρωπαϊκή ένωση. Δεν μαθαίνουν να σχετίζονται υγιώς με τους συνομήλικους τους. Αναπτύσσουν ένα διογκωμένο ναρκισσιστικό «εγώ» που δυσκολεύεται να σχετιστεί ισότιμα .

Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις δυστυχώς τα παιδιά δεν μοιράζονται ποιοτικό και ποσοτικό χρόνο με τους γονείς τους οι οποίοι κι αυτοί πολύ συχνά βιάζονται για να προλάβουν τις δικές τους δουλειές. Έτσι, στερούνται ένα πολύ σημαντικό συναισθηματικό στήριγμα για την ωρίμανσή τους. Ο αντίλογος θα μπορούσε να πει πως με την εντατικοποίηση της εκπαίδευσης τα παιδιά ετοιμάζονται για τις ανάγκες της ανταγωνιστικής κοινωνίας του αύριο.

Το να μην ξέρει κανείς να χάνει και να σέβεται τους κανόνες, το να μην αγαπά τα βιβλία και το διάβασμα, το να μην έχει αναπτυγμένη φαντασία και δημιουργικότητα, το να δυσκολεύεται να αναπτύξει ισότιμες σχέσεις και το να υποφέρει από αγχώδεις και καταθλιπτικές διαταραχές στην παιδική του ηλικία δεν συνιστά προετοιμασία για καμιά κοινωνία αλλά

ψυχολογική εξουθένωση και διαβατήριο για ανωριμότητα κατά την ενηλικίωση. Και πάντως, δεν είναι λιγότερο ανταγωνιστικοί οι πολίτες άλλων ευρωπαϊκών κοινωνιών (λ.χ. Φινλανδίας και Ιρλανδίας) που είχαν πολύ περισσότερο ελεύθερο χρόνο στην παιδική ηλικία και στην εφηβεία (Καρασάββας Λ.Κ, 2000).

Τα παιδιά στην παιδική ηλικία έχουν ανάγκη από πολύ ελεύθερο προσωπικό χρόνο, επαρκείς σχέσεις με τους γονείς τους, παιχνίδι, παιδικά τραγούδια, αυτοσχέδιο χορό και το δικαίωμα να κάνουν λάθη γιατί μέσα από αυτά κατακτείται η στέρεα γνώση. Ο εγκέφαλός τους αναπτύσσεται με τους δικούς του ρυθμούς και σε κάθε στάδιο ανάπτυξής του χρειάζεται αυτά τα ερεθίσματα που να μπορεί να τα αφομοιώσει και να τα κάνει πραγματικό του κτήμα . Οποιαδήποτε βιασύνη σε αυτό μπορεί να κάνει τα παιδιά να νιώθουν πως δεν είναι αρκετά έξυπνα με ιδιαίτερα δυσμενείς συνέπειες για την αυτοπεποίθησή τους. Θα έχουν την ευκαιρία να διαβάζουν ενήλικα βιβλία, να ακούν ενήλικα τραγούδια, να ζουν σε ανταγωνιστικά περιβάλλοντα σε όλη τους την ενήλικη ζωή.

Τέλος, κατά την παιδική ηλικία, πρέπει να λάβουμε υπ' όψη ότι κάποια βιώματα (μεταξύ άλλων και σεξουαλικής φύσης) στη ζωή του ατόμου μπορούν να προκαλέσουν, ενίοτε, ανεπανόρθωτες βλάβες σε ψυχικό επίπεδο.

Τα τραύματα που έχουν εγγραφεί στον τρόπο ενδοψυχικής λειτουργίας του παιδιού θα επηρεάσουν μονιμότερα τον ψυχικό βίο του μελλοντικού ενηλίκου. Πόσο μάλλον εάν αυτά τα εσωτερικευμένα και, πιθανώς, απωθημένα ψυχικά τραύματα δεν αποτελέσουν αντικείμενο ψυχικής επεξεργασίας μέσω ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων. Βάσει αυτού του μηχανισμού, όταν ο τραυματισμένος ενήλικος (πρώην τραυματισμένο

παιδί) γίνει πατέρας ή μητέρα ενός νέου παιδιού, χωρίς στο μεταξύ να έχει «αποθεραπευτεί» ή «καθαρθεί», είναι θέμα χρόνου να το κλονίσει ψυχικά σε τέτοιο βαθμό που εκείνο, προκειμένου να αμυνθεί, να αναπτύξει, με τη σειρά του, παθολογικές συμπεριφορές όπως η χρήση ναρκωτικών ουσιών, ο ψυχικός αποσυντονισμός (περιστασιακός ή χρόνιος), η παρεκκλίνουσα σεξουαλικότητα ή οι διαταραχές πρόσληψης τροφής. Τα ψυχικά τραύματα των γονιών, δυνητικά, κληρονομούνται στα παιδιά τους.

Η ενδοοικογενειακή ψυχοπαθολογία, όποια μορφή και αν έχει, σχεδόν πάντα αναπαράγεται. Απλά, εκείνο που δυστυχώς συμβαίνει είναι το γεγονός ότι, από τη μια γενιά στην άλλη, αλλάζουν τα εκφραστικά μέσα των νέων παιδιών-θυμάτων, των νέων τραυματισμένων παιδιών (Καρασάββας Λ.Κ, 2000).

4.3 Οικογένεια και Κοινωνία

Η οικογένεια είναι η βιολογική – κοινωνική – ψυχολογική ομάδα που αποτελείται από τους δύο γονείς με τα ανήλικα – ανύπαντρα παιδιά τους, άσχετα αν αυτά είναι βιολογικά δικά τους ή υιοθετημένα. Είναι μία κοινωνικό – ψυχολογική ομάδα με όλα τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, αποτελεί όμως πρωτογενή ομάδα, η οποία δεν μπορεί να αντικατασταθεί από καμία άλλη. Καμία άλλη ομάδα δεν δένεται συναισθηματικά τόσο, όσο η ομάδα – οικογένεια. Δεσμοί αίματος, ψυχικοί δεσμοί, αλλά και συμφέροντα συμβάλλουν στη σύνδεση αυτή. Τα μέλη της είναι συνήθως λίγα και διέπονται από το ειδικό πνεύμα της οικογένειας, το οποίο λειτουργεί ως συνδετικός δεσμός μεταξύ τους και διαμορφώνει το αίσθημα του εμείς (Μουσούρου Λ.Μ, 2006).

Παράλληλα, η οικογένεια λειτουργεί και ως ομάδα αναφοράς, καθώς κάθε πράξη και κίνηση του κάθε μέλους έχει σχέση με το πόσο δεμένο είναι αυτό το μέλος με την ομάδα, αφορά δε ολόκληρη την οικογένεια, καθώς αυτή είναι η ομάδα αναφοράς για όλα τα μέλη. Χαρακτηριστικό είναι ότι ένα μέλος της οικογένειας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να είναι απόλυτα ελεύθερο, αφού οι κινήσεις του έχουν σχέση με την ομάδα αναφοράς και είναι στενά εξαρτώμενες από αυτήν. Τα άτομα βέβαια έχουν και την ατομική τους ζωή, η οποία όμως σκόπιμο είναι να βρίσκεται σε αρμονία με την ομαδική οικογενειακή ζωή. Κάθε μέλος, λοιπόν, της οικογένειας αποτελεί μια ξεχωριστή, μοναδική και ανεπανάληπτη προσωπικότητα, ενώ συγχρόνως είναι εκφραστής των συστημικών σχέσεων της μικρής και της ευρύτερης οικογένειας. Κάθε μέλος λοιπόν, της οικογένειας αποτελεί μια ξεχωριστή, μοναδική και ανεπανάληπτη προσωπικότητα, ενώ συγχρόνως είναι εκφραστής των συστημικών σχέσεων της μικρής και της ευρύτερης οικογένειας (Μουσούρου Α.Μ, 2006).

Επιπρόσθετα, η οικογένεια έχει κοινωνικά σημαντικούς σκοπούς που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας και που αναλύονται στη μεταβίβαση από τη μια γενιά στην άλλη του πολιτισμού ως τρόπο ζωής και τρόπου ύπαρξης, των (υλικών) πραγμάτων και των κοινωνικών θέσεων. Η οικογένεια συμβάλλει στη δημιουργία και τη διατήρηση της προϋπόθεσης αυτής με τις λειτουργίες που επιτελεί και που αποβλέπουν στον έλεγχο των τρόπων ζωής και ύπαρξης (με το σύστημα μεταβίβαση του συστήματος αξιών), των πραγμάτων (με το σύστημα κληρονομιάς) και των κοινωνικών θέσεων (με το σύστημα διαδοχής). Οι συγκεκριμένες μορφές που παίρνει ο έλεγχος αυτός, ο βαθμός αυστηρότητας με τον οποίο ασκείται, όπως και η έμφαση που

ενδεχομένως αποδίδεται σε κάποια λειτουργία, συνθέτουν την οικογενειακή στρατηγική (Μαράτου-Αλιπράτη Λ. , 1999).

Ως κοινωνικός θεσμός, λοιπόν, η οικογένεια έχει αφενός ένα χαρακτήρα δημόσιο, καθώς αφορά στην οργάνωση του συλλογικού βίου και συνδέεται με την εν γένει θέσπιση του βίου αυτού(νομοθεσία) και με την υλική του διάσταση (τρόπο παραγωγής) , και αφετέρου, η οικογένεια έχει ένα χαρακτήρα ιδιωτικό, καθώς αφορά στην οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Είναι στο δημόσιο χαρακτήρα της οικογένειας που πρέπει να αναζητηθούν οι παράγοντες, οι οποίοι επιτρέπουν ή επιβάλλουν τη διαφοροποίηση των οικογενειακών σχημάτων, όπως και οι συνθήκες, κάτω από τις οποίες διαμορφώνεται η διαφοροποίηση αυτή στη διαπλοκή της με τις αλλαγές π.χ στο Νόμο και την οικονομία.

Όμως οι αλλαγές στις οικογενειακές δομές, οι ρόλοι των ανδρών και γυναικών, η μορφή και η φύση των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο ζευγάρι, ο καταμερισμός της οικιακής εργασίας ανάμεσα στους δύο συζύγους, από την αρχική τους φάση έως τη δυναμική τους εξέλιξη, οι συζυγικές «συναλλαγές», «διαπραγματεύσεις» και «ανταλλαγές» βρίσκονται, από τη δεκαετία του '60 στο επίκεντρο των κοινωνιολογικών συζητήσεων , ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα θέματα αυτά αποτελούν έναν από τους πιο ανεπτυγμένους τομείς της σύγχρονης κοινωνιολογίας (Μαράτου-Αλιπράτη Λ. , 1999).

Με τη συνεχή εκβιομηχάνιση όλων των δυτικών κοινωνιών, από το 19^ο ήδη αιώνα, η οικογένεια παύει να είναι η μονάδα παραγωγής και γίνεται μονάδα κατανάλωσης, ενώ παρατηρείται αναδίπλωση και σταθεροποίηση της οικογενειακής ομάδας με την επικράτηση των «πυρηνικών-συζυγικών» οικογενειών που λειτουργούν αυτόνομα. Η ισορροπία που

υπήρχε, λοιπόν, στην παραδοσιακή οικογένεια διαταράσσεται με το φυσικό και χωρικό διαχωρισμό της κατοικίας και των μέσων επιβίωσης του νοικοκυριού.

Στις σύγχρονες βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες, η πυρηνική οικογένεια είναι αυτόνομη, κυρίως χάρη στην επικράτηση του ατομικισμού. Ωστόσο η αυτονομία της πυρηνικής οικογένειας είναι σχετικά πρόσφατο φαινόμενο, που χαρακτηρίζει μόνο τα πιο προηγμένα κράτη. Χαρακτηριστικό είναι ότι, ενώ στην παραδοσιακή οικογένεια, όλοι οι στόχοι των ατόμων και όλες οι εκδηλώσεις της ζωής τους υπήρξαν, είτε άμεσα είτε έμμεσα, συνδεδεμένες με μια ολόκληρη ανθρώπινη ομάδα, χωρίς η υπόστασή τους να συνδέεται με συγκεκριμένα πρόσωπα μέσα σε αυτήν, στην πυρηνική οικογένεια, ένα μέλος, το παιδί, αποκτά πρωταρχικό ρόλο, αποτελεί σκοπό και πάνω σε αυτό βασίζεται ο γάμος και η δημιουργία της οικογένειας.

Η ιδιαιτερότητα αυτής της μορφής, έχει σχέση με επιδιώξεις που αφορούν στην κοινωνική άνοδο των μελών της, καθώς μέσα από την προσαρμογή των παιδιών στις καινούριες συνθήκες της τεχνολογικά αναπτυγμένης κοινωνίας, προωθείται η οικογένεια ως σύνολο. Για την επίτευξη των επιδιώξεων αυτών λοιπόν, παρατηρείται μία υπερβολική προσήλωση στην προσπάθεια για τη μόρφωση των παιδιών, μία διάχυτη αγωνία και πίεση για την επίδοσή τους στο σχολείο, καθώς η επιτυχία των παιδιών είναι στενά συνυφασμένη με την προώθηση και την ψυχολογική ανάταση των ίδιων των γονιών.

Το μοντέλο, λοιπόν, της πυρηνικής οικογένειας, χαρακτηρίζεται από έντονα στοιχεία αλληλεξάρτησης, τα οποία όμως τελικά καταλήγουν σε αντιφάσεις και συγκρούσεις, τόσο για τους γονείς, όσο και για τα παιδιά.

Όλη αυτή η αγωνία των γονιών για την κοινωνικοποίηση του παιδιού και την επίτευξη της πνευματικής τους ανέλιξης, οδηγεί αφενός τους γονείς σε συναισθήματα ευτυχίας, ικανοποίησης και κοινωνικής ανόδου, και αφετέρου- σε θλίψη και πόνο, καθώς τα παραπάνω συνεπάγονται την απομάκρυνση του παιδιού από το σπίτι. Από την άλλη μεριά, τις ίδιες αντιφατικές τάσεις και συναισθήματα, βιώνουν και τα παιδιά, καθώς είτε επιτύχουν, είτε αποτύχουν, δε θα απελευθερωθούν από τη σύγκρουση με τους γονείς.

Γνωρίζουν καλά ότι η αποτυχία εισπράττεται από τους γονείς ως προδοσία, και η επιτυχία – καθώς συνεπάγεται την απορρόφηση των παιδιών σε άλλες κοινωνικές ομάδες, δεν οδηγεί και αυτή τελικά στην ολοκλήρωση και την ικανοποίηση των γονιών. Μια σημαντικότερη εξέλιξη που πρέπει ιδιαίτερα να υπογραμμίσουμε είναι η σταδιακή απώλεια από την οικογένεια της άλλοτε σημαντικής λειτουργίας κάλυψης των προνοιακών αναγκών των μελών της. Μια σειρά από εξειδικευμένους φορείς ανέλαβαν πλέον τη φροντίδα των ασθενών και των αδύναμων, των βρεφών και των ηλικιωμένων, των ανέργων και των απόρων. Η εξέλιξη αυτή τείνει να αποδεσμεύσει (μερικά) την υλική μέριμνα (που τώρα εξασφαλίζει το ίδρυμα, η υπηρεσία, η σύνταξη, το επίδομα) από τη συναισθηματική στήριξη που παραμένει ευθύνη της οικογένειας. Η στήριξη αυτή επαυξάνει την ήδη τεράστια σημασία που οι ψυχολογικές λειτουργίες της οικογένειας έχουν προσλάβει στις σύγχρονες κοινωνίες.

Οι διαφοροποιήσεις τις οποίες υφίστανται οι λειτουργίες της οικογένειας καθώς αυτή εκσυγχρονίζεται (καθώς, δηλαδή, προσαρμόζεται στην διαδικασία μετατροπής της κοινωνίας από παραδοσιακή σε σύγχρονη) δεν είναι βέβαια ενιαίες σε μια κοινωνία, αλλά εξαρτώνται από το

επίπεδο εκσυγχρονισμού του κοινωνικό-οικονομικού περιβάλλοντος της οικογένειας - και, εντέλει, από τη θέση του περιβάλλοντος αυτού στην κοινωνική δομή. Από την άλλη μεριά, αυτές οι μη ενιαίες διαφοροποιήσεις των λειτουργιών της οικογένειας είναι αλληλένδετες με τους μετασχηματισμούς που χαρακτηρίζουν τη δομή της.

Οι μετασχηματισμοί που σημειώθηκαν στην οικονομική-πολιτική σφαίρα της Δύσης και επέφεραν βαθύτατες αλλαγές στη δομή και λειτουργία της οικογένειας, δεν παρατηρούνται ούτε με την ίδια μορφή, ούτε με την ίδια χρονική αλληλουχία στην ελληνική κοινωνία. Η ελληνική κοινωνία είναι δημιούργημα ιδιόμορφων ιστορικό-πολιτικών και οικονομικών συνθηκών, που χαρακτηρίζουν την πορεία της από τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους και προσδιόρισαν αναπόφευκτα και τις οικογενειακές δομές. Την εποχή που στην Ευρώπη έχει παγιωθεί ο βιομηχανικός-καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, στην Ελλάδα κυριαρχούν αγροτικές δομές, που φθάνουν σχεδόν αναλλοίωτες μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα.

Η σημαντική μεταβολή στη φυσιογνωμία της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας σημειώνεται από το τέλος της δεκαετίας του '50 με το μεγάλο κύμα εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης. Αυτό το φαινόμενο της σχεδόν μαζικής εξόδου του πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές στις πόλεις επηρεάζει αποφασιστικά η οικογένεια, η οποία στη συνέχεια δέχεται τις συνέπειες της νέας πραγματικότητας που διαμορφώνεται.

Είναι γεγονός ότι η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις είναι θέμα όχι ενός αυτο-προσδιοριζόμενου κοινωνικού υποκειμένου, όπως συμβαίνει στην Ευρώπη της βιομηχανικής εποχής, αλλά θέμα ολόκληρης της οικογένειας, συλλογική προσπάθεια για προώθηση συλλογικών συμφερόντων. Στις σπουδές και την

επαγγελματική αποκατάσταση ενός μέλους της οικογένειας έχουν χρέος να συμβάλουν όλοι, όπως στη συνέχεια έχουν δικαίωμα ή απαίτηση συμμετοχής στο αποτέλεσμα. Ο νέος τρόπος ζωής στην πόλη δεν οδηγεί σε χαλάρωση των σχέσεων (οικογενειακών-συγγενικών, φιλικών), αλλά αντίθετα σε σύσφιγξη. Οι δεσμοί της κοινότητας μεταφέρονται στις περισσότερες περιπτώσεις στον τόπο νέας εγκατάστασης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι συνοικίες που φέρουν τα ονόματα του τόπου προέλευσης των κατοίκων τους. Ένα ευρύ πλέγμα συγγενικών και φιλικών σχέσεων συμβάλλει στη διευθέτηση όποιων προβλημάτων αντιμετωπίζει η οικογένεια του μετανάστη, ανεξάρτητα αν πρόκειται για εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση (*Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας*, 2000).

Η ελληνική κοινωνία (όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα) αναπτύχθηκε μέσα από ιδιόρρυθμες ιστορικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες, που κυριάρχησαν καθ' όλο το διάστημα μετά τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους, το 1831, χαρακτηρίζοντας την πρόσφατη ιστορία της χώρας, και οι οποίες, αναπόφευκτα, επέδρασαν και στις οικογενειακές δομές (Μαράτου-Αλιπράντη Λ. 1999).

Ένα πρώτο σημείο που θα πρέπει να τονιστεί εδώ είναι ότι η χώρα μας, καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα και ένα μέρος του 20ού, κυριαρχείται από αγροτικές δομές, ενώ την ίδια περίοδο η βιομηχανική επανάσταση μεταβάλλει ταχύτατα τη φυσιογνωμία των δυτικών χωρών και συντελεί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στο μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων των δυο φύλων. Η Ελλάδα, όμως, ακολουθεί με κάποια καθυστέρηση τις εξελίξεις αυτές τόσο στον τομέα της οικονομίας, όσο και στις κοινωνικές δομές .

Ένα δεύτερο σημείο αφορά στη διαδικασία αστικοποίησης και στην αγροτική έξοδο. Πράγματι, η ταχύτερη αστικοποίηση που παρατηρείται στη χώρα μας μετά το 1960 δεν υπήρξε αποτέλεσμα μιας διαδικασίας εκβιομηχάνισης. Το γεγονός, λοιπόν, ότι η ελληνική οικονομία πέρασε από μία φάση, όπου δεσπόζει ο αγροτικός τομέας, σε μια άλλη, όπου ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει τεράστια αύξηση, χωρίς την ενδιάμεση φάση της αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο σχηματισμό της νεοελληνικής κοινωνίας. Εξάλλου, η αστικοποίηση και η εξωτερική μετανάστευση, που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής κοινωνίας, διασυνδέονται με το θεσμό της οικογένειας.

Οι μεταβολές που σημειώθηκαν στην ελληνική κοινωνία της μεταπολεμικής περιόδου είχαν σημαντικές επιπτώσεις τόσο στη μορφή, όσο και στη δομή της οικογένειας που επικρατεί στη σύγχρονη Ελλάδα. Η οικογένεια από εκτεταμένη αγροτική μετατρέπεται σε αστειακή οικογένεια πυρήνα. Στην περιοχή της πρωτεύουσας για παράδειγμα η οικογένεια πυρήνας αντιπροσωπεύει το 89,4% των οικογενειών, ενώ η διευρυμένη της μορφή το 10,3%

Τέλος, σχετικά με τις σχέσεις που διατηρεί η οικογενειακή ομάδα με τους συγγενείς, σε αντίθεση με την αντίληψη ότι η σύγχρονη αστική οικογένεια απομονώνεται από το συγγενικό της δίκτυο, οι δεσμοί και οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της παραμένουν αρκετά ισχυροί. Οποσδήποτε, οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες, η απομάκρυνση ορισμένων συγγενών εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης καθιστούν αναπόφευκτη την αλλαγή της υπάρχουσας ισορροπίας και συντελούν στη

σχετική εξασθένηση των παραπάνω τάσεων και αξιών μεταξύ των νεότερων.

Πάντως, οι σχέσεις κι οι ανταλλαγές τόσο μεταξύ των στενών συγγενών όσο και με το ευρύτερο συγγενικό δίκτυο δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της κοινωνικότητας, δηλαδή συχνές επαφές και επισκέψεις. Αφορούν ανταλλαγές, σχέσεις αλληλοβοήθειας και, γενικότερα, συμπαράστασης στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής, όπως π.χ. βοήθεια στην ανατροφή και τη φύλαξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, σε περίπτωση ασθένειας κ.λπ.

Ως εκ τούτου, στην ελληνική οικογένεια φαίνεται να συμβαίνουν φαινόμενα που σε μερικές περιπτώσεις αντικρούουν θέσεις και ερευνητικά δεδομένα που ισχύουν για την οικογένεια αναπτυγμένων βιομηχανικά χωρών. Χαρακτηριστικό της ιδιόμορφης ελληνικής πραγματικότητας είναι, επίσης, η συμμετοχή των γυναικών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας. Παρατηρούμε ότι τα ποσοστά αυτά μειώνονται αντί να αυξηθούν ως απόρροια του εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Σ' αυτό επέδρασαν τόσο οι περιορισμένες δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας, όσο και οι παραδοσιακές αντιλήψεις που επικρατούσαν στην ελληνική κοινωνία. Το γεγονός αυτό προσδιόρισε και τις διαπροσωπικές σχέσεις των συζύγων, οι οποίες παραμένουν στα βασικά τους σημεία παραδοσιακές.

Είναι εντυπωσιακό ότι ακόμα και σήμερα οι νέοι αναφέρουν τη δημιουργία οικογένειας και τη γονεϊκότητα ως σημαντική αξία στη ζωή τους. Σε έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 1994 σχετικά με τις αξίες

των Ευρωπαίων, η οικογένεια καταλαμβάνει την πρώτη θέση με ποσοστό 96% και ακολουθούν η εργασία, η φιλία και η συμβίωση με ένα σύντροφο . Επίσης σε έρευνα του Ευρωβαρομέτρου περισσότεροι από 2/3 των Ευρωπαίων θεωρούν ως «σημαντικό» ή «πολύ σημαντικό» την απόκτηση παιδιών. Ο στόχος αυτός θεωρείται ως λιγότερο σημαντικός από τους Δανούς, ενώ ως ιδιαίτερα σημαντικός αξιολογείται από τους Έλληνες, Ισπανούς, Ιταλούς και ένα μέρος των Γερμανών (Williams,C, Soydan , 1998).

Βεβαίως, άκρως ενδεικτική για την πορεία της οικογένειας και του γάμου στη χώρα μας είναι η έρευνα της Κάπα Research για λογαριασμό του Κέντρου Πολιτικής Έρευνας και Επικοινωνίας, η πρώτη του είδους που διενεργείται στη χώρα μας, η οποία παρουσιάζει την Ελλάδα και τον Έλληνα του 2020 (*Κυριακάτικη Καθημερινή*, 2003). Βάσει των πορισμάτων της εν λόγω έρευνας, η ελληνική οικογένεια μοιάζει να διαλύεται μέσα στην επόμενη 20ετία. Η συντριπτική πλειονότητα των συμπολιτών μας (ποσοστό 89,1%) πιστεύει ότι το 2020 το πλέον πιθανό να συμβεί είναι να πολλαπλασιαστούν τα διαζύγια.

Τέλος, ο Έλληνας μοιάζει να χάνει την πίστη του στη συζυγική σχέση (το 72,8% των Ελλήνων πιστεύει ότι θα έχει πλέον εξασθενήσει). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τη βαθύτατη κρίση που μοιάζει να διέρχεται ο θεσμός της οικογένειας στη χώρα μας και την ανάγκη άμεσης λήψης σχετικών μέτρων με στόχο την ενίσχυση των οικογενειακών θεσμών και την εναρμόνιση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των συζύγων.

4.4 Παιδί-Οικογένεια-Σχολείο

Η πρώτη ευκαιρία για το παιδί να λειτουργήσει κοινωνικά σ' ένα ευρύτερο περιβάλλον από αυτό της οικογένειας, είναι το σχολείο. Η επιτυχία του παιδιού στο σχολείο εξαρτάται από το αν έχει αυτοπεποίθηση και ενδιαφέρον, από το αν γνωρίζει τι είδους συμπεριφορά είναι αποδεκτή και πως μπορεί να επιβάλλεται στην παρόρμησή του, ώστε να συμπεριφέρεται με κατάλληλο τρόπο.

Επιπλέον, εξαρτάται από το αν μπορεί να κάνει υπομονή, να ακολουθεί οδηγίες και να στρέφεται στους δασκάλους του για βοήθεια, ενώ παράλληλα να μπορεί να εκφράζει τη γνώμη και τις ανάγκες του, όταν συναναστρέφεται με άλλα παιδιά. Στους εφήβους υπάρχει η αντίληψη ότι ο εαυτός τους και οι απόψεις τους κινδυνεύουν από την παρέμβαση των ενηλίκων. Αυτό τους προκαλεί αγωνία και θυμό, τους κάνει να συγκρούονται συχνά με τους μεγάλους και να αναζητούν στηρίγματα ανάμεσα στους συνομηλίκους τους. Σχολείο και οικογένεια, ενώ αποτελούν δύο διαφορετικά συστήματα, συνθέτουν ταυτόχρονα ένα ενιαίο πλαίσιο ζωής για τα παιδιά. Οι δύο αυτοί κόσμοι είναι σημαντικό να βρίσκονται σε ανοιχτή γραμμή συνεννόησης και επικοινωνίας μεταξύ τους, να συνεργάζονται αποτελεσματικά, να αλληλοσυμπληρώνονται όπου χρειάζεται, για να μπορούν να ανταποκρίνονται σ' όλες τις ανάγκες του παιδιού: γνωστικές, συναισθηματικές, πρακτικές.

Συγχρόνως, η σχολική ζωή έχει απαιτήσεις επίδοσης στα μαθήματα. Οι περισσότεροι μαθητές που παρουσιάζουν μειωμένη κοινωνική προσαρμοστικότητα, δεν τα πηγαίνουν καλά στο σχολείο. Το μέγεθος του προβλήματος δεν είναι αμελητέο: καθώς περνούν τα χρόνια, τα παιδιά αυτά συχνά μένουν πίσω στα μαθήματα, αποθαρρύνονται όλο και

περισσότερο, πικραίνονται, συμπεριφέρονται διασπαστικά, συντάσσονται με τους ταραξίες και τους άλλους κακούς μαθητές και γενικά, παρουσιάζουν βίαιη, επιθετική συμπεριφορά.

Όμως, η σχολική αποτυχία δε σημαίνει απαραίτητα και αποτυχία στη ζωή. Πολλοί “κακοί μαθητές” κερδίζουν αξιοπρεπώς τα προς το ζην, κάνουν οικογένεια και γίνονται ευτυχισμένοι και επιτυχημένοι ενήλικες. Πολλοί “καλοί μαθητές” καταλήγουν να έχουν δυστυχισμένη ζωή. Καλό είναι λοιπόν να αποφορτίσουμε τη σχολική αποτυχία και να μην την συνδέουμε απαραίτητα με τυχόν αποτυχία στη ζωή.

Τα τελευταία χρόνια το σχολείο φαίνεται να έχει μείνει μακριά από τα θέματα που απασχολούν τους εφήβους και αυτοί συχνά το κατηγορούν γι' αυτό. Παράλληλα, παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση βίας στα σχολεία, η οποία σχετίζεται με την αύξηση βίας στην κοινωνία γενικότερα. Ιδιαίτερα σε ορισμένες περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται ως κοινωνικά και οικονομικά υποβαθμισμένες, παρατηρείται η τάση αναπαραγωγής (μίμησης) αντικοινωνικών προτύπων που υπάρχουν στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Ορισμένοι ερευνητές πιστεύουν ότι η βία στο σχολικό χώρο είναι αποτέλεσμα όχι απλώς της απόρριψης, της αδιαφορίας και της έλλειψης επικοινωνίας ανάμεσα στους καθηγητές και στους μαθητές, αλλά και της ανίας που νιώθουν οι μαθητές στη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο.

Αντίθετα, οι δημιουργικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται ως αποτέλεσμα συνεργασίας και ομαδικής προσπάθειας μαθητών και καθηγητών περιορίζουν σημαντικά την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς από τους μαθητές. Το γενικό κλίμα που επικρατεί σ' ένα σχολείο έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει πολύ την επίδοση, τα επιτεύγματα και τη συμπεριφορά των παιδιών. Οι μαθητές που χαρακτηρίζονται αβασάνιστα

μερικές φορές ως ταραξίες συχνά νιώθουν παρείσακτοι και ανεπιθύμητοι στη σχολική κοινότητα, και για το λόγο αυτό αντιδρούν έντονα, βίαια και καταστροφικά. Μ' αυτόν τον τρόπο ανταποδίδουν τα αισθήματα άρνησης και επιθετικότητας που αισθάνθηκαν ότι εισέπραξαν από το προσωπικό του σχολείου. Η αίσθηση ότι οι διδάσκοντες υιοθετούν ιδιαίτερα αυστηρές τιμωρίες και στάσεις απέναντί τους αποτελεί βασικό παράγοντα που κάνει τους εφήβους να αντιδρούν με οξύτητα και επιθετικότητα.

Το σχολείο και η οικογένεια συνδέονται στενά με την ανάπτυξη και την εξέλιξη του παιδιού. Είναι θεσμοί διαφορετική που δεν αντικαθιστά ο ένας τον άλλο, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς και οι δύο επιτελούν ένα κοινό έργο από διαφορετική θέση. Όταν ο γονιός και ο δάσκαλος καταφέρνουν να οριοθετούν τους ρόλους τους, επικοινωνούν πιο εύκολα μεταξύ τους και η επιτυχία του παιδιού στο σχολείο τους κάνει να χαίρονται. Όμως, πολλές φορές, δημιουργείται διάσταση μεταξύ γονέων και δασκάλων, που οφείλεται στη σύγχυση των ρόλων και στις συνέπειες που η σύγχυση αυτή προκαλεί. Δημιουργείται λοιπόν η ανάγκη συνεχούς ενημέρωσης και εκπαίδευσης των δύο αυτών συντελεστών. Το σχολείο μπορεί να λειτουργήσει ως κέντρο εκπαίδευσης των γονέων. Σήμερα βλέπουμε να δημιουργούνται στις σχολικές μονάδες ολοένα και περισσότερες Σχολές Γονέων.

Δίνεται έτσι η ευκαιρία να αποκτήσουν μια νέα οπτική των ψυχολογικών και παιδαγωγικών προβλημάτων που απασχολούν το παιδί τους. Η νέα αυτή σχέση του γονέα με το σχολείο προξενεί στο παιδί ένα αίσθημα ανακούφισης: βλέπει να αλλάζει η στάση των γονιών μέσα από την ενημέρωση και την επικοινωνία και καταλαβαίνει, ιδιαίτερα στην περίπτωση του “προβληματικού” παιδιού, ότι και οι δικές του δυσκολίες μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Η εκπαίδευση των γονέων ενισχύει το ρόλο τους και την εκτίμηση που οι γονείς έχουν για τον εαυτό τους. Τους βοηθάει να κατανοήσουν τη σημασία της πρόληψης και να δουν το ζήτημα της ψυχικής και σωματικής αγωγής και υγείας του παιδιού τους στη συνολική του διάσταση. Τους βοηθάει επίσης να αντιληφθούν ότι η τιμωρία είναι ένα κατασταλακτικό μέτρο που δεν επιλύει το πρόβλημα. Αντίθετα, σε μερικές περιπτώσεις μετατρέπεται σε πρόκληση και ωθεί τα πιο απελπισμένα παιδιά να ρισκοκινδυνεύσουν, προκειμένου να την αποφύγουν ή να δοκιμάσουν την αντοχή τους, αν τελικά τους επιβληθεί κάποια ποινή.

Οι νέοι αισθάνονται καλά, όταν οι γονείς τους δηλώνουν ενδιαφέρον για τη μεταξύ τους σχέση και δείχνουν έμπρακτα ότι έχουν βρει τρόπους να αντλούν ικανοποίηση από τις δικές τους δραστηριότητες στη ζωή. Δημιουργείται έτσι μια οικογενειακή ατμόσφαιρα με λιγότερη φόρτιση και η σχολική επίδοση του παιδιού δεν αποτελεί την κύρια πηγή επιβεβαίωσης της προσφοράς των γονέων. Έχει αποδειχθεί ότι συνήθως τα παιδιά που χαίρονται με τις επιδόσεις τους στο σχολείο έχουν γονείς, οι οποίοι κάνουν πρώτοι αυτό που προσδοκούν να γίνει από τα παιδιά τους. Αντίθετα, η επίδοση του παιδιού στο σχολείο, όταν αποτελεί το επίκεντρο ενασχόλησης της οικογένειας, επιδρά αρνητικά στην αυτοεκτίμηση του παιδιού και το κάνει να αισθάνεται πίεση και αδικία σε βάρος του. Τα παιδιά και ειδικά οι έφηβοι έχουν έντονη τάση να συμμορφώνονται προς τη συμπεριφορά της ομάδας των συνομηλίκων τους, αλλά και των ατόμων που θαυμάζουν (τραγουδιστές, αθλητές, είδωλα κτλ.).

Παράλληλα, γίνεται φανερή η τάση τους να ανεξαρτητοποιήσουν και αυτονόμησουν. Το αποτέλεσμα είναι να μικραίνει η επιρροή της οικογένειας και να αυξάνεται η επίδραση των προτύπων, των φίλων και συνομηλίκων τους. Οι σχέσεις που αναπτύσσει ο έφηβος μέσα στην ομάδα των φίλων

και συμμαθητών του είναι πολύ σημαντικές για τον ίδιο και καθορίζουν σε πολλά επίπεδα την πορεία και την εξέλιξη του. Ορισμένες φορές εμφανίζονται μια σειρά από βίαιες πράξεις σε βάρος ορισμένων, πιο αδύναμων και “μαζεμένων” μαθητών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνθήκες εξαναγκασμού, εξάρτησης και εξουσίας. Σε κάποιες χώρες οι συνθήκες αυτές έχουν οδηγήσει μαθητές σε συμπεριφορές υπερβολικά βίαιες, που τα αποτελέσματά τους είναι τραγικά και φτάνουν ακόμα και σε εγκληματική συμπεριφορά. Στις πιο συνηθισμένες περιπτώσεις όμως οι έφηβοι απλώς δε θέλουν να ξεχωρίζουν από τους υπόλοιπους συνομηλίκους τους.

Έτσι, από αίσθημα ντροπής και αδυναμίας να πουν “όχι”, συντάσσονται επιπόλαια σε πράξεις που θεωρούνται αντικοινωνικές ή παραβαίνουν το νόμο (μικροκλοπές, αναγραφή συνθημάτων στους τοίχους, φασαρία στους δρόμους κτλ.) (*Εφημ. Ελεύθερο Βήμα*, 2003)

5 Η Κοινωνική Εργασία

5.1 Κοινωνική Εργασία ως εφαρμοσμένη επιστήμη

“Η κοινωνική εργασία ως αυτοτελής εφαρμοσμένη επιστήμη περιλαμβάνει το θεωρητικό, το εμπειρικό και το εφαρμοσμένο σκέλος. Κατευθύνεται σε στόχους και σε αποτελέσματα, υποδεικνύει τρόπους πραγματοποίησης του «δέοντος γίνεσθαι» καθώς και εναλλακτικές λύσεις ως προς ένα αποτέλεσμα και μία μέθοδο. Έχει εκτεταμένο πεδίο εφαρμογών σε όλων των ειδών τις κοινωνικές υπηρεσίες, σε όλο το φάσμα των κοινωνικών προβλημάτων και σε όλους τους κοινωνικούς σχηματισμούς.

Βοηθά τα άτομα να βρουν στέγη, εργασία και συναισθηματική υποστήριξη. Εξασφαλίζει την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των ασθενών, περιφρουρεί την προστασία των κακοποιημένων και παραμελημένων ατόμων, «επιμελείται» τη ζωή των παραβατικών και των κοινωνικά μειονεκτούντων και περιθωριοποιημένων παιδιών και εφήβων. Μεριμνά για τη διαρκή φροντίδα στα ευάλωτα άτομα” (Καλλινικάκη, 1998).

Τέλος, η κοινωνική εργασία είναι μια ανθρωποκεντρική επιστήμη που έχει στόχο και σκοπό της την εύρυθμη λειτουργία του ατόμου καθώς και των ομάδων και του κοινωνικού συνόλου, όπου επιδιώκει την ομαλή ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του ατόμου, την αξιοποίηση και τον εμπλουτισμό των προσωπικών εφοδίων, των γνώσεων και των εμπειριών του, όπως και την καλλιέργεια της ικανότητας του για προσαρμογή στις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες (Καλλινικάκη, 1998).

5.2 Οι ρίζες της Κοινωνικής Εργασίας

Η φιλανθρωπία και η κοινωνική αποκατάσταση αποτέλεσαν τις ρίζες της κοινωνικής εργασίας, όπου εξελίχθηκαν ως οι δύο κύριες μέθοδοι δράσης και παρέμβασης. Οι φιλανθρωπικές οργανώσεις, εξελίχθηκαν με την ονομασία «κατά περίπτωση κοινωνική εργασία», (κοινωνική εργασία με άτομα). Η κοινωνική αποκατάσταση, ανέπτυξε τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας με ομάδες και κοινότητες.

Ο αρχικός αυτός μεθοδολογικός προσανατολισμός της κοινωνικής εργασίας με άτομα, ομάδες και κοινότητα επικράτησε τόσο στην άσκηση του επαγγέλματος όσο και στην εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία και αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η κοινωνική εργασία, επηρεάστηκε κατά πολύ από τα διεθνή και εθνικά οικονομικά, πολιτικά και επιστημονικά γεγονότα, πολλά από τα οποία παρεμπόδισαν την αναγνώριση ενοποιημένων ιδεών για το περιεχόμενο και τους στόχους της.

Σημαντική και ταχεία ανάπτυξη γνώρισε τις πρώτες δεκαετίες μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη. Η επέκταση του κράτους πρόνοιας και η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξή της. Οι κοινωνικοί λειτουργοί ήταν οι επαγγελματίες που κλήθηκαν να υλοποιήσουν τους στόχους του κράτους πρόνοιας και να επιφέρουν τις απαραίτητες κοινωνικές αλλαγές.

Σήμερα, η κοινωνική εργασία εμφανίζεται σαφώς αναβαθμισμένη. Είναι μια αυτοτελής εφαρμοσμένη επιστήμη όπου δρα και παρεμβαίνει. Οι εφαρμογές της επιδιώκουν να βοηθήσουν το άτομο να αντιμετωπίσει με

τον πιο πρόσφορο και αποδοτικό τρόπο το πρόβλημα του. Βασική μέριμνα της είναι αφενός η πρόληψη, δηλαδή η αποτροπή μιας κοινωνικής δυσλειτουργίας και αφετέρου η αντιμετώπιση, δηλαδή η επίλυση των προβλημάτων που παρεμποδίζουν, περιορίζουν, αναστέλλουν την κοινωνική λειτουργικότητα ενός ατόμου, μιας οικογένειας, μιας ομάδας ή μιας κοινότητας. Τέλος αποσκοπεί στην κοινωνική αλλαγή, την πρόληψη, τη θεραπεία, την αποκατάσταση των κοινωνικών προβλημάτων και στη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού (Καλλινικάκη Θ., 1998).

5.3 Τομείς Άσκησης Της Κοινωνικής Εργασίας

Η άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας, γίνεται σε όλους τους φορείς προνοιακής και αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής. Οι τομείς άσκησης της είναι πολλοί και επεκτείνονται σε κάθε είδους κοινότητα, σε διαφορετικές ομάδες ανθρώπων και σε πολυάριθμα και ποικίλα προβλήματα και καταστάσεις.

Στη χώρα μας, έχουν επικρατήσει και θεσμοθετηθεί οι διακρίσεις με βάση το νομικό καθεστώς και το είδος των κοινωνικών προβλημάτων.

Α. Οι φορείς της κοινωνικής εργασίας με βάση το νομικό τους καθεστώς διακρίνονται σε:

1. Οργανώσεις του δημόσιου τομέα.
2. Ιδιωτικές κερδοσκοπικές οργανώσεις.
3. Εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις.
4. Οργανώσεις κοινοτικής ανάπτυξης.

B. Η δεύτερη ευρεία διάκριση των τομέων άσκησης της κοινωνικής εργασίας που έχει επικρατήσει σήμερα, βασίζεται στο είδος του κοινωνικού προβλήματος το οποίο αντιμετωπίζεται. Με βάση αυτό, οι τομείς άσκησης της κοινωνικής εργασίας διαφοροποιούνται ως εξής:

1. Κοινωνική Πρόνοια και ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής.
2. Κοινωνική ασφάλιση – απασχόληση.
3. Κατοικία.
4. Εργασία.
5. Εκπαίδευση.
6. Παραβατικότητα.
7. Υγεία και ψυχική υγεία.
8. Κοινοτική οργάνωση και ανάπτυξη.
9. Προστασία μετακινούμενων πληθυσμών.
10. Προστασία κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων.
11. Κοινωνικές υπηρεσίες στις ένοπλες δυνάμεις και υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (Καλλινικάκη, 1998).

5.3.1 Τομέας της Εκπαίδευσης

“Η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης είναι ένας από τους βασικούς στόχους της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής. Η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, ανώτερη και ανώτατη) και στην ειδική έχει συστηματοποιηθεί σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και στη Βόρειο Αμερική.

- Οι κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται με τους μαθητές , τις οικογένειες τους και τους εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση των κοινωνικών, οικονομικών και ψυχολογικών προβλημάτων

που παρεμποδίζουν την προσαρμογή και την επίδοση τους στο σχολείο.

- Αναπτύσσουν προγράμματα υποστήριξης των μαθητών που αντιμετωπίζουν προβλήματα στη μάθηση ή στη συμπεριφορά εξαιτίας φυσικών αδυναμιών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων τόσο των ιδίων, όσο και του πλαισίου φροντίδας τους .
- Στο χώρο της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης αναπτύσσουν επιπλέον προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού και κοινωνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών για τους φοιτητές.
- Οργανώνουν και αναπτύσσουν επίσης προγράμματα αλφαριθμητισμού και εξειδίκευσης για ενήλικες” (Καλλινικάκη, 1998).

5.3.2 Τομέας της Παραβατικότητας

Οι κοινωνικές υπηρεσίες του τομέα αυτού εξυπηρετούν άτομα κάθε ηλικίας που έχουν υποπέσει σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, καθώς και ανήλικους που ζουν σε οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά επιβαρημένες συνθήκες, οι οποίες είναι πιθανό να τους οδηγήσουν σε συγκρούσεις με το περιβάλλον τους ή και σε παραβατική συμπεριφορά. Ο κοινωνικός λειτουργός που απασχολείται στον τομέα της παραβατικότητας είναι μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της φυλακής ή του σωφρονιστικού καταστήματος. Συμμετέχει στα συμβούλια και στις επιτροπές που είναι αρμόδιες για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη διαβίωση και τη μεταχείριση των κρατουμένων.

Ένας κύριος στόχος της κοινωνικής εργασίας, είναι η διατήρηση επικοινωνίας του φυλακισμένου με το οικογενειακό του περιβάλλον. Επίσης, ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται σε σωφρονιστικά καταστήματα, αναπτύσσει προγράμματα κοινωνικής εργασίας με στόχο την κοινωνική προσαρμογή στο κλειστό πλαίσιο του καταστήματος, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, της επικοινωνίας και της αλληλεγγύης (Καλλινικάκη, 1998).

5.3.3 Τομέας της Υγείας και της ψυχικής υγείας

“Η κοινωνική εργασία έχει εφαρμογές σε όλα τα είδη και τις μορφές των υπηρεσιών και προγραμμάτων υγείας και ψυχικής υγείας που υπάρχουν για κάθε ηλικιακή ομάδα και λειτουργούν σε κεντρικό, περιφερειακό, τοπικό και κοινοτικό επίπεδο. Σε όλες τις βαθμίδες υγείας έχει θεσμοθετηθεί η λειτουργία κοινωνικών υπηρεσιών οι οποίες στελεχώνονται αποκλειστικά από κοινωνικούς λειτουργούς” (Καλλινικάκη, 1998).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, λαμβάνουν θέσεις στους τρεις τομείς πρόληψης :

- Στην πρωτογενή πρόληψη, για ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και αξιοποίηση προγραμμάτων για την έγκαιρη αποτροπή εκδήλωσης μιας νόσου, με μέτρα για την καλύτερη δυνατή ποιότητα ή και βελτίωση υγείας και της ψυχικής υγείας.
- Στην δευτερογενή, για έγκαιρο εντοπισμό των περιπτώσεων προσβολής από κάποιες νόσους και την άμεση και αποτελεσματική θεραπευτική αντιμετώπιση τους ώστε να ανακοπεί η πορεία και η εξέλιξη τους.

- Στην τριτογενή πρόληψη, για την πρόληψη επιπλοκών ή αναπηρίας εξαιτίας της νόσου (Καλλινικάκη, 1998).

5.4 Κ.Ε.Α, Κ.Ε.Ο, Κ.Ε.Κ

Οι στόχοι της Κοινωνικής Εργασίας με άτομα, είναι να κάνει προσιτές στους εξυπηρετούμενους όλες τις δυνατές λύσεις – διευκολύνσεις. Με αυτό τον τρόπο ο εξυπηρετούμενος μπορεί να ανακουφιστεί και να κινητοποιηθεί προκειμένου να αντιμετωπίσει με τον αποτελεσματικό και μόνιμο τρόπο το πρόβλημά του και τις τυχόν επιπτώσεις του προβλήματος. Η ΚΕΑ επίσης αποβλέπει στην πρόληψη και αποτροπή των κοινωνικών προβλημάτων και των επιπτώσεων τους στα άτομα και το περιβάλλον τους. Στο πλαίσιο αυτό αναλαμβάνει και αναπτύσσει τεχνικές συμβουλευτικής και υποστήριξης.

Οι στόχοι της Κοινωνικής Εργασίας με ομάδες, μπορεί να έχει είτε βραχυπρόθεσμους ή μακροπρόθεσμους στόχους είτε ταυτόχρονα και τους δύο. Οι στόχοι της μπορεί να αφορούν την ανάπτυξη ή τη μεταβολή των συνθηκών που επικρατούν στην ομάδα, την αντιμετώπιση των συναισθηματικών αναγκών κάθε μέλους χωριστά, όπως και τις σχέσεις του κάθε μέλους με την ομάδα και της ομάδας με το ευρύτερο περιβάλλον. Ορισμένοι από τους σημαντικότερους στόχους της είναι, η ενίσχυση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των μελών με την απόκτηση ή την ανάπτυξη δεξιοτήτων για διαπροσωπική επικοινωνία και δημιουργία σχέσεων φιλίας και συνεργασίας. Επίσης, η απόκτηση και ο εμπλουτισμός δεξιοτήτων διαπροσωπικής επικοινωνίας των μελών. Η συναισθηματική ωρίμανση και η ενθάρρυνση των ατόμων-μελών να προχωρήσουν στην επίλυση των καθημερινών προβλημάτων που

αντιμετωπίζουν, προκειμένου να μειώσουν τις πιέσεις (Καλλινικάκη, 1998).

Οι στόχοι της Κοινωνικής Εργασίας με την κοινότητα, είναι μια διαδικασία κινητοποίησης και βοήθειας της κοινότητας ούτως ώστε να αντιληφθεί την πραγματική διάσταση των ζητημάτων που την απασχολούν, να τα αξιολογήσει, να τα ιεραρχήσει και να σχεδιάσει με συστηματικό και κατάλληλο τρόπο της αντιμετώπισή τους. Η ΚΕΑ, ασχολείται συνήθως με την ενημέρωση-αγωγή της κοινότητας, την οργάνωση προγραμμάτων πρόληψης κοινωνικών προβλημάτων, την επιμόρφωση σχετικά με προβλήματα υγείας, καθώς και την πρόληψη και τον έλεγχο της εξάπλωσης τους. Τέλος, ασχολείται με τη διοργάνωση ενημερωτικών συγκεντρώσεων σε πολυσύχναστα σημεία της κοινότητας.

6 Σχολική Κοινωνική Εργασία

6.1 Η Σχολική Κοινωνική Εργασία

«Η HOLTTHAUS κ. ά. υποστηρίζουν την σχολική κοινωνική εργασία και όχι το κοινωνικοπαιδαγωγικό σχολείο. Στο ρόλο της κοινωνικής εργασίας σαν ‘συνεργείο επισκευών’ δεν βλέπουν κανέναν αρνητικό περιορισμό της, αλλά μια ‘αναγκαία και θετική συμπλήρωση στην παιδαγωγική κατανομή εργασίας’. Σαν παράδειγμα αναφέρουν τη συνεργασία ανάμεσα σε ένα δημοτικό σχολείο και έναν φορέα Κοινωνικής Πρόνοιας της τοπικής αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο ενός προγράμματος πιλότος σχολικής κοινωνικής εργασίας κάτω από την εποπτεία του Πανεπιστημίου του SIEGEN, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας/ Κοινωνικής Παιδαγωγικής» (Ζωγράφος, 1993).

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί είναι ‘συμπληρωματικοί παιδαγωγοί’, ενώ οι γονείς, οι δάσκαλοι και οι εκπαιδευτές είναι ‘πρωτεύοντες παιδαγωγοί’. Οι παιδαγωγοί των πρωτευόντων και δευτερευόντων φορέων κοινωνικοποίησης παρέχουν συνολικά παιδαγωγική εργασία, αλλά με διαφορετικό τρόπο ο καθένας. Οι πρωτεύοντες παιδαγωγοί (γονείς, δάσκαλοι, εκπαιδευτές) παράγουν, ενώ οι δευτερεύοντες (κοινωνικοί λειτουργοί) επιδιορθώνουν, όταν αυτό είναι αναγκαίο χρησιμοποιώντας μια από τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας, είτε με κοινωνική εργασία με άτομα, με ομάδα ή με κοινότητα (Ζωγράφος, 1993).

Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι οι δύο αυτοί φορείς δεν θα πρέπει να λειτουργούν μεμονωμένα και να βρίσκονται σε απόσταση μεταξύ τους, αλλά ο ένας φορέας θα πρέπει να αναλαμβάνει ένα μέρος της κύριας αποστολής του άλλου και έτσι η πρωτεύουσα εργασία του ενός να γίνεται δευτερεύουσα εργασία του άλλου. Πράγμα που σημαίνει ότι οι γονείς, οι

δάσκαλοι και οι εκπαιδευτές πρέπει να δίνουν εντολές επιδιόρθωσης και οι ‘επιδιορθωτές’ (κοινωνικοί λειτουργοί) θα πρέπει να εργάζονται και προληπτικά και όχι να μένουν απλά στην ‘εργασία επιδιόρθωσης’.

Μέσα από αυτήν την εναλλασσόμενη ανάληψη καθηκόντων, οι δυο φορείς πλησιάζουν ο ένας τον άλλον, χωρίς βέβαια να ενωθούν . Ωστόσο, βασικό καθήκον του σχολείου θα πρέπει να παραμείνει η μετάδοση γνώσεων ενώ η κοινωνικοπαιδαγωγική εργασία θα πρέπει να έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα. Η Μέριμνα Νέων από την μεριά της πρέπει να εξακολουθήσει να έχει ως βασικό της καθήκον την εξωσχολική παιδαγωγική εργασία με νέους (Ζωγράφος,1993).

Η σχολική κοινωνική εργασία στα πολυκλαδικά και ημιημερήσια σχολεία χαρακτηρίζεται από μία απόσταση ανάμεσα στο σχολείο και την κοινωνική εργασία. Για να υπάρξει όμως μια σωστή και ουσιαστική συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και την κοινωνική εργασία θα πρέπει ο ένας φορέας να γνωρίζει την εργασία του άλλου φορέα. Συνεπώς, η σχολική κοινωνική εργασία πρέπει να γνωρίσει το πρόγραμμα διδασκαλίας του σχολείου και να το συμπληρώσει με στοιχεία της κοινωνικής εργασίας με ομάδες και από την άλλη μεριά, το σχολείο πρέπει να γνωρίσει την κοινωνικοπαιδαγωγική εργασία με μαθητές , που είναι και το πρωταρχικό καθήκον της κοινωνικής εργασίας με νέους και να συμπεριλάβει στα μαθήματα στοιχεία αυτής της εργασίας (Ζωγράφος,1993). «Το σχολείο δεν πρέπει να ‘απορρίπτει τη λύση συγκρούσεων των μαθητών σαν πολυτέλεια’ και να τη θεωρεί αποκλειστικό καθήκον της σχολικής κοινωνικής εργασίας , αλλά να ‘εισχωρήσει’ στην κοινωνικοπαιδαγωγική εργασία με νέους. Από την πλευρά τους οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να εισχωρήσουν και αυτοί στο πνεύμα διδασκαλίας» (Ζωγράφος, 1993).

Οι συγγραφείς πιστεύουν ότι μόνο όταν αυτή η συνεργασία, που πρέπει να εξασφαλιστεί θεσμικά, αρχίσει να υλοποιείται μπορεί να επιδιωχθεί η ενσωμάτωση σαν αυξημένη συνεργασία με ταυτόχρονη διατήρηση της επαγγελματικής και θεσμικής ταυτότητας. Επίσης, οι συγγραφείς παρουσιάζουν ένα πρότυπο μερικής συνεργασίας, σύμφωνα με το οποίο το σχολείο επιτρέπει στον φορέα της Μέριμνας Νέων (τοπική αυτοδιοίκηση ή ένας «ελεύθερος φορέας») να προσφέρει κοινωνική εργασία στο σχολείο (ως δευτερεύουσα εργασία της Μέριμνας Νέων) και έτσι το σχολείο συνδέεται αυτόματα με την εξωσχολική δραστηριότητα της Μέριμνας Νέων (εργασία με νέους ως δευτερεύον καθήκον του σχολείου).

Για να υπάρξει όμως μια τέτοιου είδους συνεργασία βασική προϋπόθεση είναι να υπάρχει προδιάθεση για ένα ‘κοινωνικοπαιδαγωγικό προσανατολισμό εκ μέρους του σχολείου και ένα σχολικό προσανατολισμό εκ μέρους της κοινωνικής εργασίας’ (Ζωγράφος, 1993).

Η κοινωνική παιδαγωγική, το σχολείο και η οικογένεια είναι αυτόνομοι θεσμοί κοινωνικοποίησης και πρέπει να ενωθούν και να συμμαχήσουν για το συμφέρον των νέων. Θα πρέπει να υπάρχει μια συνεργασία ανάμεσα σ’ αυτούς του φορείς κοινωνικοποίησης και να μην βασίζονται αποκλειστικά στο γεγονός ότι η οικογένεια καθιστά πάντα ικανά τα παιδιά να προσαρμοστούν κοινωνικά και να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις τυχόν συγκρούσεις που δημιουργούνται.

Μεμονωμένα το σχολείο και η κοινωνική εργασία δεν είναι σε θέση να λύσουν τα προβλήματα κοινωνικοποίησης που παρουσιάζουν οι μαθητές και γι’ αυτό το λόγο θα πρέπει να συνεργασθούν και να συμφωνήσουν μία αρμονική συμβίωση έτσι ώστε να μπορέσουν να εργασθούν με τα

παιδιά αντισταθμιστικά, χειραφετικά και υποστηρικτικά (Ζωγράφος, 1993).

«Η Μέριμνα Νέων, ξεκομμένη από το σχολικό χώρο, παίζει αναγκαστικά το ρόλο της ‘οδικής βοήθειας’ στην προσπάθειά της να προσαρμόσει μαθητές με προβλήματα συμπεριφοράς. Με τη σχολική κοινωνική εργασία, όμως, αίρεται ο χωρισμός ανάμεσα στους δύο θεσμούς και η κοινωνική παιδαγωγική (Μέριμνα Νέων) ενσωματώνεται στο σχολείο. Η κοινωνική εργασία στο σχολείο, δεν βλέπει τις συγκρούσεις, τις αποκλίνουσες συμπεριφορές και την απόρριψη του σχολείου εκ μέρους των μαθητών σαν μαθησιακές δυσκολίες, αλλά τις αντιμετωπίζει μαζί με το σχολείο σαν αρχή κοινωνικών διαδικασιών μάθησης» (Ζωγράφος, 1993).

Παρακάτω παρατίθενται μερικά από τα καθήκοντα της κοινωνικής εργασίας που αναφέρονται στην λίστα στόχων της ομάδας εργασίας «πολυκλαδικό σχολείο» του TUBINGEN.

Από την σκοπιά των δασκάλων και των κοινωνικών λειτουργών λοιπόν, η σχολική κοινωνική εργασία πρέπει να επικεντρώνεται στα παρακάτω καθήκοντα:

- Να υποβοηθά ατομικά τους μαθητές.
- Να προσφέρει κοινωνικοπαιδαγωγική βοήθεια σε μαθητές με προβλήματα συμπεριφοράς.
- Να προβάλλει τις κοινωνικοπαιδαγωγικές απόψεις στις συνεδριάσεις των τάξεων και βαθμολογίας.
- Να αντιλαμβάνεται και να μεταδίδει ερεθίσματα για την συναπόφαση των μαθητών.
- Να βοηθά για την δημιουργία ομάδων γονέων, να τις ενθαρρύνει και να τις συνοδεύει.

- Να εκπροσωπεί τους μη προνομιούχους μαθητές και γονείς.
- Να εφαρμόζει και να δοκιμάζει νέους τρόπους κοινωνικής συμπεριφοράς.
- Να μάθει να αντιλαμβάνεται, να αναλύει, να αξιολογεί και να επεξεργάζεται συγκρούσεις.
- Να παρέχει πρακτικές κοινωνικές υπηρεσίες.
- Να αξιολογεί ομαδο- δυναμικές διαδικασίες στις τάξεις και στις συνεδριάσεις και να τις παροτρύνει συνειδητά.
- Να κάνει προσφορές ψυχαγωγίας και να μαθαίνει από τις κοινές εμπειρίες
- Να προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες
- Να αποκαθιστά σχέσεις στο χώρο του επαγγέλματος και της εργασίας.
- Να συμμετέχει στο μάθημα της κοινωνικής παιδαγωγικής.
- Να συνεργάζεται με θεσμούς, άτομα και πρωτοβουλίες μέσα στον κοινωνικοπαιδαγωγικό χώρο (κοινωνική εργασία με νέους).
- Να αποκαθιστά και να καλλιεργεί εξωτερικές επαφές και συνεργασία στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο (κοινωνική εργασία με συνοικία) (Ζωγράφος, 1993).

Τέλος, οι συγγραφείς τονίζουν πως η εφαρμογή της σχολικής κοινωνικής εργασίας είναι αναγκαία ιδιαίτερα στα δημοτικά σχολεία και σε περιοχές που κατοικούν τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα καθώς εκεί εκδηλώνονται κοινωνικά προβλήματα με μεγαλύτερη συχνότητα.

6.2 Η Εφαρμογή της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας.

Στην Γερμανία η συνεργασία ανάμεσα στην Μέριμνα νέων και στο σχολείο εξαρτάται από μία σειρά δομικών και πολιτικών παραγόντων. Ενώ, το σχολείο υπάγεται στην αρμοδιότητα των κρατιδίων της ομοσπονδίας και όλες οι σχετικές αποφάσεις που το αφορούν λαμβάνονται από τα Υπουργεία Παιδείας, η Μέριμνα Νέων υπάγεται στην αρμοδιότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο διαχωρισμός αυτός εμποδίζει το σχολείο να αναλάβει πρωτοβουλίες σχετικά με προγράμματα που να συμπεριλαμβάνουν και να επεκτείνονται και στον εξωσχολικό τομέα.

Αυτός ίσως να είναι και ένας από τους λόγους που το σχολείο δεν δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ευαισθησία για τα προβλήματα των μαθητών που σχετίζονται άμεσα με τον εξωσχολικό τομέα κοινωνικοποίησής τους (Ζωγράφος, 1993).

Η σχολική κοινωνική εργασία στην Γερμανία έχει διαφορετική εξέλιξη σε κάθε κρατίδιο καθώς εξαρτάται από την πολιτική ιδεολογία των κυβερνήσεων των κρατιδίων. Έτσι τα κρατίδια που κυβερνώνται από συντηρητικές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τα παραδοσιακά μέσα που διαθέτει το σχολείο για να αντιμετωπίσουν τα παιδαγωγικά προβλήματα που παρουσιάζουν τα παιδιά, ενώ τα κρατίδια που κυβερνώνται από τους σοσιαλδημοκράτες επιδιώκουν το άνοιγμα του σχολείου προς τους εξωσχολικούς φορείς της Μέριμνας Νέων. Αυτή η τακτική βέβαια παύει να ισχύει στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν μεγάλα κοινωνικά προβλήματα και τότε ανεξάρτητα από την πολιτική ιδεολογία της εκάστοτε κυβέρνησης το σχολείο στρέφεται για βοήθεια στον εξωσχολικό τομέα. Τυπικό παράδειγμα που να το αποδεικνύει αποτελεί το κρατίδιο του Βερολίνου που παρά την συντηρητική του κυβέρνηση

απασχολεί στα πολυκλαδικά σχολεία τον μεγαλύτερο αριθμό κοινωνικών λειτουργών στην Γερμανία εξαιτίας των σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει (Ζωγράφος, 1993).

«Χαρακτηριστικό επί του προκειμένου είναι το πρόγραμμα ERNSTREUTER SCHULE I στη Φραγκφούρτη το οποίο δημιουργήθηκε από την αντίδραση ενάντια στην απελπιστική κατάσταση του εξωσχολικού χώρου των Mau (συνοικία), που είχε αρνητικές συνέπειες στο σχολείο και στη συνοικία. Η όλη κατάσταση περιγράφεται στην επιστολή του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του σχολείου προς τους υπευθύνους:

“ Η εξωσχολική προσφορά ψυχαγωγίας για τα περίπου 3.000 παιδιά των δύο σχολείων E.R.S στη NORTHWESTSTADT είναι τόσο μικρή και τόσο απελπιστική, ώστε στο πλαίσιο της παιδαγωγικής μας υπευθυνότητας για τους μαθητές πρέπει να τονίσουμε σαφώς ότι εάν δεν αλλάξει τίποτε τους προσεχείς μήνες, λόγω των άλυτων προβλημάτων των νέων που ζουν στη NWS ως μαθητευόμενοι στο επάγγελμα ή άνεργοι, στο σχολείο ERS, που είναι το μοναδικό σημείο επικοινωνίας και δράσης των νέων αυτών, οι καταστροφές, επιθετικότητες και απογοητεύσεις θα συσσωρευτούν τόσο μαζικά, ώστε να δημιουργηθούν για την πόλη τεράστια συνακόλουθα έξοδα (απότομη αύξηση της εγκληματικότητας, εισαγωγή σε σωφρονιστήρια, αλκοολισμός των νέων, καταστροφές δημοσίων εγκαταστάσεων κ.λ.π.). Τα κρατικά όργανα πρέπει να αποφασίσουν τις παρακάτω εναλλακτικές λύσεις:

α) Είτε αρχίζετε αμέσως ένα πρόγραμμα εσωσχολικής και εξωσχολικής βοήθειας και συμβουλευτικής εργασίας με τους νέους, συμπεριλαμβανομένου και του 10^{ου} σχολικού έτους επαγγελματικής κατάρτισης για τους νέους που προς το παρόν δεν βρίσκουν θέσεις μαθητείας.

β) Είτε ενισχύετε το προσωπικό του 14^{ου} αστυνομικού τμήματος κατά 100%, για να μπορεί να επεμβαίνει μέρα και νύχτα για την αντιμετώπιση των συμπλοκών, βανδαλισμών, ληστειών, μεγάλων παρεκτροπών, κακομεταχειρίσεων παιδιών, κατάχρησης ναρκωτικών και οινοπνευματωδών ποτών.

γ) Η φροντίζετε για τη διάθεση των αναγκαίων εκατομμυρίων από το δημόσιο προϋπολογισμό των προσεχόν ετών για επισκευές, ανοικοδόμηση, ασφάλεια κ.λ.π. για κατεστραμμένες και κατεδαφισμένες δημόσιες εγκαταστάσεις.

*Γι' αυτό απαιτούμε από την πόλη της Φραγκφούρτης και του κρατιδίου Εσείς αμέσως και χωρίς γραφειοκρατικές δυσκολίες την έναρξη ενός άμεσου προγράμματος, για να γίνει υποφερτή η εσωσχολική και εξωσχολική κατάσταση των νέων στη συνοικία της **NORDWESTSTADT...** :*

Η παραπάνω επιστολή δείχνει ότι το σχολείο, με τα μέσα που διαθέτετε, δεν ήταν σε θέση να λύσει το πρόβλημα «παιδαγωγικά» και αναγκάστηκε να καταφύγει στα μέσα και τις μεθόδους της εξωσχολικής κοινωνικής εργασίας» (Ζωγράφος, 1993).

6.3 Η Αναγκαιότητα της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας

Στις μέρες μας, παρατηρούμε μια συνεχώς αυξανόμενη τάση έκφρασης βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς από μέρους των παιδιών, μέσα στον σχολικό χώρο αλλά και στην κοινωνία γενικότερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υπόθεση δολοφονίας του μικρού Άλεξ από τη Βέροια που σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία έγινε από συμμαθητές του ηλικίας 11- 13 ετών.

Οι εξελίξεις αυτές πρέπει να αποτελέσουν την αφορμή και να δώσουν την ευκαιρία μιας συστηματικότερης και ολοκληρωμένης προσέγγισης των προβλημάτων που απασχολούν τα παιδιά και τους νέους της χώρας μας.

Η συγκεκριμένη τραγική περίπτωση θεωρούμε ότι δεν είναι αντιπροσωπευτική της γενικότερης κατάστασης που χαρακτηρίζει τη χώρα μας, ωστόσο δεν παύει να είναι ένα ιδιαίτερο ανησυχητικό γεγονός που δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να υποτιμηθεί. Πέρα από την, έτσι ή αλλιώς ακραία κατάληξη αυτού του περιστατικού υπάρχουν μια σειρά από προβληματικές καθημερινές καταστάσεις- και συχνά μικρά και σιωπηλά δράματα- που εμφανίζονται στο χώρο του σχολείου, αλλά και έξω από αυτόν.

Η άσκηση επιθετικής και παραβατικής συμπεριφοράς από παιδιά και εφήβους σε βάρος συνομηλίκων τους είναι ενδεικτική γενικότερων κοινωνικών προβλημάτων που απαιτεί μια προσεκτική προσέγγιση, ανάλυση και αντιμετώπιση. Η έλλειψη ανοχής στη διαφορετικότητα, που αφορά τόσο την εθνική και πολιτισμική προέλευση όσο και άλλα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και συμπεριφοράς ενός παιδιού, είναι κάτι που καλλιεργείται ευρύτερα στην κοινωνία.

Τα Μ.Μ.Ε με τη σειρά τους, προβάλλουν στην πλειονότητα τους σχεδόν καθημερινά πρότυπα που διέπονται από βίαη και αντικοινωνική συμπεριφορά, η οποία μάλιστα συχνά εμφανίζεται επαινετή και επωφελής. Τηλεοπτικές εκπομπές συχνά καλλιεργούν συστηματικά την εύκολη «επιτυχία» και τη χυδαιότητα ή το φόβο και την απέχθεια στο διαφορετικό.

Πρέπει, επίσης, να προσεγγίσουμε κριτικά και το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα, τη λειτουργία του σχολείου ειδικότερα. Η αντίληψη ότι πρώτη φροντίδα πρέπει να είναι η βελτίωση των επιδόσεων πάση θυσία κυριαρχεί και έτσι ωθούνται τα παιδιά στην ανταγωνιστικότητα και τον ατομικισμό. Τα παιδιά που δεν ευνοούνται για κοινωνικούς και προσωπικούς λόγους σε αυτό το εξοντωτικό κυνήγι της σχολικής «επιτυχίας», εύκολα στιγματίζονται, απομονώνονται και περιθωριοποιούνται από τα τρυφερά τους χρόνια. Αν ταυτόχρονα είναι και παιδιά μεταναστών, ο στιγματισμός τους μπορεί να ενισχυθεί και από ρατσιστικές αντιλήψεις.

Καθώς η ένταξη των λεγόμενων «κακών» μαθητών παρουσιάζει δυσκολίες αναζητούν αναγνώριση και ταυτότητα σε άλλες ομάδες, συνήθως περιθωριακές και εύκολα εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά. Συχνά συμπεριφέρονται επιθετικά εναντίον των συμμαθητών τους που διαφέρουν. Τα τηλεοπτικά πρότυπα της βίας και του άκρατου ανταγωνισμού δίνουν πολλές ευκαιρίες να ξεδιπλωθεί η επιθετικότητά τους ακόμη και με ακραίους τρόπους.

Το σχολείο σήμερα αποδεικνύεται αναποτελεσματικό στην αντιμετώπιση αυτής της παθογένειας. Η συνεργασία σχολείου- οικογένειας δεν έχει αναπτυχθεί ικανοποιητικά. Για παράδειγμα, δεν ασκεί στο βαθμό που θα

ήταν επιθυμητό το μορφωτικό και επιμορφωτικό του ρόλο προς τους γονείς και την τοπική κοινωνία. Η στελέχωση των σχολικών μονάδων με κατάλληλο εξειδικευμένο προσωπικό (σχολικούς ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς κ. λ. π.) είναι ανύπαρκτη. Ακόμη, οι ελάχιστοι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων, που έχουν ιδρυθεί εδώ και μια 15 ετία για να λειτουργήσουν υποστηρικτικά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στην πράξη υπολειτουργούν χωρίς την αναγκαία επιστημονική στελέχωση και σε κάθε περίπτωση δεν επαρκούν να καλύψουν τις ανάγκες για ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη των μαθητών που έχουν αυτή την ανάγκη (www.epyna.gr).

Για τους λόγους αυτούς, θεωρούμε ότι η άσκηση κοινωνικής εργασίας στο σχολικό χώρο κρίνεται αναγκαία καθώς μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για τη σταδιακή μείωση και ή εξάλειψη τέτοιου είδους αντικοινωνικών συμπεριφορών από μέρους των παιδιών.

6.4 Οι στόχοι της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας

Εξαιτίας της μεγάλης ανεργίας που υπάρχει, το σχολείο δεν είναι σε θέση να παρέχει σε όλους τους μαθητές πρόσβαση στην αγορά εργασίας με αποτέλεσμα ένα μεγάλο ποσοστό του μαθητικού συνόλου να έχει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της υποαπασχόλησης ή ακόμα και της μόνιμης ανεργίας. Για τον λόγο αυτό, το σχολείο θα πρέπει προσαρμοστεί στην νέα αυτή κατάσταση που βρίσκεται και να προετοιμάσει τους μαθητές για τα προβλήματα που θα έχουν να αντιμετωπίσουν μετά την έξοδό τους από το σχολείο.

Βέβαια το ίδιο το σχολείο από μόνο του δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αυτήν την κατάσταση και γι' αυτό το λόγο πρέπει να επιχειρήσει το άνοιγμα του προς τον εξωσχολικό τομέα (Μέριμνα Νέων). Από την άλλη μεριά το ίδιο ισχύει και για την κοινωνική εργασία καθώς δεν μπορεί να παραμείνει αδιάφορη και η αποστολή της να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στην 'περισυλλογή' των 'αποτυχόντων' μαθητών. Συνεπώς, το συμφέρον όλων των νέων και πολύ περισσότερο των κοινωνικά αδικούμενων επιβάλλει την έγκαιρη και εντατική συνεργασία ανάμεσα στους δύο αυτούς φορείς (Ζωγράφος,1993).

«Η σχολική κοινωνική εργασία είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα σε «τεμαχισμένους» και ως εκ τούτου, αντιφατικούς τομείς εμπειρίας των παιδιών και νέων στη συνοικία και στο σχολείο. Συνεπώς, η σχολική κοινωνική εργασία μπορεί να φέρει εις πέρας την παιδαγωγική της αποστολή μόνο όταν συνεργάζεται με το σχολείο όχι αντισταθμιστικά, αλλά συμπληρωματικά. Η σχολική κοινωνική εργασία στοχεύει στη χειραφέτηση των μαθητών και στον εκδημοκρατισμό του σχολείου, πράγμα που απαιτεί την αμφισβήτηση και αλλαγή των δομών που παρουσιάζουν προβλήματα. Γι' αυτό, η σχολική κοινωνική εργασία αναλύει τις παιδαγωγικές οργανωτικές δομές, τις προδιαγραφές αναφορικά με τη διδασκόμενη ύλη, και τα πρότυπα συμπεριφοράς των δασκάλων, ως προς το αν συμβάλλουν στη δημιουργία προβλημάτων, φόβων και αναγκών των μαθητών. Άρα, η συνεχής κριτική του σχολείου και των τρόπων διαδικασίας του αποτελεί όχι μόνο ένα σπουδαίο αλλά και επιβεβλημένο καθήκον» (Ζωγράφος, 1993)

Η σχολική κοινωνική εργασία έχει να εκπληρώσει καθήκοντα, των οποίων τα παιδαγωγικά περιεχόμενα αλληλοσυμπληρώνονται αλλά και μπορούν να αντιφάσκουν, και συγκεκριμένα:

α) Κοινωνικό έλεγχο ως υποκατάστατο καθηκόντων άλλων παιδαγωγικών φορέων (αποτροπή των παιδιών και νέων από παράνομες πράξεις, περιορισμός της εγκληματικότητας).

β) Μεσολαβητικό ρόλο, με σκοπό την προσαρμογή των αναγκών των νέων και παιδιών στους κοινωνικά αποδεκτούς στόχους, για να μη δημιουργηθεί μεγάλο κενό ανάμεσα στις ομαδικές διαδικασίες συμπεριφοράς και τα παραδοσιακά πρότυπα σκέψης και συμπεριφοράς.

γ) Υποστηρικτικό ρόλο, με το να εκπροσωπεί και να διεκδικεί τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών και των νέων (Ζωγράφος,1993).

Όλα τα προγράμματα πιλότος στον τομέα της εκπαίδευσης, που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο, πρέπει να προσανατολίζονται στην υλοποίηση των στόχων της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Συνεπώς, **Η σχολική κοινωνική εργασία έχει τους παρακάτω στόχους:**

α) Βοηθά στην εξάλειψη και αντιμετώπιση των δυσκολιών και προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά την κοινωνικοποίηση των παιδιών των κοινωνικά αδικούμενων στρωμάτων.

β) Κοινωνικοποιεί προληπτικά με το να κάνει προσιτούς στα παιδιά όλων των κοινωνικών στρωμάτων τους κοινωνικά επιθυμητούς ρόλους, τις απαιτήσεις και ευκαιρίες της κοινωνίας και να τα καθιστά ικανά για μια κριτική θεώρηση.

γ) Προάγει προσωπικές και κοινωνικές διαδικασίες μόρφωσης στη φάση της μάθησης και του επαγγελματικού προσανατολισμού.

δ) Κάνει παιδαγωγικά χρήσιμες ενδεχόμενες συγκρούσεις (Ζωγράφος, 1993).

Για να πετύχει αυτούς τους στόχους, η σχολική κοινωνική εργασία :

α) Αναλύει, συμβουλεύει, χρησιμοποιεί και ενεργοποιεί ως ομάδα στόχου όχι μόνο τους μαθητές, αλλά συμπεριλαμβάνει τους γονείς και τους δασκάλους στην εργασία της.

β) Συνεργάζεται κυρίως με δασκάλους, συμβούλους, σχολικούς ψυχολόγους, επαγγελματικούς προσανατολιστές σε μια ομάδα και προσπαθεί ταυτόχρονα να κερδίσει για μια στενή συνεργασία τους δασκάλους, που δείχνουν ενδιαφέρον και κατανόηση για την παιδαγωγική τους εργασία.

γ) Προσφέρει βοήθεια σε μεμονωμένες ομάδες μαθητών, εργάζεται με μαθητές και συλλόγους διδασκόντων σε παιδαγωγικές ομάδες και προσπαθεί, μέσω των εκπροσώπων των γονέων, να παρέμβει δυναμικά σε ολόκληρο το πεδίο κοινωνικοποίησης «σχολείο» με σκοπό την αλλαγή (Ζωγράφος,1993).

Για τους μαθητές ακολουθεί τους παρακάτω στόχους:

- Μειώνει τον φόβο των μαθητών και τους βοηθά για μια συνεχή, χαλαρή διαδικασία μάθησης.
- Συμπεριλαμβάνει την πραγματικότητα της κοινωνίας περισσότερο στη διαδικασία της μάθησης, ούτως ώστε, παράλληλα με τη διδασκαλία και τη μάθηση, που παραμένουν χωρίς περιορισμό καθήκον του σχολείου, να αρχίζει μια διαδικασία μόρφωσης, η οποία να δέχεται από την αυξανόμενη συμμετοχή στις πολιτικές

διαδικασίες, συνεχώς και περισσότερα ερεθίσματα και να οδηγεί τελικά στην ενεργό συμμετοχή.

- Συμβάλει στο να γνωρίσουν οι μαθητές τις ατομικές και κοινωνικές τους ικανότητες, πράγμα που το σχολείο προσφέρει συνήθως σε μικρό βαθμό.
- Καθοδηγεί τους μαθητές να κατανοήσουν και να μάθουν με προσωπικές εμπειρίες, ότι έχουν την ικανότητα, στο πλαίσιο της ομάδας, ως άτομα και ως κοινωνικοί εταίροι, να βρουν την ευκαιρία να ασκηθούν στην υπεύθυνη δράση.
- Διεγείρει στους μαθητές την κατανόηση για τις διάφορες προδιαθέσεις των μελών της ομάδας (Ζωγράφος,1993).

6.5 Η Αυτοαντίληψη της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας.

Από όλα όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω μπορούμε να συνάγουμε την αυτοαντίληψη των απολογητών της σχολικής κοινωνικής εργασίας, άσχετα από το ποιο θεωρητικό πρότυπο υποστηρίζουν:

- Το σχολείο αποτελεί το χώρο όπου εκδηλώνονται οι εξωσχολικές ελλείψεις κοινωνικοποίησης των παιδιών.
- Τα αίτια της «αποτυχίας» των μαθητών δεν είναι ατομικά, αλλά έχουν κοινωνική προέλευση.
- Το σχολείο όχι μόνο δεν είναι σε θέση να συμβάλλει στην εξάλειψη των ελλείψεων κοινωνικοποίησης, αλλά αποτελεί το ίδιο παράγοντα δημιουργίας επιπρόσθετων προβλημάτων ή έντασης των εξωσχολικών προβλημάτων.
- Η κοινωνική εργασία (Μέριμνα για τους Νέους) δεν μπορεί να παραμείνει αδιάφορη και να περιορίζεται στην «περισυλλογή» των

«αποτυχόντων» μαθητών, αναλαμβάνοντας έτσι τον παθητικό ρόλο του «πυροσβέστη» .

- Επομένως, το συμφέρον όλων των νέων, ιδιαίτερα των μη προνομιούχων, επιβάλλει την εντατική και εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ των δυο θεσμών.
- Η σχολική κοινωνική εργασία στοχεύει στη χειραφέτηση των μαθητών και στον εκδημοκρατισμό του σχολείου, πράγμα που απαιτεί την αμφισβήτηση και αλλαγή των δομών που παρουσιάζουν προβλήματα.
- Συνεπώς, η συνεχής κριτική του σχολείου και των τρόπων διαδικασίας του αποτελεί όχι μόνο ένα σπουδαίο αλλά και επιβεβλημένο καθήκον της σχολικής κοινωνικής εργασίας.
- Η κοινωνική εργασία, λόγω της γραφειοκρατικής δομής του σχολείου, βρίσκεται σε έναν αντιφατικό ρόλο, καθότι από τη μια μεριά καλείται να λειτουργήσει ως εντολοδόχος του σχολείου και συνεπώς, και της σχολικής γραφειοκρατίας και ιεραρχίας, και από την άλλη μεριά ως συμπαραστάτης και εκπρόσωπος των συμφερόντων των μαθητών (Ζωγράφος, 1993).

6.6 Μορφές και πρότυπα συνεργασίας με το σχολείο.

« Η ποιότητα της συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την κοινωνική εργασία εξαρτάται από το κατά πόσο η κοινωνική εργασία είναι σε θέση να υλοποιήσει τις μεθόδους και τους βασικούς της στόχους, το αν δηλαδή, μπορεί να υλοποιήσει την «κριτική της λειτουργία» ή απορροφάται από το πανίσχυρο σχολείο και γίνεται άβουλο όργανό του στην προσαρμογή των μαθητών στις «ανάγκες» του σχολείου και όχι στην προσαρμογή του σχολείου στις ανάγκες των μαθητών»

(Ζωγράφος,1993). Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά πρότυπα από την πράξη στην Γερμανία :

Α) Το πρότυπο της ‘υπαγωγής της κοινωνικής εργασίας στους σκοπούς του σχολείου’.

Στην προκειμένη περίπτωση η κοινωνική εργασία υπάγεται στην ιεραρχία του σχολείου. Η υπαγωγή της κοινωνικής εργασίας στη σχολική ιεραρχία περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες μιας κριτικής εργασίας. Επειδή σχεδόν όλο το βάρος πέφτει προς την πλευρά του σχολείου, το οποίο μάλιστα περιορίζει τη σχολική κοινωνική εργασία με σχολικά διατάγματα στην επίβλεψη των μαθητών τις ελεύθερες ώρες και στην κοινωνική εργασία με άτομα, η κοινωνική εργασία δεν μπορεί να αναπτύξει διαμεθοδικά και διεπιστημονικά προγράμματα. Το πρότυπο αυτό εφαρμόζεται στο Βερολίνο, όπου υπάρχουν 240 από τα 246 πολυκλαδικά σχολεία της Γερμανίας που απασχολούν κοινωνικούς λειτουργούς.

Κατά κανόνα οι κοινωνικοί λειτουργοί χρησιμοποιούνται για την επίβλεψη των μαθητών στα διαλείμματα και την αντικατάσταση των δασκάλων που απουσιάζουν. Έτσι στο Βερολίνο, όπου απασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό κοινωνικών λειτουργών στην Γερμανία και έχει καθιερώσει την σχολική κοινωνική εργασία στα πολυκλαδικά σχολεία, δεν γίνεται σχεδόν τίποτε για την υλοποίηση των στόχων μιας ‘αυτόνομης κοινωνικής παιδαγωγικής/ κοινωνικής εργασίας’ (Ζωγράφος,1993).

B) Το πρότυπο της ‘κριτικής ένταξης’.

Σύμφωνα με το πρότυπο της ‘κριτικής ένταξης’, η κοινωνική εργασία ενσωματώνεται στο σχολείο διατηρώντας απεριόριστη αυτονομία. Το σχολείο και η κοινωνική εργασία συμφωνούν πάνω σε ένα πρόγραμμα συνεργασίας διατηρώντας τη διαφορετική τους αυτοαντίληψη και τις μεθόδους εργασίας, με σκοπό την κοινωνικοπαιδαγωγική συμπλήρωση και εμπάθυνση των διαδικασιών διδασκαλίας και μάθησης. Στο πλαίσιο αυτής της συμφωνίας δημιουργείται μια αυτόνομη κοινωνική υπηρεσία (1 ψυχολόγος και 3-4 κοινωνικοί λειτουργοί), η οποία, παρά την αντισταθμιστική της λειτουργία, συμπεριλαμβάνει και τον κοινωνικό περίγυρο των μαθητών. Η υλοποίηση του προτύπου της ‘κριτικής ένταξης’ εφαρμόζεται σε πολλά πολυκλαδικά σχολεία του κρατιδίου της Έσσης στο πλαίσιο προγραμμάτων πιλότος με φορέα έναν ‘Ελεύθερο φορέα’ , πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα την μη υπαγωγή των κοινωνικών λειτουργών στη σχολική ιεραρχία και συνεπώς, μεγάλη αυτονομία απέναντι στο σχολείο (Ζωγράφος,1993).

Γ) Το πρότυπο της ‘απορριπτικής απόστασης’

Στο πρότυπο αυτό η σχολική κοινωνική εργασία είναι ανεξάρτητη από το σχολείο και δρα στο πλαίσιο ενός ‘Ελεύθερου Φορέα’. Η εργασία δεν επικεντρώνεται στο σχολείο, αλλά στους μαθητές. Η συνεργασία με το σχολείο περιορίζεται απλώς σε συμφωνίες γύρω από τη διάθεση χώρων . Επειδή η αλλαγή του σχολείου μέσω της σχολικής κοινωνικής εργασίας θεωρείται αδύνατη, απορρίπτεται η δραστηριότητα της σχολικής κοινωνικής εργασίας εντός του σχολείου.

Στη θέση της άμεσης δράσης στο πλαίσιο του σχολείου προσφέρονται προγράμματα συμπαράστασης για τους νέους που έχουν υποστεί «ζημιές» από το σχολείο. Συνεπώς, στο πρότυπο αυτό η σχολική

κοινωνική εργασία στοχεύει στην «ποιοτική επέκταση της κοινωνικής εργασίας με νέους» προς την γειτονιά και τον κοινωνικό περίγυρο των νέων, με σκοπό την αποκατάσταση μιας εντονότερης επαφής μαζί τους. Παρά το γεγονός ότι στο πρότυπο αυτό η σχολική κοινωνική εργασία έχει μεγάλη αυτονομία, έχει το μεγάλο μειονέκτημα ότι μπορεί να χάσει τη δυνατότητα συνεργασίας με τους δασκάλους και να αποκλειστεί έτσι από κάθε επιρροή στις σχολικές διαδικασίες (Ζωγράφος,1993).

6.7 Σχέση παιδαγωγού Κοινωνικού Λειτουργού

«Οι σχέσεις ανάμεσα στους δασκάλους και τους κοινωνικούς λειτουργούς καθορίζονται από συγκρούσεις, αβεβαιότητες και φόβους αναφορικά με τη θέση (status) , το ρόλο, την αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων και τη σχέση προϊσταμένου υφισταμένου» (Ζωγράφος,1993).

Συγκεκριμένα:

- Ενώ οι δάσκαλοι ενδιαφέρονται κυρίως για την ομαλή λειτουργία της διδασκαλίας, οι κοινωνικοί λειτουργοί στοχεύουν στην υλοποίηση της κοινωνικής μάθησης στη διδασκαλία, πράγμα που οι περισσότεροι δάσκαλοι δυσκολεύονται να κατανοήσουν ή ακόμη δεν έχουν διδαχθεί καθόλου.
- Ενώ οι δάσκαλοι, λόγω της επιλεκτικής τους λειτουργίας (βαθμολογία), έχουν μεγάλο κύρος απέναντι στους μαθητές και τους γονείς τους, οι κοινωνικοί λειτουργοί που δεν βρίσκονται σε σχέση εξάρτησης με τους μαθητές και τους γονείς τους και εργάζονται σε προαιρετική βάση με τους ενδιαφερόμενους, πρέπει να αποδείξουν τη χρησιμότητα της παρουσίας τους στο σχολείο. Εξ' άλλου τα

αποτελέσματα της επιτυχίας της κοινωνικής εργασίας δεν είναι άμεσα και δεν μεταφράζονται σε βαθμολογία.

- Βασικός παράγοντας συγκρούσεων είναι η κριτική απαίτηση της κοινωνικής εργασίας απέναντι στο δάσκαλο, η οποία είναι μονοδρομική και, συνεπώς, δεν μπορεί να αναστραφεί, διότι ο κοινωνικός λειτουργός ασκεί μια κριτική λειτουργία απέναντι στο σχολείο και τη διδασκαλία με κοινωνικοπαιδαγωγικά κριτήρια, ενώ οι δάσκαλοι ως ειδήμονες στη διδακτική και μεθοδολογία της διδακτικής θα είχαν μεγάλη δυσκολία να εκφέρουν επιστημονικά θεμελιωμένη γνώμη πάνω στα κοινωνικοπαιδαγωγικά μέτρα και τους τρόπους εργασίας των κοινωνικών λειτουργών. Αυτή η πολύ μονόπλευρη κριτική οδηγεί πολύ εύκολα στην επιθετικότητα και άμυνα.
- Η σχέση αυτή χειροτερεύει και από το γεγονός ότι η κριτική στρέφεται σε άτομα με πολύ μεγαλύτερο κύρος και μεγαλύτερη αμοιβή.

Παρ' όλα αυτά οι νέες συνθήκες κοινωνικοποίησης των μαθητών στον εξωσχολικό χώρο επιβάλλουν τη συνεργασία του σχολείου με την Κοινωνική Υπηρεσία Νέων (Ζωγράφος,1993).

6.8 Ο Ρόλος του Σχολικού Κοινωνικού Λειτουργού.

«Οι κοινωνικοί λειτουργοί που παρεμβαίνουν στα σχολεία εφαρμόζουν – ξεχωριστά ή συνδυασμένα- και τις τρεις βασικές μεθόδους της κοινωνικής εργασίας (με άτομα, με ομάδες, με κοινότητα). Αποδέκτες των παρεμβάσεών τους είναι οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς, οι οικογένειες ή τα υποκατάστατα των οικογενειών, καθώς και η σχολική και ευρύτερη κοινότητα.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται σε στενή συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό και τους διευθυντές των σχολικών μονάδων. Ξεχωριστό μέλημά τους είναι η αυστηρή τήρηση του απορρήτου των ατομικών και οικογενειακών πληροφοριών που αφορούν κάθε μαθητή ή φοιτητή» (Καλλινικάκη,1998).

Ένας κοινωνικός λειτουργός που δουλεύει στο χώρο της εκπαίδευσης έχει ευρύτατο πεδίο και ποικίλα αντικείμενα απασχόλησης. Από αυτά τα βασικά αντικείμενα του σχολικού κοινωνικού λειτουργού αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Η καλλιέργεια ζεστής συνεργατικής ατμόσφαιρας εργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και η έγκαιρη επίλυση ενδεχόμενων μεταξύ τους συγκρούσεων.
- Η ικανοποιητική ένταξη και προσαρμογή των μαθητών στο σχολικό πλαίσιο και στη μαθησιακή διαδικασία.
- Η υποστήριξη της φοίτησης των μαθητών που παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες.
- Η ενσωμάτωση και η υποστήριξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες.
- Η πλήρης ενσωμάτωση μαθητών προερχόμενων από μειονοτικές ομάδες (εθνικές, θρησκευτικές, φυλετικές).
- Η διατήρηση της φοίτησης των μαθητών σε περιόδους σοβαρών προσωπικών κρίσεων (ασθένεια, ψυχωτικό επεισόδιο) ή οικογενειακών κρίσεων (ανεργία, σοβαρή ασθένεια, θάνατος, φυλάκιση γονέα κ. ά).
- Η επανάκτηση της μαθητικής ιδιότητας από μαθητές που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο.

- Η ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης, κοινωνικής και πολιτικής ευαισθητοποίησης με την ενεργό συμμετοχή και δράση της μαθητικής κοινότητας.
- Η σύνδεση των μαθητών που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα με τις κατάλληλες υφιστάμενες κοινωνικές υπηρεσίες (κάλυψη διδάκτρων βοηθητικών μαθημάτων από κοινωνικές υπηρεσίες, εξασφάλιση ενός εθελοντή – βοηθού μελέτης, παροχή φροντίδας στο σπίτι κ. ά.).
- Η αξιοποίηση από τους μαθητές των κατάλληλων για την εξέλιξή τους πηγών της κοινότητας (π. χ. συμμετοχή σε προγράμματα δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου, άθλησης και ψυχαγωγίας).
- Η κοινωνική εργασία με οικογένειες μαθητών.
- Η έρευνα των κοινωνικών παραγόντων που εμποδίζουν τη μάθηση και η αναζήτηση αποτελεσματικότερων τρόπων παρέμβασης και αλλαγής αυτών των παραγόντων.
- Η συμβουλευτική παρέμβαση στην ομάδα των εκπαιδευτικών σε περιπτώσεις δυσλειτουργιών ή συγκρούσεων.

Επιπλέον, ένας σχολικός κοινωνικός λειτουργός επισημαίνει και αξιολογεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν οι μαθητές:

- Την ελλιπή φοίτηση- παρακολούθηση των μαθημάτων.
- Το είδος και την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς.
- Την έλλειψη ενδιαφέροντος που ενδεχομένως δείχνουν για τα μαθήματα και τα δρώμενα στην τάξη.
- Τη διαταρακτικότητα.

- Την ελλιπή προετοιμασία των μαθημάτων.
- Την αδυναμία συγκέντρωσης της προσοχής.
- Την απόσυρση μέσα και έξω από την τάξη.
- Τη χαμηλή απόδοση.
- Την αιφνίδια πτώση της επίδοσης.
- Τις συχνές απουσίες με δικαιολογητικό την ασθένεια.
- Την εμφάνιση και τη συμπεριφορά του μαθητή (τυχόν ενδείξεις παραμέλησης, κακοποίησης, χρήσης ουσιών κ. ά.) (Καλλινικάκη,1998).

6.9 Οι προοπτικές για την Σχολική Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το νόμο πλαίσιο 1566/85, κεφ. Α'. άρθρο 1, 'Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών ώστε , ανεξάρτητα από φύλλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά. Ειδικότερα υποβοηθά τους μαθητές : (...) να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συντελούν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας'.

Με άλλα λόγια, ο νομοθέτης στοχεύει στην χειραφέτηση του μαθητή με την έννοια της δυναμικής ένταξής του στην κοινωνία. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, ο νομοθέτης, με το διάταγμα 891/78, ΦΕΚ 231, άρθρο 6, προβλέπει την απασχόληση του κοινωνικού λειτουργού στον

τομέα της εκπαίδευσης. «Σύμφωνα με το παραπάνω διάταγμα, ο κοινωνικός λειτουργός στον τομέα της εκπαίδευσης συμβάλει στην πρόληψη ή αντιμετώπιση συναισθηματικών ή κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων των μαθητών ή σπουδαστών, οι οποίοι, κάτω από την πίεση δυσμενών ατομικών ή οικογενειακών συνθηκών ή καταστάσεων ή άλλων κοινωνικών αιτιών, αδυνατούν να προσαρμοστούν στον εκπαιδευτικό χώρο και να αξιοποιήσουν επαρκώς τα μέσα που διατίθενται υπέρ αυτών μέσω του εκπαιδευτικού προσωπικού ή άλλων προγραμμάτων» (Ζωγράφος,1993).

Το έργο του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της εκπαίδευσης συνίσταται στην διερεύνηση των συνθηκών που μπορούν να δημιουργήσουν τα παραπάνω προβλήματα, στην εκτίμηση των αναγκών των ανωτέρω ατόμων και στην παροχή σ' αυτά και στο περιβάλλον τους, σε συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό και του συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού, ειδικών υπηρεσιών ενημερωτικού, συμβουλευτικού και επιβοηθητικού χαρακτήρα, για να μπορέσουν αυτά να ενταχθούν με επιτυχία στον εκπαιδευτικό χώρο, να αναπτύξουν εποικοδομητικές σχέσεις με το περιβάλλον τους και να επωφεληθούν των υπηρεσιών που τους παρέχονται.

Η δραστηριότητα του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της εκπαίδευσης αναπτύσσεται 'εντός πλαισίου οργανωμένης κοινωνικής υπηρεσίας εκπαιδευτικού ιδρύματος, οιασδήποτε εκπαιδευτικής βαθμίδος'. Παρά το γεγονός, ότι μερικοί σύλλογοι γονέων ζήτησαν το διορισμό κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία τους, το Υπουργείο Παιδείας δεν αντέδρασε θετικά. Το ίδιο αποτέλεσμα είχαν και οι σχετικές προσπάθειες του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας. Έτσι, λοιπόν, με εξαίρεση την απασχόληση των σπουδαστών του ΤΕΙ Πάτρας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, και του ΤΕΙ Αθήνας σε πειραματικό

πρόγραμμα, σε μερικά σχολεία για εκπαιδευτικούς σκοπούς, η σχολική κοινωνική εργασία στην πατρίδα μας είναι ακόμη ανύπαρκτη.

Αν λάβουμε υπ' όψιν, ότι οι απαρχαιωμένοι θεσμοί και οι αναχρονιστικές αντιλήψεις, η έλλειψη συλλογικού πνεύματος, ο υπερβολικός καταναλωτισμός, η κοινωνική και πολιτική διαφθορά και η εγκληματική αδιαφορία για το περιβάλλον, οφείλονται στην έλλειψη παιδείας, τότε η ισότιμη συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και την κοινωνική εργασία θα μπορούσε να συμβάλλει αποφασιστικά σε κοινωνικές αλλαγές που θα οδηγούσαν στην αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής της χώρας μας. Με αυτή την έννοια, η κοινωνική εργασία δεν μπορεί να μείνει αμέτοχη και να δεχθεί τον παθητικό ρόλο του 'πυροσβέστη' ή του 'συνεργείου επισκευών', αλλά θα πρέπει να αναλάβει έναν κριτικό ρόλο απέναντι στους δυσλειτουργικούς θεσμούς και στην κοινωνία και να ταχθεί με το μέρος των μαθητών, των γονέων καθώς και των εκπαιδευτικών έτσι ώστε να συμβάλλει στην δημιουργία καλύτερων συνθηκών μάθησης και διαβίωσης αλλά και ίσων ευκαιριών για όλους (Ζωγράφος,1993).

« Διαπιστώνοντας ότι η εφαρμογή ενός κοινωνικού προγράμματος δεν είναι μόνο απόρροια μιας κοινωνικής αναγκαιότητας, αλλά εξαρτάται κυρίως από την επιχειρηματολογία και την ικανότητα σύγκρουσης της εκάστοτε κοινωνικής ομάδας, πιστεύουμε ότι το μέλλον της σχολικής κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα θα εξαρτηθεί κυρίως από το βαθμό ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης των ίδιων των ενδιαφερομένων» (Ζωγράφος,1993).

6.10 Μοντέλο συνεργασίας σχολείου- κοινωνικής εργασίας ΑΤΕΙ Πάτρας

Όλες οι ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια από μέρους των διάφορων συλλόγων γονέων καθώς και από τους ίδιους τους κοινωνικούς λειτουργούς με σκοπό την στελέχωση των σχολείων με κοινωνικούς λειτουργούς, δεν είχαν μέχρι σήμερα θετικά αποτελέσματα. Το Υπουργείο Παιδείας κρατά μια απορριπτική στάση όσο αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα.

«Στην Ελλάδα, η άσκηση της κοινωνικής εργασίας σε σχολικά πλαίσια έχει θεσμοθετηθεί από το Ν.Δ 195/1974 και τα Π.Δ 891/1978 και 50/1985, τα οποία όμως δεν έχουν μέχρι σήμερα εφαρμοσθεί. Εξάιρεση αποτελεί η στελέχωση των ειδικών σχολείων με Κοινωνικούς Λειτουργούς σε μόνιμες θέσεις εργασίας από το 1987» (Καλλινικάκη,1998).

Παρά λοιπόν το γεγονός ότι η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας στον σχολικό χώρο είναι θεσμοθετημένη εδώ και πολλά έτη στην χώρα μας, είναι ακόμη ανύπαρκτη. Ένα ίχνος σχολικής κοινωνικής εργασίας αποτελεί η συνεργασία που υπάρχει ανάμεσα στα ΤΕΙ Κοινωνικής Εργασίας (Πάτρας, Αθήνας, Ηρακλείου) με τα σχολεία της περιοχής.

Το τμήμα κοινωνικής εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας για παράδειγμα σε κάθε εξάμηνο δίνει τη δυνατότητα στους σπουδαστές να πραγματοποιήσουν την πρακτική τους άσκηση σε κάποια από τα σχολεία της περιοχής που συνεργάζονται με το ΤΕΙ. Στους σπουδαστές παρέχονται κάποιες ώρες από το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου όπου «οι ασκούμενοι καλούνται να γνωρίσουν και να δοκιμάσουν τις εφαρμογές της θεωρίας της κοινωνικής εργασίας στην πράξη, καθώς και να εμβαθύνουν στις

ειδικές γνώσεις που απαιτούνται από το αντικείμενο και τις λειτουργίες της συγκεκριμένης υπηρεσίας και των επαγγελματιών που την στελεχώνουν (διεπαγγελματική συνεργασία στην πράξη)» (Καλλινικάκη,1998).

Οι σπουδαστές στον χώρο του σχολείου μπορούν να ασκήσουν κοινωνική εργασία με άτομο, με ομάδα ή ακόμα και με κοινότητα. Επίσης, καλούνται να δουλέψουν τόσο με τα παιδιά όσο και με τους δασκάλους, μπορούν να ασκήσουν κοινωνική εργασία με ομάδες με σκοπό τη δημιουργία θετικού και ζεστού κλίματος μέσα στην τάξη καθώς και την ανάπτυξη της συνεργασίας τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και μεταξύ μαθητών- καθηγητών.

Ωστόσο, σήμερα στη χώρα μας σχολική κοινωνική εργασία ασκούν και οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε:

- Μη σχολικούς φορείς οι οποίοι αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης ή και παρέμβασης σε σχολεία που λειτουργούν στους Δήμους.
- Ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες και κέντρα ψυχικής υγείας για παιδιά, που λειτουργούν σε παιδιατρικά και παιδοψυχιατρικά νοσοκομεία.
- Μονάδες ψυχικής υγείας εφήβων.
- Κοινωνικές υπηρεσίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Προγράμματα προληπτικής ψυχικής υγείας μη κερδοσκοπικών εταιριών.
- Προγράμματα προληπτικής ψυχικής υγείας επιστημονικών σωματείων.

- Πειραματικά προγράμματα ορισμένων πανεπιστημιακών σχολών και των τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ (Καλλινικάκη,1998).

7 Χάραξη Εθνικής Στρατηγικής

Στο κεφάλαιο αυτό, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη θέση και το ρόλο που έχει αναλάβει η πολιτεία απέναντι στους μαθητές, καθώς και να παραθέσουμε τα προγράμματα που εφαρμόζει έτσι ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν νέα ερεθίσματα και ενδιαφέροντα που αφορούν το περιβάλλον και όχι μόνο και τα οποία ίσως να μπορούν να συμβάλλουν στην μη εκδήλωση αντικοινωνικών συμπεριφορών από μέρους των παιδιών.

7.1 Τα Προαιρετικά Καινοτόμα Προγράμματα

Τα προαιρετικά εκπαιδευτικά προγράμματα είναι καινοτόμες δράσεις που προσφέρουν μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης. Συνοδεύονται με νέες εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους και φιλοσοφία και προάγουν το γενικό σκοπό της εκπαίδευσης (Ν. 1566) που κινείται στο σχήμα: Γνώσεις- Δεξιότητες- Στάσεις- Αξίες- Συμπεριφορές.

Είναι προαιρετικά και εξασφαλίζουν χρόνο στο ωρολόγιο πρόγραμμα (το 1/5) μέσω της Ευέλικτης Ζώνης που λειτουργεί ως « ομπρέλα», «φίλτρο» για την εφαρμογή τους.

Είναι προγράμματα που δεν υπαγορεύονται από το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά έχουν ως αφετηρία τους την πρωτοβουλία και την ευαισθησία κάποιων εκπαιδευτικών που αγωνίζονται καθημερινά να αλλάξουν το σχολείο «από μέσα» (Μπαγάκης, 2000).

Υπάρχουν προαιρετικά θεσμοθετημένα ή μη προγράμματα. Στα προαιρετικά θεσμοθετημένα προγράμματα ανήκουν τα παρακάτω:

- Η Ευέλικτη Ζώνη
- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

- Η Αγωγή Υγείας
- Τα Πολιτιστικά Προγράμματα
- Η Αγωγή του Καταναλωτή
- Η Κυκλοφοριακή Αγωγή
- Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα (Socrates- Comenius) (www.paroutsas.jmc.gr).

7.2 Στόχοι των καινοτόμων προαιρετικών προγραμμάτων

- Βασικός στόχος, σύμφωνα με την επίσημη πολιτεία, είναι η «αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς των μαθητών, η ενίσχυση της υπευθυνότητας, της αυτοπεποίθησης, της προσωπικότητας και της ικανότητας του μαθητή για την υιοθέτηση θετικών τρόπων και στάσεων ζωής». Στους στόχους που αφορούν άμεσα τους μαθητές μπορούμε να προσθέσουμε την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την κοινωνικοποίηση και δραστηριοποίησή τους με την ανάληψη πρωτοβουλίας ώστε να οδηγηθούν στην αυτοπραγμάτωση και την παραγωγή γνώσης.
- Ανανεώνουν και εκσυγχρονίζουν τη διδακτική διαδικασία με την εισαγωγή νέων στρατηγικών, μεθόδων, υλικών.
- Προωθούν ένα σχολείο- δίκτυο ανάπτυξης σχέσεων και επικοινωνίας μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών όλων των ειδικοτήτων, γονέων, τοπικής κοινωνίας, φορέων και άλλων σχολείων της χώρας ή και άλλων χωρών (π.χ Comenius).
- Περιορίζουν την ομοιογένεια και το συγκεντρωτικό χαρακτήρα της ελληνικής εκπαίδευσης και διευρύνουν την αυτονομία και την αποκέντρωση της σχολικής μονάδας (Σολομών Ι., 1999)

7.3 Αναγκαιότητα Καινοτόμων Προγραμμάτων

Οι σύγχρονοι ερευνητές (Ανδρέου, 2002, Μπαγάκης, 2000, Σολομών, 2000) επισημαίνουν την αναγκαιότητα συμμετοχής σε προαιρετικά προγράμματα. Είναι πλέον κοινή αποδοχή ότι ο παραδοσιακός ρόλος του σχολείου αποδυναμώθηκε και οι γενικοί σκοποί της εκπαίδευσης διαφοροποιήθηκαν. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για πολυπλοκότητα της νοημοσύνης (Gardner, 1993), αξιοποίηση της εμπειρίας, αποτελεσματικότητα της εργασίας σε ομάδες, ενιαιοποίηση της γνώσης, διαθεματικότητα, διεπιστημονικότητα κ.λ.π δημιούργησαν την ανάγκη για ανοικτές διδακτικές διαδικασίες.

Η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα (ανομοιογένεια της σχολικής τάξης, ραγδαίες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις, παγκοσμιοποίηση, πολιτισμική διεθνοποίηση, περιβαλλοντικά ζητήματα κ. α) απαιτεί νέες μορφωτικές και κοινωνικές ανάγκες.

Υπήρξε ανάγκη υιοθέτησης ενός ολιστικού μοντέλου παιδαγωγικής δράσης, ανάγκη ισορροπίας μεταξύ γνωστικών και συναισθηματικών εκπαιδευτικών στόχων, ανάγκη εισαγωγής νέων διδακτικών αντικειμένων στο σχολικό πρόγραμμα, ανάγκη διασφάλισης της Τέχνης και του πολιτισμού.

Δημιουργήθηκε ανάγκη σύνδεσης του σχολείου με την κοινωνία, τον πολιτισμό, την τεχνολογία, το περιβάλλον. Θεωρήθηκε απαραίτητο να μελετηθούν σημαντικά θέματα επιλεγμένα με βάση τις ανάγκες των μαθητών (έκθεση ΟΟΣΑ, 1996) που δεν αναπτύσσονταν όσο θα έπρεπε στο ωρολόγιο πρόγραμμα.

Συνειδητοποιήθηκε από όλους ότι το σύγχρονο σχολείο θα είναι αποτελεσματικό μόνο εφόσον προετοιμάσει αυριανούς πολίτες που θα συμμετέχουν δημιουργικά και κριτικά στα κοινωνικά δρώμενα. Πρέπει να παρέχει ποιότητα ανθρωπιστικής παιδείας με περιβάλλον που δεν τυποποιεί τη συμπεριφορά του μαθητή και δεν περιορίζει τον αυθορμητισμό και τη φαντασία του. Να παρέχει ίσες ευκαιρίες ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της σχολικής αποτυχίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να διατηρηθεί η κοινωνική συνοχή της τάξης, οι μαθητές να αποδέχονται την ετερότητα και την κουλτούρα του άλλου (διαπολιτισμική αγωγή) και να αξιοποιείται το πολυπολιτισμικό δυναμικό της τάξης.

Συμπερασματικά, τα προαιρετικά προγράμματα δεν είναι πολυτέλεια αλλά σημαντική ανάγκη και θα έπρεπε να τύχουν πιο υπεύθυνης αντιμετώπισης από το επίσημο κράτος (www.paroutsas.jmc.gr).

7.4 Πολιτιστικά Προγράμματα

Τα πολιτιστικά προγράμματα ανήκουν στις προαιρετικές καινοτόμες θεσμοθετημένες δράσεις που υλοποιούνται στο μεγαλύτερο μέρος τους στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης.

Διέπονται από τους στόχους, τη μεθοδολογία, τις καινοτομίες και τη φιλοσοφία που αφορούν σε όλα τα προαιρετικά προγράμματα και αναφέρθηκαν διεξοδικά παραπάνω.

Όπως όλα τα καινοτόμα προγράμματα έτσι και τα πολιτιστικά, μέσω της διαθεματικότητας ενισχύουν τη γνώση συνδέοντας τα διάφορα σχολικά μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος και στοχεύοντας στην οικοδόμηση της γνώσης από τους μαθητές.

«Τα κύρια χαρακτηριστικά της διαθεματικότητας είναι : α) η οργάνωση της σχολικής γνώσης γύρω από θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος και β) η ενεργός εμπλοκή των μαθητών στις διαδικασίες διερεύνησης του υπό μελέτης θέματος» (Ματσαγγούρας, 2003).

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που τα καθιερώνει, ως πολιτιστικό πρόγραμμα ορίζεται κάθε δημιουργική διαδικασία που έχει ως αντικείμενο της την ανάδειξη και προώθηση στοιχείων πολιτισμού όπως: σύνθεση πληθυσμού, κοινωνική και οικονομική οργάνωση, πεποιθήσεις- αντιλήψεις- ιδέες (κοινωνία, ιδεολογία, θρησκεία κ. ά), κοινωνική συμβίωση- επικοινωνία, γλώσσα, ήθη έθιμα τελετουργίες, σχολείο, οικογένεια, γειτονιά, βία, ανεργία, σχέσεις των δύο φύλων, καλλιτεχνικά δημιουργήματα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης κ.λ.π.

Δράσεις στο πλαίσιο εφαρμογής πολιτιστικών προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο εφαρμογής των Πολιτιστικών Προγραμμάτων είναι δυνατό να αναπτυχθούν δράσεις που αφορούν στους παρακάτω θεματικούς άξονες:

- **Θεατρικό εργαστήρι:** ανάπτυξη παραστατικών δεξιοτήτων των μαθητών, δημιουργία πρωτότυπης παράστασης των μαθητών, θεατρικό αναλόγιο κ.ά
- **Μουσικό/ χορευτικό εργαστήρι:** συγκρότηση χορωδίας ή ομάδας χορού.
- **Εικαστικό εργαστήρι:** πρακτική και θεωρητική προσέγγιση μιας συγκεκριμένης μορφής ή τεχνοτροπίας(π.χ εργαστήρι κεραμικής, ψηφιδωτού, αγιογραφίας, κ .λ. π) ή συγκρότηση ομάδας αισθητικής παρέμβασης στο χώρο του σχολείου.

- **Μαθητικός τύπος:** έκδοση εφημερίδας ή περιοδικού σε έντυπη ή και ηλεκτρονική μορφή: Μια τέτοια δραστηριότητα για να συνιστά πρόγραμμα προϋποθέτει συγκεκριμένη συντακτική ομάδα μαθητών η οποία θα έχει την ευθύνη της συγκέντρωσης, επιλογής, σύνταξης και παρουσίασης της ύλης. Ένα μαθητικό έντυπο, ανάλογα με το χαρακτήρα του, παρακολουθεί τα επίκαιρα τοπικά και παγκόσμια γεγονότα, περιλαμβάνει συνεντεύξεις, ανταποκρίσεις, παρουσιάσεις, ανακοινώσεις, κ. ά. Δεν αποτελούν πρόγραμμα τεύχη που συγκεντρώνουν τις συνθετικές εργασίες των μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς ή παρουσιάζουν απλώς τις δραστηριότητες της σχολικής μονάδας.
- **Λέσχη Φωτογραφίας:** γνωριμία με την τέχνη και τεχνική της φωτογραφίας, πρακτική άσκηση με αφορμή συγκεκριμένο θέμα και στόχο το συνδυασμό θεωρίας και πράξης.
- **Θέματα Πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπικής ιστορίας και μυθολογίας:** (π.χ αρχιτεκτονική κληρονομιά μιας περιοχής, «υιοθεσία» μνημείων), κοινωνικά (π.χ ρατσισμός, πρόσφυγες), λαογραφικά (π.χ ήθη, παραδόσεις, παιχνίδια), κ.ά.
- **Άλλα καινοτόμα πολιτιστικά προγράμματα:** (από την υπ. Αριθ. 105087/Γ7/5-10-2005 εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ)

Η επιλογή του θέματος πρέπει να σχετίζεται με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και την ηλικία των μαθητών. Να επιλέγεται με βάση κριτήρια όπως η ευρύτητα προοπτικής του, η διαθεσιμότητα πηγών, οι στόχοι του αναλυτικού προγράμματος, τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα δασκάλου και μαθητών, η κοινωνική διάρθρωση της τάξης (www.paroutsas.jmc.gr).

7.5 Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Το περιβάλλον, με την ευρεία σημασία του όρου, αποτελεί ένα ζωτικό χώρο. Στην σύγχρονη εποχή, το περιβάλλον δυστυχώς υφίσταται μια συνεχή υποβάθμιση τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό. Αλλά και σε τοπικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια προκαλείται κατά τρόπο επικίνδυνο συρρίκνωση του φυσικού μας πλούτου.

Προκύπτει λοιπόν, άμεση και επιτακτική ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος, που αναμφισβήτητα δεν είναι απλή υπόθεση. Η όλη προσπάθεια ξεκινά απαραίτητα από την εκπαίδευση μέσα από την οποία θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που χρειάζονται για να επιτευχθεί ο στόχος.

Απαιτείται ουσιαστικά μια νέα φιλοσοφία, μια νέα στάση ζωής, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, μα πρώτα απ' όλα απαιτείται ευαισθητοποίηση των πάντων και η αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον. Με τη θεσμοθέτηση πλέον της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Ν. 1892/90) ανοίγονται νέοι ορίζοντες και προοπτικές. Η πολιτεία πιστεύοντας στην ανάγκη ανάπτυξης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια και ενθαρρύνει πρωτοβουλίες οι οποίες επιδιώκουν την ανάπτυξή της.

Από τη φύση της η περιβαλλοντική εκπαίδευση καθίσταται το μέσο για τη δημιουργία συνδέσμου ανάμεσα στην τυπική (στο σχολείο) και στην άτυπη (στην κοινωνία) εκπαίδευση. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είναι η εκπαιδευτική διαδικασία που μας δίνει τη δυνατότητα σε μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης, της ανάπτυξης του συναισθήματος και της διαμόρφωσης στάσης απέναντι σ' αυτό που ονομάζουμε «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ» φυσικό και ανθρωπογενές. Είναι η διαδικασία που

αναδεικνύει τις δεξιότητες των μαθητών και τους δημιουργεί το αίσθημα της ικανοποίησης και της χαράς.

Στην Π.Ε. η ομαδική εργασία, δίνει στα παιδιά τη σιγουριά του αποτελέσματος, η εθελοντική συμμετοχή τους τα εκτονώνει από το άγχος του βαθμού και καλυτερεύει τις σχέσεις δασκάλων- μαθητών. Η εκπαίδευση «Γύρω από το περιβάλλον- μέσα από το περιβάλλον- και για χάρη (υπέρ) του περιβάλλοντος» με ομαδικές εργασίες, με δημιουργικές δραστηριότητες, με την καλλιέργεια των δεξιοτήτων των μαθητών, μαθητοκεντρικά, με την αναζήτηση της επιστημονικής γνώσης, με προτάσεις επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, με την άμεση επαφή των μαθητών με το τεχνικό, ιστορικό, κοινωνικό και κυρίως με το φυσικό περιβάλλον, μας οδηγεί στον επαναπροσδιορισμό του περιεχομένου και της μεθόδου της παιδαγωγικής επιστήμης (www.eyepeth.gr).

7.6 Διδακτικές Προσεγγίσεις των Προγραμμάτων

A) Σχέδια Εργασίας Διεπιστημονικής Προσέγγισης

«Η μέθοδος του σχεδίου εργασίας (project) είναι μέθοδος μαθητοκεντρική, στηρίζεται στη βιωματική, συνεργατική και πολυαισθητηριακή προσέγγιση της γνώσης» (Χρυσαφίδης, 1994). Μέσα από πολύπλευρες, συνεργατικές και ευέλικτες διδακτικές δραστηριότητες, δίνει τη δυνατότητα μιας πολυτροπικής προσέγγισης μιας θεματικής ενότητας, με την ταυτόχρονη αξιοποίηση πολλών λειτουργιών του εγκεφάλου. Η δράση του μανθάνοντα είναι σκόπιμη ενέργεια.

Είναι κοινή παραδοχή ότι τα σχέδια εργασίας επιδρούν θετικά στα παιδιά. Ανάμεσα στα θετικά αποτελέσματα είναι ότι:

- Βελτιώνουν την επικοινωνία μεταξύ τους
- Συμβάλλουν στην ισορροπημένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και στην ωρίμανσή τους
- Καθιστούν τη μάθηση αποτελεσματική

Σύμφωνα με τον Frey, οι συμμετέχοντες:

- Υιοθετούν την πρόταση που έκανε κάποιος
- Συζητούν και αποφασίζουν για τις σχέσεις τους
- Επεξεργάζονται την αρχική πρωτοβουλία
- Αυτό-οργανώνονται
- Ανταλλάσσουν πληροφορίες κατά διαστήματα
- Δουλεύουν πάνω σε ανοιχτό πεδίο δράσης που δεν είναι προκαθορισμένο
- Θέτουν συγκεκριμένους στόχους εργασίας
- Επινοούν μεθόδους σύμφωνα με τις ιδιαίτερες επιθυμίες τους
- Βλέπουν το έργο τους ως πείραμα που γίνεται κάτω από παιδαγωγικές συνθήκες
- Αντιμετωπίζουν επίκαιρα προβλήματα που αφορούν και τους ίδιους (Κόκοτας, 2003).

Η διάρκεια των σχεδίων εργασίας, η πορεία και ο χρόνος ολοκλήρωσής τους εξαρτάται από την ηλικία των παιδιών, τα ενδιαφέροντά τους, τη θεματολογία, τα μέσα, το διαθέσιμο χρόνο. Υπάρχουν μικρά σχέδια εργασίας, λίγων ωρών, που εφαρμόζονται συνήθως από μαθητές της Α' και Β' τάξης, μεσαίας διάρκειας, δύο έως πέντε εβδομάδων για τις Γ' και Δ' τάξης και μακράς διάρκειας, που αναπτύσσονται ακόμη και σε όλη τη

διάρκεια της σχολικής χρονιάς και προορίζονται για τους μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων.

B) Οι Ομάδες Εργασίας

Υποστηρίζεται το γεγονός ότι τα παιδιά που δουλεύουν σε ομάδες παράγουν περισσότερο έργο παρά μόνα τους. Επιπλέον η κοινωνική απομόνωση που χαρακτηρίζει την εποχή μας καταπολεμάτε μέσα από ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες (Κόκκοτας, 2003). Η δυναμική της ομάδας διαμορφώνεται από τη σύνθεση, το μέγεθος, τις ενδο- ομαδικές και δι- ομαδικές σχέσεις.

Οι ομάδες μπορεί να είναι δύο ατόμων (εταιρικές), τριών ατόμων (τυπική ομάδα), τεσσάρων ατόμων (ιδανικό πλαίσιο). Οι πολυμελείς ομάδες στο χώρο του σχολείου θεωρούνται αναποτελεσματικές. Ο αριθμός των μελών της μαθητικής ομάδας πρέπει να αυξάνεται σταδιακά ανάλογα με την ηλικία, την εμπειρία των μελών και το χρόνο που διαθέτει για την εκτέλεση του έργου.

Η ανομοιογενής σύνθεση της ομάδας συνιστάται γιατί είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό πλαίσιο για τους αδύνατους μαθητές (φροντιστηριακή βοήθεια). Δεν αποκλείεται η δημιουργία ομοιογενών ομάδων που βοηθούν τη διαλεκτική αντιπαράθεση και την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους αδύναμους μαθητές.

Οι ενδο- ομαδικές και δι- ομαδικές σχέσεις μπορεί να εκτυλίσσονται σε πνεύμα συνεργασίας, ανταγωνισμού ή ουδετερότητας.

Τα μέλη της ομάδας αναλαμβάνουν διαδοχικά ρόλους όπως : του συντονιστή, του φροντιστή, του γραμματέα, του εμπυχωτή. Με τον τρόπο αυτό αποκεντρώνεται η εξουσία το δάσκαλο στην ομάδα.

Η θετική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της ομάδας μπορεί να εξασφαλιστεί μέσα από συνεργατικές σχέσεις όταν το κάθε μέλος αναλαμβάνει τις ευθύνες του απέναντι στην ομάδα και η ομάδα απέναντι σ' αυτό (www.paroutsas.jmc.gr).

8 Συμπεράσματα – Προτάσεις

8.1 Συμπεράσματα:

Το σχολείο είναι κοινωνικός και πολιτιστικός θεσμός. Μέσα σ' αυτό καλλιεργείται και διαπλάθεται η ψυχή των παιδιών. Η αγωγή που τους παρέχεται είναι πολυδιάστατη: ηθική, πνευματική, κοινωνική, θρησκευτική, εθνική, ψυχική, φυσική, πολιτική, πολιτιστική και διαπολιτισμική. Συνισταμένη όλων αυτών είναι η πολιτισμική, γιατί κάθε αγωγή, τελικά, εκπολιτίζει τον αναπτυσσόμενο άνθρωπο.

Για την ποιότητα του σημερινού σχολείου ακούγονται πολλές γνώμες. Ένα όμως είναι σίγουρο: ότι δεν υπάρχει άλλος θεσμός που να εκπληρώνει όλους αυτούς τους σκοπούς στους οποίους αποβλέπει το σύγχρονο σχολείο. «Αν ισχυριζόμασταν ότι το ελληνικό σχολείο δεν κατόρθωσε ακόμη να γίνει 'το ιδεώδες σχολείο', θα πρέπει όμως να δεχτούμε την άλλη πραγματικότητα, ότι δηλαδή ολοένα και εξελίσσεται ποιοτικά στο καλύτερο και γίνεται δημοκρατικότερο και μάλιστα με γοργούς ρυθμούς, όπως διδάσκει και η ιστορία του».

Ένα σύνολο προσώπων και φορέων όχι μόνο σχετίζονται, αλλά και συχνά αποτελούν τους καθοριστικούς παράγοντες για τη μαθησιακή διαδικασία, επηρεάζοντας με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο τη διαμόρφωση και την εξέλιξή της. Από τους κυριότερους συντελεστές και παράγοντες επιρροής της εκπαιδευτικής, αλλά και πιο συγκεκριμένα της μαθησιακής διαδικασίας, είναι ο εκπαιδευτικός, ο οποίος αν και δεν συμμετέχει πάντοτε ενεργά, ίσως μάλιστα σπάνια του ζητείται να συμμετέχει, στη λήψη αποφάσεων για την εκπαίδευση, στη συνέχεια να μεταφράσει σε γνώσεις και πράξεις τις εκάστοτε εκπαιδευτικές «επίσημες» επιλογές. Παραδοσιακός και σχεδόν μόνιμα αποδεκτός ρόλος για τον εκπαιδευτικό

είναι η μετάδοση και η ανανέωση της γνώσης και η ενστάλαξη των αξιών που εμπνέουν και διαπλάθουν τη συμπεριφορά του μαθητή και μέσω αυτής τη συμπεριφορά όλου του κοινωνικού συνόλου.

«Βασικός ρόλος του σχολείου είναι η ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας ,πάντα βέβαια μέσα στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας που πρέπει να σκοπεύει, ώστε να διαμορφώνει ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες, που να συντελούν στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής». Κινείται όμως στα πλαίσια αυτά το σχολείο σήμερα;

«Για να πετύχουν οι στόχοι του, είναι ανάγκη να διαμορφωθούν νέες σχέσεις μεταξύ των μαθητών, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, μεταξύ των εκπαιδευτικών και μεταξύ εκπαιδευτικών και συμβούλων. Το περιβάλλον της τάξης να είναι δημοκρατικό και τα παιδιά να διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους, να υπάρχει πνεύμα συνεργασίας, κατανόησης, αλληλοβοήθειας, σεβασμός στον πολιτισμό των άλλων, της διαθεματικής προσέγγισης των άλλων επιστημών, θρησκειών, πολιτισμών και της υπευθυνότητας».

Όλες οι απόψεις και οι αξίες δεν είναι του αυτού εύρους και της αυτής δυναμικότητας, ακόμη και όλες οι πράξεις δεν στηρίζονται από ίδιας ανοχής σκεπτικό. «Το σχολείο ενθαρρύνει τη διατύπωση όλων των απόψεων, αλλά δεν φοβάται και τη διαλεκτική αντιπαράθεση που θέτει στη βάση της κριτικής τις διατυπούμενες απόψεις». Το σχολικό σύστημα μέσα από τα ιστορικό-πολιτισμικά δεδομένα και τις παιδαγωγικές αντιλήψεις του παρελθόντος έχει διαμορφώσει πεποιθήσεις και πρακτικές που αφορούν τη διάρθρωση της σχολικής αίθουσας (χώρος), την οργάνωση του μαθητικού δυναμικού (ομάδα) και τη ρύθμιση και τον έλεγχο της μαθησιακής (μέθοδος) και κοινωνικής συμπεριφοράς των μαθητών (πειθαρχία).

Το σύγχρονο σχολείο, ανταποκρινόμενο στα νέα ιστορικό-πολιτισμικά δεδομένα και τις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, αγωνίζεται να αλλάξει παγιωμένες πρακτικές. Το έργο, όμως, της αλλαγής παγιωμένων καταστάσεων είναι δύσκολο και οι ρυθμοί αλλαγής είναι βραδείς. Το ελληνικό σχολικό σύστημα, παρά τις πολλές και σημαντικές αλλαγές του, διατηρεί πολλά ακόμη στοιχεία από το παραδοσιακό σχολείο.

Βέβαια, το σχολείο έχει γίνει πιο δημοκρατικό, πιο ανοιχτό και πιο μαζικό με αποτέλεσμα η εργασία σ' αυτό να γίνεται πιο απαιτητική και πιο περίπλοκη, με νέους ρόλους και νέες αρμοδιότητες. Το άνοιγμά του και ο εκδημοκρατισμός του επιτρέπουν στις κοινωνικές αντιφάσεις να αποτυπώνονται όλο και πιο έντονα στις καθημερινές πρακτικές. Κοινωνική διάκριση, αποκλεισμός, διαρροή και εγκατάλειψη σχολείου, διάκριση φύλων, σχολική παραβατικότητα, σχολική αποτυχία, υποεπίδοση, πολιτικές ακώλυτης προαγωγής και επιείκειας, απαξίωση των τίτλων σπουδών, κίνητρα, πολυπολιτισμική σύνθεση της τάξης, υποχρεωτική παρακολούθηση κ.ά. συνθέτουν ένα ιδιαίτερα ανοιχτό, σε συγκρούσεις, διλήμματα και αντιφάσεις, πεδίο παιδαγωγικής πράξης.

Όμως, τα σχολεία δε μπορούν, πλέον, να περιορίζονται στην τυπική διεκπεραίωση του διδακτικού έργου. Αυτό το έργο καλούνται να το εμπλουτίζουν συστηματικά. Η πολιτισμική και κοινωνική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου αναδεικνύει προτεραιότητες για μια άλλη παιδαγωγική: την παιδαγωγική της αισιοδοξίας, την παιδαγωγική της άμβλυνσης των διάφορων μορφών διάκρισης, την παιδαγωγική του τακτ, του σεβασμού και της αναγνώρισης του άλλου, την παιδαγωγική της μέριμνας, της έγνοιας, της φροντίδας και της αλληλεγγύης, την παιδαγωγική της θετικής αξιολόγησης και θετικής διάκρισης.

Σ' αυτό το πεδίο ο εκπαιδευτικός καλείται να ενσωματώνει στα τυπικά και συμβατικά του μαθήματα εμπειρίες πολύμορφου εγγραμματισμού, αγωγής ελεύθερου χρόνου, αγωγής υγείας, αγωγής περιβάλλοντος, αγωγής κατανάλωσης, αγωγής ειρήνης και κοινωνικής αλληλεγγύης, αγωγής επικοινωνίας και συνεργασίας, σεβασμού και αποδοχής του άλλου, αγωγής αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησης, κ.ά.

Όλα αυτά προϋποθέτουν από τη μια την κατανόηση της συνολικής κοινωνικής λειτουργίας του σχολείου στις νέες συνθήκες και από την άλλη συλλογικές μορφές παρέμβασης για βαθύτερο εκδημοκρατισμό σχολείου και κοινωνίας.

Συμπερασματικά, είναι αναγκαίο και βαρύ καθήκον για την υποχρεωτική εκπαίδευση να συμβαδίζει με τις αλλαγές και τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το περιβάλλον αυτό πρέπει να καθοδηγεί την ύλη και τις διδακτικές μεθόδους, ώστε να καλύπτουν τις κοινωνικές ανάγκες που θα εμφανιστούν στο μέλλον. Το σχολείο, τοποθετώντας σήμερα το μαθητή στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σταματά να είναι μόνο γνωσιολογικό, γιατί πρέπει να δίνει δυνατότητα στο παιδί να ερευνήσει, να ανακαλύψει μόνο του τη γνώση, να μάθει να σκέπτεται, να ενεργεί και να αναπτύσσει πλούσιες δραστηριότητες.

Ας ελπίσουμε ότι οι ραγδαίες κοινωνικό-πολιτικές αλλαγές των καιρών μας να επιφέρουν και τις αντίστοιχες στο (καθ' ομολογία πάσχον) εκπαιδευτικό μας σύστημα ώστε να πάρει τη θέση του ως μοχλός ουσιαστικής γνώσης και κοινωνικής ανέλιξης.

Από την άλλη όμως, το γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας κρατά απορριπτική στάση απέναντι στο θέμα Κοινωνική Εργασία στα σχολεία, και κλείνει τις πόρτες στις όποιες προσπάθειες έχουν γίνει όλα αυτά τα

χρόνια είτε από Συλλόγους Γονέων είτε και από του ίδιους τους ενδιαφερόμενους, τους Κοινωνικούς Λειτουργούς, μας αποδεικνύει ότι οι προοπτικές για την εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας μέσα στο σχολικό πλαίσιο είναι σαφώς περιορισμένες και πως δεν θα γίνει άμεσα.

Επιπλέον, μέσα από την εργασία διαφαίνεται ότι η ύπαρξη της Κοινωνικής Εργασίας στον χώρο του σχολείου είναι αναγκαία καθώς η βιαιότητα που εκδηλώνεται στο σχολείο αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Το σχολείο αποτελεί το χώρο εκδήλωσης αντικοινωνικών και άλλων συμπεριφορών και ταυτόχρονα αποτελεί το ίδιο, παράγοντα εκδήλωσης τέτοιου είδους συμπεριφορών.

Η συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και στην Κοινωνική Εργασία κρίνεται σκόπιμη και μέσα από αυτή θα μπορούσαν να προκύψουν πολλά οφέλη τόσο για τους μαθητές και τους γονείς τους όσο και για το ίδιο το σχολείο αφού θα βοηθούσε γενικότερα στην ομαλή λειτουργία των σχολικών μονάδων και στον εκσυγχρονισμό του.

Ορισμένα, λοιπόν, οφέλη που θα μπορούσε να φέρει μια τέτοιου είδους συνεργασία είναι η σταδιακή μείωση ή ακόμα και εξάλειψη των κρουσμάτων αντικοινωνικής και βίαιης συμπεριφοράς που παρουσιάζουν κάποια παιδιά, η δημιουργία υγιών προσωπικοτήτων, η δημιουργία ειρηνικού κλίματος στον χώρο του σχολείου καθώς και η ανάπτυξη της συνεργασίας και της αλληλεγγύης τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και μεταξύ δασκάλων – μαθητών.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός λοιπόν, θα μπορούσε να αναλάβει τον ρόλο του μεσολαβητή μεταξύ δασκάλων, γονέων και μαθητών. Επιπλέον, ο Κοινωνικός Λειτουργός στο σχολείο έχει την δυνατότητα να οργανώνει

συναντήσεις με τους γονείς των μαθητών με σκοπό να τους ενημερώνει και να συζητούν για θέματα που τους απασχολούν.

Τέλος, η Σχολική Κοινωνική Εργασία θα μπορούσε να βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό του σχολείου καθώς σύμφωνα με τους επιστήμονες σκοπός και στόχος ενός σύγχρονου σχολείου πρέπει να είναι όχι μόνο η διεύρυνση του επιπέδου γνώσεων των νέων και ο εφοδιασμός με τις αναγκαίες δεξιότητες προκειμένου να είναι παραγωγικοί εργαζόμενοι, αλλά να γίνουν και ολοκληρωμένες προσωπικότητες που θα μπορούν να συμβιώνουν αρμονικά και να συμμετάσχουν ενεργητικά στα κοινωνικά δρώμενα.

8.2 Προτάσεις:

Για τη σχολική μονάδα,

- Πρέπει να βελτιωθεί το ψυχοκοινωνικό κλίμα του σχολείου. Ειδικότερα να συμφωνηθεί ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο λειτουργίας.
- Να παρέχεται σταθερή συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη.
- Επίσης, να δημιουργηθεί σε κάθε σχολική μονάδα αίθουσα δημιουργικής απασχόλησης για συναντήσεις μεταξύ καθηγητών και μαθητών ώστε να εμπλακούν οι μαθητές ενεργά σε θέματα αισθητικής και λειτουργικότητας. Έτσι και θα αποφευχθούν δυσάρεστα γεγονότα στο χώρο του σχολείου και παράλληλα ενισχύονται είτε ψυχολογικά ,είτε κοινωνικά και οι «αδύναμοι», και οι υπότροποι μαθητές.
- Τέλος, θα μπορούσα να γίνει αίτηση και παράκληση απ το ίδιο το σχολείο για πρόσληψη Σχολικών Κοινωνικών Λειτουργών, αφού

καθημερινά σε αυτό διαδραματίζεται κάθε είδους αντικοινωνικής συμπεριφορά.

Για τους εκπαιδευτικούς,

- Να παρέχεται εκπαίδευση και συνεχής επιμόρφωση σε θέματα υγείας αγωγής, ανάπτυξη ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων, διαχείριση συγκρούσεων, λειτουργίας ομάδων, ψυχολογίας του εφήβου.
- Η εκπαίδευση και επιμόρφωση να εφαρμόζεται με σεβασμό στις αρχές Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Να χρησιμοποιούνται μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας.
- Στη σχολική αίθουσα το διαφορετικό να είναι αποδεκτό ιδιαίτερα σε θέματα κοινωνικής προέλευσης, εθνικής καταγωγής και ατομικών ιδιαιτεροτήτων.

Για την τοπική κοινότητα,

Ενίσχυση των σχολών γονέων για την υποβοήθηση των γονέων και την ενίσχυση της επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας. Εμπλοκή των υπηρεσιών ψυχικής υγείας με τη σταδιακή ενσωμάτωση στη σχολική μονάδα, ειδικά καταρτισμένων σχολικών κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων.

Για το Κράτος,

- Η Κυβέρνηση να προχωρήσει στην πρόσληψη Κοινωνικών Λειτουργών, όπως προβλέπει και το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο.
- Να ληφθούν μέτρα από πλευράς της πολιτείας που θα αντιμετωπίζουν προβλήματα και δυσλειτουργίες που παρατηρούνται όπως είναι το φαινόμενο της παραβατικής συμπεριφοράς στα σχολεία.

Για τους Κοινωνικούς Λειτουργούς,

- Να γίνουν πιο πιεστικές οι ενέργειες των Κοινωνικών Λειτουργών και Συλλόγων Γονέων ώστε να επιτύχουν τον στόχο τους και να δώσουν μια διαφορετική νότα και πνοή στα σχολεία.

9 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

9.1 Ξενόγλωσση

Dominelli, L.(1988): *Antiracist social work? A challenge for white practitioners and educators*. London Macmillan, BASW.

Ely, P. & Denney, D.(1989): *Social work in a multi-racial society* , Gower, Aldershot

Braham, P., Rattansi, A and Skellington, R.(1992) : *Racism and Antiracism, Inequalities, Opportunities and Policies*, London, Sage.

Williams,C, Soydan, H and Johnson, M.(1998): *Social Work and Minorities, European Perspectives* , London Routledge.

Dees, J.Gregory (2001), *The meaning of Social Enterprise*”, *Stanford Business School*

Regione Autonoma Trentino – Alto Adige, «Social Enterprises and New Employment in Europe”, (1998).

Jemieson L.M, Surren A & Knapp I: (2000) *A competency analysis of low enforcement training and its linkage to recreation as intervention in youth crime prevention. Journal Criminal Justice 2.8 Pergamon Indiana: Bloomington*

9.2 Ελληνική

Συμβούλιο Επιμόρφωσης στην Κοινωνική Εργασία (Σ.Ε.Κ.Ε) (2007): *Η οικογένεια και το σχολείο: Η σημερινή τους δυναμική και οι μελλοντικές προοπτικές ως πρόκληση για την κοινωνική εργασία*.

Μπρούζος, Α. (1992). *Σχολείο και Κοινωνική Εργασία*. Στο *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια & Λεξικό* , 8ος τόμ., Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα

Καλούτση Α. (1976): *Δεοντολογία Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα Σχολή ΧΕΝ

- Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα
- Καλούτση Α. (1976): *Δεοντολογία Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα Σχολή ΧΕΝ
- Ε..Ε.Ο. (2007) *Ρόλοι και Στερεότυπα στην Ελληνική Οικογένεια*
- Καρασάββας Λ. Κ. *Ψυχικά τραύματα μέσα στην οικογένεια*, εκδ. Φανταστικός Κόσμος
- Μουσούρου Λ.Μ (2006): *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, εκδ. Gutenberg
- Μαράτου- Αλιπράντη Λ.(1999): *Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, ΕΚΚΕ
- Μυλωνάκου-Κεκέ Ηρώ (2007): *Σχολείο,Οικογένεια και Κοινότητα: Αναπτύσσοντας τη Συνεργασία* Εκδ. Αυτοέκδοση
- Ζωγράφος Ανδρέας (1993): *Σχολική Κοινωνική Εργασία*, Πάτρα
- Παπακωνσταντίνου Παναγιώτης(1992) : *Εκπαιδευτικό Έργο και Αξιολόγηση του Σχολείου*, Αθήνα , Μεταίχμιο
- Alex Thio (2003): *Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά*, Πάτρα
- Πανούσης Γ. (1987): *Ζητήματα Εγκληματολογίας*, Αθήνα-Κομοτηνή
- Ιωάννου Π. Παρασκευοπούλου (1998): *Βασικά Στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*, Αθήνα

Επιστημονικά Άρθρα- Διαδίκτυο – Έντυπα – Εφημερίδες

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο, Νικόλαος Θ. Ντούσκας, Επιστημονικό Βήμα, τ.6, Μάρτιος 2007

<http://www.eye-ypepth.gr>

<http://www.ypepth.gr>

<http://www.epyna.gr>

<http://www.paroutsas.jmc.gr>

<http://www.pedia.gr>

<http://www.uoa.gr>

<http://www.greeknewsonline.gr> άρθρο του Δρ. Ιωάννη
Ευθυμιόπουλου

<http://www.clab.edc.uoc.gr>

<http://www.moec.gov.cy>

<http://www.ekep.gr>

<http://www.parents.gr>

<http://www.mpsarou.gr>

Περιοδικό Κοινωνική Εργασία (1987) Μουζακίτης Χ., *Η εκπαίδευση
στην Κοινωνική Εργασία στην χώρα μας*

Εφημ. Καθημερινή

Εφημ. Ελεύθερο Βήμα Θεσσαλίας

10 Παράρτημα

Ερώτηση προς τον Υπουργό Παιδείας για την πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία.

April 24, 2009

αριθμός πρωτοκόλλου: 18020

Η πολιτεία με το Ν.Δ. 195/1974, το Π.Δ. 891/1978 και το Π.Δ. 5050/1985 έχει κατοχυρώσει νομικά την πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία. Ωστόσο, η σχετική νομοθεσία δεν έχει εφαρμοστεί παρά το γεγονός ότι η παρουσία των κοινωνικών λειτουργών στην εκπαίδευση κρίνεται σκόπιμη, ιδιαίτερα στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα όπου τα παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με την κρίση θεσμών και αξιών, με διαφόρων ειδών συγκρούσεις και ενδοοικογενειακά προβλήματα, καθώς και με το καθημερινό άγχος και τη συνεχή πίεση για να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους

Δεν μας είναι άγνωστο το φαινόμενο παιδιά να οδηγούνται στην αποξένωση και να εγκλωβίζονται σε λανθασμένες αντιλήψεις, καταστροφικές για την ίδια τους τη ζωή, εξαιτίας της ανυπαρξίας ενός οργανωμένου μηχανισμού υποστήριξής τους κατά τις ώρες του σχολείου και όχι μόνο.

Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της λειτουργικότητας των μαθητών παρέχοντάς τους την αναγκαία ψυχική και κοινωνική στήριξη. Με την κατάλληλη επιμόρφωση - εξειδίκευση μπορεί να γίνει ο μεσολαβητής μεταξύ γονέων, σχολείου, μαθητών και κράτους. Για την αξιολόγηση και επίλυση των προβλημάτων που δημιουργούνται μέσα στις σχολικές μονάδες είναι αναγκαία η πρόσληψη εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού στο χώρο της εκπαίδευσης.

Σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες ήδη εφαρμόζονται σχετικά προγράμματα με τη συμμετοχή κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων με στόχο την πρόληψη και διαχείριση προσωπικών, οικογενειακών, μαθησιακών και άλλων προβλημάτων των παιδιών τα οποία συμβάλουν ώστε οι μαθητές να μην οδηγούνται στην αποξένωση με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις επιδόσεις τους στο σχολείο και πολύ περισσότερο για την φυσική και πνευματική τους υγεία.

Κατόπιν τούτων, ερωτάται ο κ. Υπουργός:

- Προτίθεται η κυβέρνηση να προχωρήσει στην πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών σε σχολεία, όπως προβλέπει και το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο;
- Ποια μέτρα έχει λάβει το Υπουργείο Παιδείας για την ομαλή λειτουργία των σχολικών μονάδων και τη διαχείριση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές είτε αυτά αφορούν στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε σε άλλους παράγοντες (οικογένεια, φιλικό περιβάλλον κλπ);

Ο ερωτών βουλευτής Φίλιππος Σαχινίδης

Δημοσιεύτηκε από eleni · στη κατηγορία [1. Κοινοβουλευτική Δραστηριότητα, Ερωτήσεις, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων](#)

Γιώργος Παπαδόπουλος: Απαραίτητοι κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι στα σχολεία

Τρ 20/6/2006

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΑΛΕΞ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΨΥΧΟΛΟΓΟΙ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Του Γιώργου Παπαδόπουλου – Αντιδημάρχου Παιδείας Χίου

Το πρόσφατο θλιβερό συμβάν στη Βέροια, με τη στυγνή δολοφονία του μικρού Άλεξ από συμμαθητές του απέδειξε περίτρανα τόσο το μέγεθος της ενοχής που βαρύνει όλους μας και τον καθένα ξεχωριστά όσο και το εύρος της ευθύνης Παιδείας και Κοινωνίας στο να αντιμετωπίσει την όλη κατάσταση εν τη γενέσει της.

Εκατοντάδες, χιλιάδες είναι τα παιδιά στα σχολεία της χώρας μας, που με τον Α' ή Β' τρόπο, κακοποιούνται καθημερινά από συμμαθητές τους, κυρίως, διότι στέκονται με αρνητική – ή έστω ουδέτερη – στάση απέναντι στο 'ρεύμα της εποχής', απέναντι στη διαφοροποίηση των άλλων την οποία το 'κατεστημένο' τους υποχρεώνει να ακολουθήσουν...

Θυμάμαι πριν λίγα χρόνια στην Αγγλία να έχει γίνει ένα αντίστοιχο με τη Βέροια έγκλημα: Μαθητές της τελευταίας τάξης του δημοτικού σχολείου βίασαν και στη συνέχεια εγκατέλειψαν το νεκρό κορμί μιας μικρότερης συμμαθήτριάς τους πλάι στις ράγες του τραίνου.

Η βρετανική κυβέρνηση έλαβε, τότε, αυστηρά μέτρα αναγνωρίζοντας το μέγα σφάλμα της να δώσει κατά το παρελθόν πλήρη ελευθερία στα σχολεία με ένα εκπαιδευτικό σύστημα από το οποίο εξέλειπαν ο σεβασμός, η αξία της ζωής, η αλληλοεκτίμηση, τα ιδεώδη.

Το οικτρό έγκλημα του μικρού Άλεξ σιγοψιθυριζόταν επί τέσσερις μήνες στην κοινωνία της Βέροιας.

Όλοι γνώριζαν για την ύπαρξη συμμοριών αλλά κανένας δε μιλούσε.

Όλοι, ακόμη και ο Διευθυντής του σχολείου που είχε, πιθανόν, λόγους να σιωπά... (!).

Μονάχα η ηρωίδα μητέρα του άτυχου παιδιού υπέστη τα πάνδεινα και έδωσε καθημερινά μαθήματα χριστιανικού ήθους. Και το ηφαίστειο έσκασε, το πύον έσπασε και η κοινωνία μας 'όμορφη και αγγελικά πλασμένη' κατά πολλούς έδειξε το πραγματικό της πρόσωπο, της σήψης και της διαφθοράς.

Στην περίπτωση της Βέροιας έχουμε έλλειμμα στην κοινωνική ζωή: Έλλειμμα αντίδρασης από τους πολίτες της τοπικής κοινωνίας και έλλειμμα αντίδρασης από τους γονείς. Η ανυπαρξία κοινωνικού αντανakλαστικού και η αδιαφορία για την πορεία των κοινών, η νωθρότητα και ο ωχαδελφισμός των περισσοτέρων σε συνδυασμό με τους λίγους που διαλύουν με τη συμπεριφορά τους τον κοινωνικό ιστό, έφεραν το σημερινό αποτέλεσμα.

Οι ευθύνες της Παιδείας και της Πολιτείας αποδείχθηκαν βαριές και τεράστιες.

Σε έναν κόσμο ανίκανο να αντισταθεί και να αντιδράσει στα όσα ακούγονταν μέσα στα σπίτια, τα σχολεία, τους δρόμους ήταν επόμενο να φθάσει στην αλληλοεξόντωση ανθρώπων, ακόμη και μικρών παιδιών.

Η πλήρης ελευθερία στα σχολεία δίχως το όριο της αιδούς και του σεβασμού των συμμαθητών, η διαμόρφωση των σχολείων σε χώρους μάθησης στείρων γνώσεων και όχι ψυχικής και πνευματικής καλλιέργειας, η νοοτροπία του ίδιου του Υπουργείου Παιδείας να καταστήσει τους εκπαιδευτικούς σε ένα είδος ' 'ωρολογιακού δημοσίου υπαλλήλου' ' και όχι κρατικού λειτουργού, διέλυσαν κάθε όραμα υγιές για την παιδεία στον τόπο.

Αυτός είναι ο βασικότερος λόγος για τον οποίο πιστεύω ότι το Υπουργείο Παιδείας οφείλει να καθιερώσει στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης τον θεσμό των Ψυχολόγων και των Κοινωνικών Λειτουργών που θα περιέρχονται τα σχολεία και θα αντιμετωπίζουν συστηματικά ανάλογες περιπτώσεις παρέχοντας, παράλληλα, συμβουλευτική αγωγή σε γονείς, εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Όχι ως ωρομίσθιους δημοσίου υπαλλήλους (εάν γίνουν και εκείνοι έτσι το χάσαμε το στοίχημα) αλλά ως εξωτερικούς συνεργάτες με σύμβαση έργου που δεν εντάσσεται στον συνήθη κύκλο εργασιών ενός σχολείου σήμερα.

Τουλάχιστον από τρεις (3) Ψυχολόγους και τρεις (3) Κοινωνικούς Λειτουργούς (50 % άνδρες και 50 % γυναίκες) οφείλει να στείλει το Υπουργείο Παιδείας σε κάθε Δ/νση Α' /βάθμιας και Β' /βάθμιας Εκπ/σης ανά Νομό.

Κατά παρόμοιο τρόπο υποχρεούται να θεσπίσει θέσεις Σχολικών Συμβούλων – Εποπτών Ψυχικής Υγείας για την εποπτεία και τον έλεγχο των επιστημόνων αυτών. Το μέτρο αυτό είναι απαραίτητο μετά τις διαστάσεις που έχει

λάβει η σήψη ακόμη και στο χώρο του σχολείου (στα δε Πανεπιστήμια η κατάσταση είναι χειρότερη γιατί εκεί όχι ότι δεν έχουμε αντίδραση, απεναντίας έχουμε αντίδραση στην ακραία της μορφή, με σαφές έλλειμμα δημοκρατίας). Πριν από 20 περίπου χρόνια η Πολιτεία έδωσε τα σχολικά κτίρια και τα ταμεία των σχολείων στην ευθύνη και εποπτεία των Δήμων.

Ας δώσει σήμερα και την αρμοδιότητα διάθεσης Ψυχολόγων και Κοινωνικών Λειτουργών στα σχολεία μέσω των Δήμων. Ειδικά στους Δήμους που υφίσταται κοινωνική υπηρεσία θα μπορεί να υπάρξει άψογη συνεργασία και από κοινού αντιμετώπιση και επίλυση των όποιων προβλημάτων προκύπτουν.

Χρειάζεται η λήψη πρωτοβουλίας άμεσα. Το Υπουργείο Παιδείας να διαθέσει Ψυχολόγους και Κοινωνικούς Λειτουργούς στα σχολεία μας μέσω των Δήμων σήμερα, πριν είναι πια αργά.

Ανακτήθηκε από: chiosnews.com

Πέντε ανήλικοι ένοχοι για την υπόθεση Άλεξ Το δικαστήριο τους καταδίκασε για θανατηφόρες σωματικές βλάβες και περιύβριση νεκρού

Τρίτη 3 Φεβρουαρίου 2009.

Τίτλοι τέλους χθες στην πολύκροτη υπόθεση του μικρού Άλεξ, τρία χρόνια μετά την εξαφάνισή του. Το Δικαστήριο Ανηλίκων Θεσσαλονίκης έκρινε ενόχους για τις κατηγορίες της μη σκοπούμενης θανατηφόρας σωματικής βλάβης και της περιύβρισης νεκρού τους πέντε από τους συνολικά έξι ανήλικους οι οποίοι κατηγορούνταν για την εξαφάνιση του 11χρονου αγοριού. Ακόμη για ψευδή ανωμοτι κατάθεση και για υπόθαλψη εγκληματία κρίθηκε ένοχος και ο έκτος ανήλικος που ενεπλάκη στην υπόθεση.

Με αυτή την ετυμηγορία έκλεισε και η πρωτοφανής για τα ελληνικά δεδομένα δίκη, που διήρκεσε τέσσερις μήνες, κατά τη διάρκεια των οποίων εξετάστηκαν περίπου 100 μάρτυρες και έγιναν συνολικά 400 ακροάσεις. Η υπόθεση Άλεξ θεωρείται μια από τις δυσκολότερες που έχει αντιμετωπίσει η ελληνική Δικαιοσύνη, αφού κατηγορούμενοι ήταν έξι μικρά παιδιά, ενώ η σορός του παιδιού δεν βρέθηκε ποτέ.

Το δικαστήριο επέβαλε σε δύο ανήλικα αδέρφια από τη Βέροια το μέτρο της φιλοξενίας τους στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου ως την ενηλικίωσή τους, αλλά και την παρακολούθηση θεραπευτικών προγραμμάτων στο Κέντρο Ψυχικής Αγωγής της θεσσαλικής πόλης.

Επίσης ανέθεσε την επιμέλεια τριών ακόμη παιδιών, ενός Ρουμάνου, ενός Αλβανού και ενός Βορειοηπειρώτη, στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων των πόλεων όπου τώρα διαμένουν (Βέροια και Αθήνα). Ακόμη για τον Ρουμάνο και τον Αλβανό το δικαστήριο διέταξε την προσφορά τετράωρης κοινωφελούς εργασίας σε κέντρο μέριμνας για άτομα με ειδικές ανάγκες της Βέροιας και στο γηροκομείο της πόλης, αντιστοίχως. Επίσης, διετάχθη για όλους (πλην των δύο αδελφών), η παρακολούθηση θεραπευτικών προγραμμάτων σε νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας. Ακόμη το ίδιο αποφασίστηκε και για τον 17χρονο αδελφό των δύο παιδιών από τη Βέροια.

Στο σκεπτικό της απόφασής του το δικαστήριο έκρινε ότι ο θάνατος του Άλεξ επήλθε από τα αλληπάλληλα χτυπήματα που δέχτηκε στην πλατεία του δημαρχείου της Βέροιας και ότι το άψυχο σώμα του μεταφέρθηκε στη συνέχεια στο ακατοίκητο σπίτι της οδού Έλλης.

Ο δικαστής ωστόσο δεν δέχτηκε το σενάριο της «Μπαρμπούτας»- σύμφωνα με αυτό οι καταδικασθέντες έριξαν τη σορό του παιδιού στο ομώνυμο ρέμα- κρίνοντας ότι αυτή η εκδοχή δεν αποδείχτηκε στην ακροαματική διαδικασία. Ακόμη, σχετικά με την τύχη του παιδιού, το δικαστήριο απέρριψε το σενάριο περί απαγωγής, παιδεραστίας και εμπορίου ανθρώπινων οργάνων. Επίσης, ο πρόεδρος του Μονομελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων κ. **Ν. Βόκας** δεν υιοθέτησε την πρόταση του εισαγγελέα της έδρας κ. **Ν. Καραμολέγκου** για τη διαβίβαση των πρακτικών της δίκης στην Εισαγγελία της Βέροιας προκειμένου να διερευνηθεί τυχόν τέλεση του αδικήματος της έκθεσης σε κίνδυνο ζωής.

« Για κανέναν η επόμενη ημέρα δεν θα είναι η ίδια, ούτε για τη μητέρα ,ούτε για τα παιδιά, ούτε για τις οικογένειές τους. Ελπίζουμε να βάλουμε ένα τέλος στη γάγγραινα που τρώει την ψυχή τους τα τελευταία τρία χρόνια » φέρεται να είπε ο δικαστής. *« Έπεσε σε εμάς ο βαρύς κλήρος να κλείσουμε ένα απόστημα που ταλανίζει όλους αυτούς. Το δικαστήριο αναγκάστηκε να διερευνήσει και τα πιο απίθανα σενάρια τα οποία πολλές φορές ήταν ευφάνταστα »* συμπλήρωσε.

Ανακτήθηκε από το ΒΗΜΑ on line.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Με τον όρο "σχολικός κανονισμός" εννοούμε το σύνολο των όρων και των κανόνων που αποτελούν προϋποθέσεις για να πραγματοποιείται ανενόχλητα, μεθοδικά και αποτελεσματικά το έργο του σχολείου. Οι συνθήκες αυτές πρέπει να αποβλέπουν στη διαμόρφωση ενός παιδαγωγικού και διδακτικού κλίματος το οποίο θα εξασφαλίζει τη συνεργασία των μελών της σχολικής κοινότητας, χωρίς εντάσεις και συγκρούσεις, με αμοιβαίο σεβασμό, με ανοχή και αναγνώριση. Στο πλαίσιο αυτό ο όρος "σχολική πειθαρχία" αποκτά δημοκρατικό περιεχόμενο και αναδεικνύεται σε βασικό ποιοτικό στοιχείο του σύγχρονου δημοκρατικού σχολείου.

Η σχολική κοινότητα είναι μία οργανωμένη ομάδα που έχει όλα τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Το σχολείο προετοιμάζει τους νέους να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Η εσωτερική οργάνωση της σχολικής ζωής οφείλει να εκπαιδεύει και να διαπαιδαγωγεί σύμφωνα με τα πρότυπα και τις ανάγκες της δημοκρατικής κοινωνίας. Η δημοκρατική οργάνωση της σχολικής κοινότητας προϋποθέτει κανόνες, όρια, κατανομή ρόλων και ευθυνών, ιεραρχική διάρθρωση της ομάδας, στοιχεία τα οποία συναντούμε βέβαια και στη λειτουργία αυταρχικά οργανωμένης ομάδας. Η ειδοποιός διαφορά όμως της δημοκρατικά οργανωμένης ομάδας έγκειται στο σημαντικό γεγονός ότι τα προηγούμενα στοιχεία προέρχονται από τα μέλη της ομάδας, με ελεύθερη εκλογή, με συναίνεση και συμμετοχή και αφήνουν περιθώρια διαφορών και πλουραλισμού απόψεων. Είναι φανερό ότι η αυταρχική οργάνωση της ομάδας εξουδετερώνει το άτομο και το εντάσσει σε μία απρόσωπη μάζα. Ειδικά στην εκπαίδευση η ισοπέδωση πρέπει να αποφεύγεται επιμελώς. Κάθε μαθητής είναι μια ξεχωριστή και ανεπανάληπτη προσωπικότητα που δικαιούται να την εκφράζει και να την αναπτύσσει ελεύθερα μέσα στην ομάδα. Επίσης, ο μαθητής δικαιούται να απαιτήσει ατομική αναγνώριση και προσωπική ολοκλήρωση με τους ρυθμούς και τις δικές του δυνατότητες.

Παράλληλα όμως το σχολείο οφείλει να προσέξει την κοινωνική διάσταση του μαθητή ως μέλος της ομάδας. Έτσι καταξιώνεται η προσωπικότητα του μαθητή, αποκτά κοινωνική υπόσταση και καλλιεργεί συλλογική συνείδηση. Το άτομο καταξιώνεται ως μέλος της ομάδας. Εκεί ζει, αποκτά γνώσεις και πείρα, καλλιεργεί συναισθήματα, αξιοποιεί και χαιρέται τα επιτεύγματα των άλλων, καταθέτει τα δικά του, ζει από την ομάδα, την υπερασπίζεται και, αν χρειαστεί, είναι πρόθυμος να υποβληθεί σε θυσίες γι' αυτήν. Το σχολείο λοιπόν, με την αγωγή που προσφέρει, έχει το δύσκολο ρόλο να συμβιβάσει το άτομο με την κοινωνία. Το άτομο έχει το δικαίωμα να απαιτεί σεβασμό και να του δίνεται η δυνατότητα να αναπτύσσει δημιουργικές πρωτοβουλίες. Δικαιούται δηλαδή ελευθερίας η οποία γεννά ασφάλεια και υπευθυνότητα.

Παράλληλα όμως η κοινωνία νομιμοποιείται να απαιτήσει τη συνεισφορά του ατόμου στην ομαλή λειτουργία της. Αυτό αποτελεί μία μεγάλη δυσκολία στην αγωγή την οποία ασκεί το σχολείο, γιατί οφείλει να συνδυάσει την ελευθερία με την κοινωνική ευθύνη.

Γι' αυτό ο σχολικός κανονισμός δεν πρέπει να έχει στατικό χαρακτήρα και τη μορφή ενός απλού καθηκοντολογίου, αλλά να συνδέεται δυναμικά με το περιβάλλον και την εποχή και να ενσωματώνει όχι μόνο την οργανωτική άποψη της σχολικής πειθαρχίας αλλά και την παιδαγωγική. Επομένως, ένας σχολικός κανονισμός, που δε θα θεωρεί τη σχολική πειθαρχία ως αυτοσκοπό αλλά μέσο παιδαγωγικό για την ομαλή σχολική ζωή και την ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε ατόμου, θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένος στην ιδιαίτερη κατάσταση που προκύπτει κάθε φορά από την παιδαγωγική αποστολή κάθε βαθμίδας και σχολείου, να σχετίζεται άμεσα με την επικαιρότητα να έχει δυναμικό χαρακτήρα, να είναι προϊόν συνεργασίας και συναίνεσης μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας, να προϋποθέτει συγκεκριμένους τρόπους και μέσα πειθάρχησης με έμφαση στην πρόληψη και όχι στη θεραπεία, να αφήνει περιθώρια για αυτόνομη λειτουργία των μαθητών, να προάγει την προσαρμογή και την υπευθυνότητα και, τέλος, να περιέχει λογικές, γενικά αποδεκτές, κατανοησιμες και εφαρμόσιμες διατάξεις.

I. ΜΑΘΗΤΕΣ

Οι μαθητές κάθε ηλικίας προσέρχονται στο σχολείο έχοντας διαφορετική αφηρητικότητα και μεταφέροντας στις αποσκευές τους διαφορετικό μορφωτικό φορτίο. Κατά την έναρξη της σχολικής ζωής η διαφορετικότητα έχει κυρίως οικογενειακή προέλευση, αλλά στην πορεία προστίθεται και η ευρύτερη επίδραση του περιβάλλοντος. Το κοινωνικό, το φυσικό και το σχολικό περιβάλλον θα προσδιορίσουν σημαντικά την παραπέρα εξέλιξη. Η επίδραση αυτή ασκείται με πολλούς τρόπους άμεσα ή έμμεσα, συστηματικά ή διάχυτα. Γι' αυτό πρέπει στο περιεχόμενο της σχολικής ζωής να περιλαμβάνονται τα στοιχεία και οι δραστηριότητες που καλλιεργούν αυριανούς πολίτες ελεύθερους, υπεύθυνους, με ενεργό συμμετοχή και κοινωνική ευαισθησία και ευθύνη.

Ειδικότερα:

1. Η οργάνωση της σχολικής ζωής, το κλίμα μέσα και έξω από την τάξη, η επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας, η δομή και η λειτουργία της ομάδας στην τάξη και στο σχολείο διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο έχει ανάγκη να ενταχθεί ο μαθητής. Μορφές συμπεριφοράς, σχολικές επιδόσεις, κίνητρα, αξίες, στάσεις και νόρμες διαμορφώνονται με βάση την ανάγκη του μαθητή να βρίσκεται σε αρμονία με την ομάδα και να έχει την αποδοχή και την αναγνώρισή της. Είναι λοιπόν σημαντικότατο να διαμορφωθεί περιβάλλον θετικό.

2. Στο πλαίσιο του σχολείου οι ρόλοι μέσα στην ομάδα πρέπει να κατανέμονται με βάση τις επιδόσεις, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις προσπάθειες τις οποίες καταβάλλουν οι μαθητές. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να αναγνωρίζονται και αυτά να προβάλλονται από το σχολείο.

3. Έλλειμμα των μαθητών που έχει προέλευση κοινωνική ή οικονομική ή φυσική και ιδιαιτερότητες με φυλετικό, θρησκευτικό, γλωσσικό ή άλλο χαρακτήρα, μέσα στο σχολείο και στις μεταξύ των μελών του σχέσεις δεν πρέπει να αποτελούν στοιχεία διάκρισης.

4. Η ποιότητα των στοιχείων της ενδοσχολικής ζωής επιδρά και επηρεάζει την ποιότητα των στοιχείων της προσωπικότητας του μαθητή. Επίσης αντίστροφα η δική του δραστηριότητα επηρεάζει την ποιότητα της σχολικής ζωής, εφόσον ανάμεσα στο μαθητή και το σχολείο υπάρχει δυναμική σχέση αλληλεπίδρασης. Ευνοϊκό λοιπόν περιβάλλον σχολικής ζωής μέσα στο οποίο ο μαθητής ζει, δραστηριοποιείται και προσπαθεί να καταξιωθεί, θα λειτουργήσει πολύ θετικά.

Επιμέρους ενδεικτικά στοιχεία του κανονισμού λειτουργίας τα οποία εντάσσονται στη φιλοσοφία που περιγράφεται παραπάνω αναφέρονται παρακάτω:

(α). Το σχολείο πρέπει να θεωρεί τη συμμετοχή των μαθητών στις σχολικές δραστηριότητες ως υποχρέωσή τους. Θεωρείται ακόμη καλύτερο να είναι οι συνθήκες τέτοιες ώστε ο μαθητής να χαιρείται, να επιδιώκει και να θεωρεί τη συμμετοχή του ευγενή φιλοδοξία.

(β). Στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών είναι απαραίτητο να καλλιεργείται ο αμοιβαίος σεβασμός, ο δημοκρατικός διάλογος, η αναγνώριση και η ανοχή του άλλου, η αλληλεγγύη, η υπευθυνότητα και η συνέπεια. Η ευγενής άμιλλα είναι χρήσιμη. Εκείνο που πρέπει να καταστέλλεται είναι ο επιθετικός ανταγωνισμός.

(γ). Οι προσπάθειες για επιδόσεις, οι κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τα talέντα είναι ανάγκη να βρίσκουν χώρο άνετο, να αναγνωρίζονται και να αναπτύσσονται.

(δ). Οι ενδοσχολικές εκδηλώσεις, όπως είναι οι σχολικές, οι εθνικές και οι θρησκευτικές γιορτές, οι αθλητικές, οι πολιτιστικές και οι άλλες σχολικές δραστηριότητες των μαθητικών κοινοτήτων, η συμμετοχή στα προγράμματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και των άλλων καινοτόμων σχολικών προγραμμάτων πρέπει να γίνονται με πρωτοβουλίες, ιδέες και ευθύνες των ίδιων των μαθητών..

(ε). Η δυνατότητα να ανακατανέμονται οι ρόλοι και οι ευθύνες στους μαθητές στο πλαίσιο της σχολικής ζωής είναι κανόνας της δημοκρατίας. Τότε όλοι οι μαθητές αισθάνονται υπεύθυνοι, η συμμετοχή αφορά όλους και παρέχεται η ευκαιρία και η δυνατότητα να αναδείξουν τις δικές τους ικανότητες, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και το talέντο τους. Τα παραπάνω προσωπικά γνωρίσματα είναι παιδαγωγικά χρήσιμα να προβάλλονται. Τα άτομα δεν επιτρέπεται να ισοπεδώνονται μέσα στην ομάδα. Από την άλλη μεριά είναι ανάγκη να συνηθίσουν να μπορούν να συναθροίζονται την προσωπική τους συμβολή στην αντίστοιχη των άλλων και να την εντάσσουν στην ομάδα στην οποία ανήκουν.

(στ). Μεγάλη σημασία στη σχολική ζωή των μαθητών έχουν ο δημοκρατικός διάλογος και οι κανόνες του. Η αναγνώριση των ρόλων, η δυνατότητα εναλλαγής με σεβασμό και χωρίς εντάσεις είναι βασικός στόχος της σχολικής αγωγής. Η δημοκρατία και η δημοκρατική συμπεριφορά είναι αρετές που εμπεριέχονται ως στοιχεία στην κοινωνικοποιητική αποστολή του σχολείου.

7. Ρυθμίσεις στο σχολικό κανονισμό των σχολείων με περισσότερο συγκεκριμένο περιεχόμενο σε σχέση με τους μαθητές, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, παρακάτω:

(α). Να καλλιεργείται η αίσθηση της ευθύνης στους μαθητές σε ό,τι αφορά την ποιότητα του σχολικού χώρου. Καθαροί και συντηρημένοι χώροι αιθουσών, εργαστηρίων, γυμναστηρίων, αιθουσών θεάτρων, χώρων υγιεινής, της αυλής του σχολείου, όλα αυτά διαμορφώνουν τον περιβάλλοντα χώρο μέσα στον οποίο είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί η ψυχή του παιδιού. Μέσα σε ένα κακοποιημένο σχολικό χώρο αναιρείται εκ των πραγμάτων η αναμενόμενη συναισθηματική καλλιέργεια του αναπτυσσόμενου ατόμου.

(β). Η τάξη, η ησυχία και το ήρεμο κλίμα μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας είναι προϋποθέσεις αρμονικής συνεργασίας όλων των μελών της ομάδας. Αν δεν εξασφαλιστούν τέτοιες συνθήκες, δεν είναι δυνατόν να παραχθεί σοβαρό σχολικό έργο ούτε στο γνωστικό ούτε στο συναισθηματικό ούτε στον ψυχοκινητικό τομέα της μάθησης. Η αγωγή και η μάθηση δεν επιτυγχάνονται μόνο με "από καθέδρας διδασκαλία", αλλά κυρίως με τη δημιουργία του απαραίτητου παιδαγωγικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι μαθητές θα ασκηθούν, ώστε να έχουν το ανάλογο αποτέλεσμα.

(γ). Η έγκαιρη προσέλευση μαθητών και εκπαιδευτικών στο σχολείο και η τήρηση του χρόνου έναρξης και λήξης της σχολικής εργασίας δείχνουν ότι όλοι αναγνωρίζουν πόσο σημαντικό ρόλο έχει το σχολείο και πόσος σεβασμός πρέπει να επιδεικνύεται στην αξιοποίηση του διαθέσιμου χρόνου. Σε αντίθετη περίπτωση ευτελίζεται το κύρος του σχολείου και απαξιώνεται ο ρόλος του.

(δ). Εκτός από το σχολικό χώρο, σεβασμός και προσεκτική χρήση απαιτείται στη σχολική περιουσία, δηλαδή στα εποπτικά μέσα και στη λοιπή υλικοτεχνική υποδομή. Φθορές, ζημιές, κακή χρήση, έλλειψη συντήρησης της περιουσίας του σχολείου πρακτικά αποδυναμώνουν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες του σχολείου και παιδαγωγικά εθίζουν το μαθητή στην αντίληψη της απαξίωσης της δημόσιας περιουσίας.

(ε). Το σχολικό βιβλίο παρέχεται δωρεάν για χρήση των μαθητών. Η κακή χρήση, η κακοποίηση, το κάψιμο, η έλλειψη δυνατότητας να ξαναχρησιμοποιηθεί, πέρα από την οικονομική διάσταση, έχουν ως μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια τον ευτελισμό της έννοιας του βιβλίου. Το βιβλίο είναι πνευματικό δημιούργημα των συγγραφέων, ανήκει στην πολιτεία, η οποία δαπάνησε από το υστέρημα του λαού, και παρέχεται στους μαθητές για χρήση. Επομένως, δεν επιτρέπεται να το απαξιώνουν και να το εξευτελίζουν.

(στ). Η χρήση των κινητών τηλεφώνων στο χώρο του σχολείου δε συμβάλλει στη δημιουργία ήρεμου παιδαγωγικού κλίματος, διαλύει την τάξη, αποσπά την προσοχή των μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος και, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των εξετάσεων, δημιουργεί προϋποθέσεις και υποψίες για καταδολιεύσή τους. Επομένως, η μεταφορά και η χρήση των κινητών τηλεφώνων στο χώρο του σχολείου πρέπει να αποφεύγεται, καθόσον η ανάγκη για επικοινωνία καλύπτεται επαρκώς με τα τηλεπικοινωνιακά μέσα που διαθέτει το σχολείο.

8. Η φοίτηση των μαθητών πρέπει να είναι τακτική και η παρακολούθηση όλων των μαθημάτων ανελλιπής και όχι επιλεκτική. Οι απουσίες των μαθητών και οι συνέπειες αυτών, όπως προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία, είναι ένα σοβαρότατο θέμα το οποίο πρέπει να αντιμετωπίζεται από κοινού από το σχολείο και την οικογένεια. Εκπαιδευτικά σημαίνει ότι το έλλειμμα στην παρακολούθηση, πέρα από ένα ορισμένο αριθμό απουσιών, δημιουργεί εκπαιδευτικό κενό και συνεπώς την ανάγκη για την επανάληψη της τάξης αλλά και παιδαγωγικά παγώνει στη συνείδηση του μαθητή την αντίληψη ότι η εργασία και η συνέπεια στις υποχρεώσεις δε συγκαταλέγονται στις αρετές των ανθρώπων.

9. Όλοι οι μαθητές, και οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν μάθημα την πρώτη ώρα, πρέπει να παρευρίσκονται στην πρωινή συγκέντρωση του σχολείου. Αυτή είναι η μοναδική ευκαιρία συγκέντρωσης όλης της σχολικής κοινότητας. Είναι η μοναδική ευκαιρία επαφής, ενημέρωσης και ψυχολογικής προετοιμασίας για το εκπαιδευτικό έργο που θα ακολουθήσει. Με τη σημερινή σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν αρκετοί μαθητές αλλόθρησκοι - ετερόδοξοι. Έχουν δικαίωμα να μη μετέχουν στην πρωινή προσευχή. Παράλληλα όμως έχουν υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα της ενεργού συμμετοχής των υπολοίπων. Το σχολείο είναι απαραίτητο να αποδίδει στο σημείο αυτό τη δέουσα σημασία.

10. Το σχολείο έχει υποχρέωση να ρυθμίσει το θέμα της καθυστερημένης προσέλευσης των μαθητών με βάση την εξής γενική αρχή: δεν πρέπει να διακόπτεται το μάθημα εξαιτίας αυτών που καθυστερούν ούτε να ενθαρρύνεται η άποψη ότι μπορεί να καθυστερεί ο μαθητής χωρίς κάποιες συνέπειες και ευθύνες. Τον τρόπο αντιμετώπισης θα τον αναζητήσει κάθε σχολείο χωριστά.

11. Ένα ευαίσθητο ζήτημα είναι αυτό που αφορά την κόσμια και ευηρεπή εμφάνιση των μαθητών, τα όρια της οποίας είναι δυσδιάκριτα. Υπάρχουν βέβαια ακραίες περιπτώσεις οι οποίες είναι προφανείς. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η κοινότητα της τάξης με το σύμβουλο καθηγητή και σε συνεργασία με τους

γονείς μπορεί να επιχειρήσει παρέμβαση. Αν αυτό δεν αποδώσει, η ευθύνη μεταφέρεται στο 15μελές μαθητικό συμβούλιο και τέλος στο σύλλογο διδασκόντων.

12. Το κάπνισμα των μαθητών στο χώρο του σχολείου δεν είναι παιδαγωγικά ορθό να νομιμοποιηθεί με την ανοχή του σχολείου. Απαγορεύσεις και περιορισμοί στους καπνιστές γίνονται αποδεκτές για τους δημόσιους χώρους σε κάθε περίπτωση. Το σχολείο με τις αρχές και τους κανόνες λειτουργίας του οφείλει να αποδοκιμάσει αυτή την επιβλαβή, άχρηστη και επικίνδυνη συνήθεια, η οποία, δυστυχώς, εδραιώνεται σ' αυτή την ηλικία.

13. Η ποιότητα της ενδοσχολικής ζωής, των εκπαιδευτικών καινοτομιών και των παράλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η έκδοση μαθητικών περιοδικών και εφημερίδων, η ανάπτυξη και η λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης, η εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αγωγής υγείας, επαγγελματικού προσανατολισμού, κυκλοφοριακής αγωγής, η τοπική ιστορία και ο πολιτισμός, η διαπολιτισμική αγωγή, είναι αυτά που συνθέτουν ένα πλέγμα δραστηριοτήτων μέσα στις οποίες όλοι οι μαθητές πρέπει να μπορούν να διοχετεύσουν την ενεργητικότητά τους με συνθήκες ελεύθερης έκφρασης, ελεύθερης εκδήλωσης και αυθόρμητης επιλογής. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι να επικρατεί διοικητική και παιδαγωγική πειθαρχία.

14. Η ισχύουσα εκπαιδευτική νομοθεσία προβλέπει τις συνέπειες της καταδολίευσης των εξετάσεων, των αντιγραφών, των υποκλοπών κ.λ.π. Το σχολείο έχει χρέος να αντιμετωπίζει αποφασιστικά αυτά τα φαινόμενα, τόσο για ουσιαστικούς λόγους, επειδή αλλοιώνεται η πραγματική σχολική κατάσταση του μαθητή, όσο και, κυρίως, για παιδαγωγικούς. Το σχολείο πρέπει να αποδοκιμάσει την άποψη ότι ο μαθητής μπορεί, με άλλους τρόπους, όχι τίμιους, να επιτύχει ένα αποτέλεσμα και, εάν αυτό γίνει αντιληπτό, να μην έχει καμιά συνέπεια.

15. Όταν ο μαθητής τιμωρείται με αποβολή από τα μαθήματα, είναι σκόπιμο να παραμένει στο σχολείο όλες τις ώρες λειτουργίας του και να απασχολείται σύμφωνα με τις οδηγίες του υποδιευθυντή ή άλλου εντεταλμένου εκπαιδευτικού.

16. Αποκλίσεις των μαθητών από τη δημοκρατική συμπεριφορά, τους κανόνες του σχολείου, τους όρους της ισότιμης συμμετοχής στη ζωή του σχολείου, από τον οφειλόμενο σεβασμό στον εκπαιδευτικό, στη σχολική περιουσία, στο συμμαθητή, από όλα αυτά που το σχολείο θέτει ως κανόνες της λειτουργίας του, πρέπει να θεωρούνται σχολικά παραπτώματα. Τα σχολικά παραπτώματα θα αντιμετωπίζονται από το σχολείο σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και με γνώμονα την αρχή ότι η κατασταλτική αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων πρέπει να είναι η τελευταία επιλογή, όμως δεν αποκλείεται ως παιδαγωγικό μέτρο. Η επιείκεια χωρίς όρια νομιμοποιεί τις αποκλίσεις και καλλιεργεί την αντίληψη της ατιμωρησίας.

II. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

1. Οι εκπαιδευτικοί με την εν γένει συμπεριφορά τους οφείλουν να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση ήρεμου, ευχάριστου και συνεργατικού κλίματος μέσα στο σχολείο. Πρέπει να διαθέτουν αξιοπρέπεια και κύρος που συμβιβάζονται με το ρόλο τους. Τις μεταξύ τους σχέσεις είναι απαραίτητο να τις διέπει ο αμοιβαίος σεβασμός και να τις χαρακτηρίζει η ειλικρινής, συναδελφική και ανθρώπινη επικοινωνία. Ανάλογη σχέση συνεργασίας και επικοινωνίας πρέπει επίσης να καλλιεργείται ανάμεσα σε αυτούς και το Διευθυντή του σχολείου.

2. Οι εκπαιδευτικοί έχουν υποχρέωση να σέβονται τις απόψεις, τις ιδέες και τις προτάσεις των άλλων. Όταν έχουν άλλη άποψη, πρέπει να την υπερασπίζονται με επιχειρήματα και διάλογο. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να θεωρείται ισχυρή η άποψη που συγκεντρώνει την αποδοχή της πλειοψηφίας και αυτή ισχύει για τη σχολική μονάδα. Αυτή η δημοκρατική αρχή πρέπει να αποτελεί κανόνα της συλλογικής λειτουργίας του σχολείου.

3. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στο ίδιο τμήμα και εκείνοι που διδάσκουν στα τμήματα της ίδιας τάξης έχουν ένα χώρο κοινής ευθύνης. Είναι απαραίτητο να συζητούν μεταξύ τους για τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν μέσα στην τάξη, να προβληματίζονται και να επιλέγουν κοινούς τρόπους για την αντιμετώπιση φαινομένων επιλήψιμης συμπεριφοράς μαθητών ή ορισμένων ειδικών περιπτώσεων που απαιτούν ιδιαίτερη φροντίδα, ευαισθησία και λεπτούς χειρισμούς εκ μέρους τους. Η συνεργασία όλων είναι όχι μόνο χρήσιμη αλλά και επιβεβλημένη. Κάθε σχολείο, επομένως, πρέπει να μεθοδεύσει και να οργανώσει τον τρόπο της οριζόντιας συνεργασίας των εκπαιδευτικών του.

4. Οι εκπαιδευτικοί του ίδιου κλάδου πρέπει να επιδιώκουν την κατακόρυφη συνεργασία και να εξετάζουν τα προβλήματα που εμφανίζονται στη διδασκαλία των μαθημάτων ενός κλάδου μέσα στο σχολείο. Κάθε μάθημα έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες που απαιτούν επιμέρους αντιμετώπιση. Η ομάδα των εκπαιδευτικών του ίδιου κλάδου μέσα σε κάθε σχολείο πρέπει να αποκτήσει οργανωτική υπόσταση και να αναλάβει ομαδικά την ευθύνη της αντιμετώπισης των προβλημάτων του κλάδου. Το οργανωτικό

σχήμα καλό θα ήταν να αποφασιστεί από το σύλλογο των εκπαιδευτικών του σχολείου και ύστερα από εισήγηση των άμεσα ενδιαφερομένων εκπαιδευτικών.

5. Όσα αναφέρονται για την αξιοποίηση των κλίσεων, των ενδιαφερόντων και του ταλέντου των μαθητών ισχύουν και για τους εκπαιδευτικούς. Τα στοιχεία αυτά μαζί με την πείρα και την ειδικότητα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να αξιοποιούνται για την καλύτερη οργάνωση της σχολικής ζωής.

6. Δεν είναι ορθό ούτε επιτρεπτό να διατυπώνεται, κυρίως προς τους μαθητές, και να υποστηρίζεται η αντίληψη ότι ο ρόλος κάποιων τομέων της επιστήμης ή μαθημάτων είναι σημαντικότερος για την παιδεία τους. Δε νοούνται επίσης αντιπαράθεσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών για το θέμα αυτό. Το σχολείο παρέχει γενική παιδεία, η οποία είναι κοινή συνισταμένη όλων των μαθημάτων.

7. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού μέσα στη σχολική κοινότητα είναι ηγετικός και η επίδρασή του καθοριστική. Εκτός από τη διδασκαλία των μαθημάτων, διαπαιδαγωγεί με το παράδειγμα και την καθημερινή του παρουσία. Επομένως, οι υποχρεώσεις του δεν περιορίζονται ούτε στην άρτια επιστημονική του κατάρτιση ούτε στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του. Επεκτείνονται και πολύ πέρα από αυτά.

8. Η μορφή και το ύφος της γλώσσας των εκπαιδευτικών, η κοινωνική τους ζωή και η γενικότερη παρουσία τους δημιουργούν πρότυπα αναφοράς για τους μαθητές, ιδίως των μικρότερων ηλικιών, αλλά και για τους πολίτες των μικρότερων κοινωνιών. Είναι, επομένως, ανάγκη να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα που διαμορφώνουν την εικόνα του εκπαιδευτικού.

9. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών, οι σχέσεις τους με τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής κοινότητας και της εκπαιδευτικής ιεραρχίας περιγράφονται από την αντίστοιχη εκπαιδευτική νομοθεσία. Η σχολική μονάδα πρέπει να είναι ευνομούμενη ομάδα, για να έχει αποτελεσματικότητα και να αποτελεί για τους μαθητές παράδειγμα δημοκρατικής λειτουργίας και πρότυπο δημοκρατικής αγωγής.

10. Κάθε μαθητής αποτελεί μια ιδιαίτερη προσωπικότητα και έχει τις δικές του ανάγκες, τα δικά του προβλήματα και τη δική του ψυχосύνθεση. Αυτό καθιστά εξαιρετικά δύσκολο και πολυσύνθετο το έργο της διαπαιδαγώγησης του μαθητή. Γι' αυτό ο εκπαιδευτικός οφείλει να παρατηρεί, να κατανοεί και να ερμηνεύει σωστά κάθε πρόβλημα προσαρμογής των μαθητών και αφομοίωσης των κοινωνικών κανόνων εκ μέρους τους. Έτσι θα μπορεί να επιλέγει τους κατάλληλους κάθε φορά διδακτικούς και παιδαγωγικούς χειρισμούς και να τους προσαρμόζει στις ανάγκες των μαθητών του.

11. Η γνώση της οικογενειακής και της κοινωνικής κατάστασης των μαθητών είναι πολλαπλά χρήσιμη για τον εκπαιδευτικό και τον βοηθά στο έργο του, γιατί του επιτρέπει να αντιμετωπίσει με ευαισθησία και λεπτούς χειρισμούς τα ιδιαίτερα προβλήματα των μαθητών του και να κατανοήσει τη συναισθηματική και ψυχολογική κατάστασή τους. Η ενημέρωσή του πάνω σε θέματα υγείας των μαθητών του κρίνεται απολύτως αναγκαία, γιατί θα του επιτρέψει να προσαρμόσει ανάλογα τη συμπεριφορά του και θα τον προφυλάξει από πιθανά ατοπήματα στις σχέσεις του μαζί τους.

12. Σημαντική αρετή του εκπαιδευτικού είναι να προωθεί, να ενθαρρύνει και να οργανώνει τόσο στο μάθημα όσο και σε άλλες σχολικές δραστηριότητες την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Χρέος του είναι να αξιοποιεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών, να διευρύνει διαρκώς τα όρια της συμμετοχής τους στις διάφορες δραστηριότητες και να τους ωθεί να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.

13. Ο εκπαιδευτικός έχει συχνή καθημερινή επαφή και επικοινωνία με τους μαθητές μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος, στην αυλή και τους διαδρόμους του σχολείου κατά τα διαλείμματα, και στις ομαδικές εκδηλώσεις εντός και εκτός του σχολείου. Αυτή η πολλαπλή επικοινωνία του με τους μαθητές πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και με τους όρους που επιβάλλει μια έντιμη παιδαγωγική σχέση, η οποία σημαίνει:

(α).Ειλικρινή και ανθρώπινη συνεργασία, ενδιαφέρον, δικαιοσύνη και αγάπη για το μαθητή.

(β).Σεβασμό στην προσωπικότητα, στις ιδιαίτερες ανάγκες και στις κοινωνικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές ή φυλετικές ιδιαιτερότητες του μαθητή, πράγμα που επιβάλλεται και από την πολυπολιτισμική συγκρότηση της σύγχρονης κοινωνίας μας.

(γ).Σταθερή στάση και επιμονή σε κανόνες κοινά αποδεκτούς, με παράλληλη απαίτηση να υπάρχει σεβασμός σ αυτούς τους κανόνες και από την πλευρά των μαθητών.

(δ).Εξασφάλιση της ευταξίας μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας και στο σχολικό χώρο, με τήρηση των κανόνων δημοκρατικής συμπεριφοράς.

(ε). Συνειδητοποίηση του ρόλου που παίζει η εξασφάλιση της ευταξίας για την αποδοτική λειτουργία του σχολείου στο γνωστικό τομέα αλλά και για την καλλιέργεια της αυτοπειθαρχίας και της κοινωνικής συνείδησης στους μαθητές.

14. Η δίκαιη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού καθώς και ο παιδαγωγικός τρόπος επικοινωνίας εκπαιδευτικών - μαθητών είναι χρήσιμο να επιβεβαιώνεται καθημερινά στην πράξη και πρέπει να στηρίζεται στα εξής κυρίως στοιχεία:

(α). Στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί απευθύνουν τις ερωτήσεις και δίνουν τις απαντήσεις κατά τη διάρκεια του μαθήματος και γενικά στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τους μαθητές.

(β). Στον τρόπο με τον οποίο βαθμολογούν και αξιολογούν τους μαθητές τους.

(γ). Στον τρόπο με τον οποίο εκτονώνουν τις εντάσεις που παρουσιάζονται μέσα στην τάξη και στην αποφασιστικότητα με την οποία αντιμετωπίζουν δυσλειτουργίες.

(δ). Στη συχνότητα με την οποία καταφεύγουν στο Διευθυντή του σχολείου για να αντιμετωπίσει προβλήματα που αναφέρονται μέσα στην τάξη και τα οποία θα μπορούσαν να επιλύσουν οι ίδιοι.

16. Οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται για την προστασία του σχολικού χώρου και της περιουσίας του σχολείου καθώς και για την ευκοσμία της τάξης μέσα στην οποία διδάσκουν αλλά και του σχολείου γενικότερα. Παράλληλα, προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σε θέματα που αφορούν την καθαριότητα, την υγιεινή και την αισθητική του χώρου μέσα στον οποίο φοιτούν.

17. Οι εκπαιδευτικοί φροντίζουν για την ασφάλεια των μαθητών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο σχολείο και κατά την πραγματοποίηση εκδηλώσεων που γίνονται με ευθύνη του σχολείου. Ιδιαίτερη φροντίδα καταβάλλεται κατά την είσοδο και την αποχώρηση των μαθητών από το σχολείο, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων καθώς και κατά την απομάκρυνσή τους από την αίθουσα διδασκαλίας.

18. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να τηρούν εχεμύθεια σε ό,τι αφορά τις αποφάσεις του συλλόγου των διδασκόντων, τις συζητήσεις και εκτιμήσεις σχετικά με τη σχολική επίδοση, τη συμπεριφορά και τη διαγωγή των μαθητών, τη βαθμολογία στις εξετάσεις και, γενικά, για όλα τα στοιχεία που αφορούν το σχολείο.

19. Η ενημέρωση των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών πρέπει να γίνεται συστηματικά, προγραμματισμένα και όπως προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία. Κάθε εκπαιδευτικός οφείλει να γνωστοποιήσει τις ώρες της εβδομάδας κατά τις οποίες θα μπορεί να δέχεται τους γονείς και να τους ενημερώνει λεπτομερώς και υπεύθυνα. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των γονέων θα ήταν χρήσιμο να μην υπάρχει μεγάλη διασπορά των ωρών ενημέρωσης κατά τη διάρκεια εβδομάδας.

III. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ο Διευθυντής του σχολείου βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας μέσα στη σχολική κοινότητα και γι αυτό έχει και τις πιο πολλές ευθύνες. Είναι ο ηγέτης που ενδιαφέρεται για τη οργάνωση και την πραγματοποίηση του έργου μέσα στο σχολείο καθώς και για την ικανοποίηση των αναγκών των εκπαιδευτικών και του υπόλοιπου προσωπικού. Για να φέρει σε πέρας το πολύπλοκο έργο της διοίκησης και παράλληλα να ασκεί επιρροή στους εκπαιδευτικούς, πρέπει να διαθέτει υψηλό κύρος και πειθώ, να είναι κοινά αποδεκτός και να μην αμφισβητείται. Οι εντολές και οι οδηγίες του Διευθυντή που απορρέουν μόνο από τη νόμιμη εξουσία του είναι συχνά ατελέσφορες για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων του σχολείου, αν δε στηρίζονται στις αρετές και στην προσωπική επίδραση του σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς. Οι αρμοδιότητες, οι ευθύνες και τα καθήκοντά του Διευθυντή του σχολείου περιγράφονται και προβλέπονται από την εκπαιδευτική νομοθεσία. Στον κανονισμό λειτουργίας σχετικά με το Διευθυντή θα μπορούσαν να αναφερθούν τα εξής:

1. Όταν ο Διευθυντής επικοινωνεί με τους μαθητές, όταν απευθύνεται σ' αυτούς ή αντιμετωπίζει ειδικά ζητήματα, πρέπει να δείχνει αγάπη, ενδιαφέρον και φροντίδα γι αυτούς. Η παιδαγωγική του ευθύνη είναι να διδάξει στην πράξη τους δημοκρατικούς κανόνες οργάνωσης της κοινωνίας του σχολείου.

2. Ακραία συμπεριφορά προς τους μαθητές, με αυταρχικό πνεύμα και χαρακτηρισμούς απαξιωτικούς και προσβλητικούς, πρέπει να θεωρείται αρνητικό στοιχείο. Περισσότερο πρέπει να χρησιμοποιεί τον έπαινο, τις παραινέσεις, τις συμβουλές και, γενικότερα, θετικά κίνητρα.

3. Ο Διευθυντής στις σχέσεις του με τους μαθητές δεν πρέπει να δείχνει έλλειψη ενδιαφέροντος για όσα γίνονται στο σχολείο ούτε να αμελεί να κάνει αισθητή την παρουσία του. Αποκλίσεις από τους κανόνες

του σχολείου και γενικά τη σωστή μαθητική συμπεριφορά τις παρατηρεί, τις αντιμετωπίζει με παιδαγωγική ευθύνη, κάνει τις αναγκαίες υποδείξεις, ανακαλεί στην τάξη αυτούς που διέπραξαν παραπτώματα και, αν χρειαστεί, τους τιμωρεί. Ο γενικός κανόνας ο οποίος πρέπει να ισχύει είναι ότι τα θετικά κίνητρα είναι περισσότερο αποτελεσματικά από τα αρνητικά. Ο Διευθυντής πρέπει να έχει υπόψη του ότι οι παρατηρήσεις, οι υποδείξεις, η αποδοκιμασία πράξεων και φαινομένων ή ακόμη και η επιβολή ποινής εντάσσονται μέσα στα καθήκοντά του και απορρέουν από το ρόλο του. Όταν απαιτείται να κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος, οφείλει να το πράξει, γιατί διαφορετικά η ανοχή σε ακραία φαινόμενα μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά για τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα του σχολείου.

4. Η πρόσβαση των μαθητών στο Γραφείο του Διευθυντή πρέπει να γίνεται σχετικά άνετα. Η συζήτηση με τους μαθητές και η επικοινωνία μαζί τους πρέπει να γίνεται ελεύθερα αλλά και με τον πρόπονητα σεβασμό εκ μέρους τους. Η επικοινωνία αυτή δε σημαίνει υιοθέτηση της απόλυτης ισοπέδωσης, η οποία αποδυναμώνει την παιδαγωγική λειτουργία του ρόλου του. Η δημοκρατική επικοινωνία έχει κανόνες και όρια συμπεριφοράς, αναγνωρίζει ρόλους και απαιτεί από τους φορείς διάθεση να υπερασπιστούν το ρόλο τους. Ο Διευθυντής γνωρίζει ότι η αγωγή και η μόρφωση δε γίνονται με αυτοεξέλιξη. Χρειάζεται τη διαμεσολαβητική παρέμβαση του ώριμου εκπαιδευτικού και, ακόμη περισσότερο, του επικεφαλής Διευθυντή.

5. Ο Διευθυντής οφείλει να μη διαφοροποιεί κατά περίπτωση τη συμπεριφορά του προς τους μαθητές, γιατί θέτει υπό αμφισβήτηση τη δικαιολογημένη απαίτηση για ισότιμη και δίκαιη συμπεριφορά προς όλους. Οφείλει να χρησιμοποιεί με δικαιοσύνη και χωρίς διακρίσεις τα οποιασδήποτε μορφής κίνητρα, θετικά ή αρνητικά.

6. Ο Διευθυντής έχει τακτική επαφή με τους γονείς επιδιώκοντας την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Με τη συνεργασία και την κοινή προσπάθεια επιλύονται καλύτερα και αποτελεσματικότερα τα προβλήματα που παρουσιάζονται. Οι αποφάσεις του Διευθυντή του σχολείου για θέματα που αφορούν άμεσα τους γονείς και τους μαθητές έχουν μεγαλύτερο κύρος, όταν προκύπτουν ύστερα από συνεργασία με τους γονείς.

7. Ο Διευθυντής φροντίζει ώστε στην επικοινωνία του με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, τους γονείς, τους μαθητές και τα άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας να εξασφαλίζει την "έντιμη" διοικητικά και παιδαγωγικά σχέση, να αναγνωρίζει και να κατοχυρώνει το ρόλο της κάθε πλευράς. Κάθε παράγοντας της σχολικής κοινότητας ασκεί έναν ιδιαίτερο ρόλο, που έχει το δικό του περιεχόμενο και τη δική του σημασία. Ο Διευθυντής του σχολείου οφείλει να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να ασκεί ο καθένας σωστά το ρόλο του.

8. Ο Διευθυντής του σχολείου με τις εμπειρίες και τις εξειδικευμένες γνώσεις του στον τομέα της διοίκησης της εκπαίδευσης οφείλει να δημιουργεί κλίμα αμοιβαίας κατανόησης και εκτίμησης ανάμεσα σε αυτόν και τους εκπαιδευτικούς και να εξασφαλίζει τη συναίνεση και τη συνεργασία τους.

9. Ο Διευθυντής του σχολείου στον τομέα άσκησης του εκπαιδευτικού έργου θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς του σχολείου του να ικανοποιούν την ανάγκη για αναγνώριση της προσωπικότητας και της αξίας τους από το περιβάλλον. Για να το πετύχει αυτό, πρέπει να δίνει τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη σχεδίαση και οργάνωση της εργασίας τους καθώς και στη λήψη αποφάσεων που τους αφορούν. Εξυπακούεται ότι η επικοινωνία πρέπει να είναι αμφίδρομη.

10. Ο Διευθυντής του σχολείου πρέπει να έχει την ικανότητα να κατανοεί το σημαντικό ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα για την ομαλή λειτουργία του σχολείου, να παραδέχεται και να εκτιμά την προσωπικότητα του άλλου, να αναπτύσσει θετικές στάσεις απέναντι στους υφισταμένους του και να ικανοποιεί βασικές ανάγκες τους.

IV. ΓΟΝΕΙΣ

1. Φυσικοί κηδεμόνες του μαθητή είναι ο πατέρας και η μητέρα του. Αυτοί είναι κηδεμόνες του μαθητή, εφόσον κατοικούν στην πόλη όπου βρίσκεται το σχολείο. Διαφορετικά, ορίζουν οι ίδιοι με έγγραφη δήλωση τον κηδεμόνα του μαθητή.

2. Οι γονείς και οι κηδεμόνες εγγράφουν το μαθητή στο σχολείο, επικοινωνούν συχνά με το Διευθυντή και τους εκπαιδευτικούς της τάξης, παρακολουθούν με ενδιαφέρον τη φοίτηση, το ήθος και τη σχολική επίδοση και ενημερώνουν υπεύθυνα το σχολείο για όλα τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με το μαθητή και επηρεάζουν τη συμπεριφορά του στο σχολείο.

3. Κάθε φορά που δημιουργείται ένα θέμα το οποίο σχετίζεται με ένα συγκεκριμένο μαθητή και πρόκειται να απασχολήσει το σχολείο, ο πρώτος που πρέπει να ενημερωθεί σχετικά είναι ο Γονέας - Κηδεμόνας, ο οποίος με τη σειρά του θα πρέπει να συνεργαστεί με το σχολείο.

4. Για τη συμμετοχή του μαθητή σε ορισμένες σχολικές εκδηλώσεις είναι απαραίτητο να υπάρχει έγκριση του κηδεμόνα, όπως ορίζεται από την κείμενη νομοθεσία. Επίσης το σχολείο μπορεί να ζητήσει τη γνώμη ή την έγκριση του Γονέα - Κηδεμόνα για κάποιες άλλες εκδηλώσεις, για τις οποίες δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη. Αυτή η συνεργασία εμπεριέχει σημαντική ευθύνη και πρέπει να γίνεται με προσοχή.

5. Ο Γονέας - Κηδεμόνας δικαιούται να έχει πλήρη και υπεύθυνη ενημέρωση για το μαθητή, αλλά οφείλει και ο ίδιος να ενημερώνει το σχολείο για θέματα που μπορεί να επηρεάζουν την επίδοση ή τη συμπεριφορά του μαθητή στο σχολείο.

6. Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων αποτελεί τη συλλογική έκφραση της άποψης των Γονέων και Κηδεμόνων των μαθητών. Το σχολείο χρειάζεται και επιδιώκει τη συνεργασία του Συλλόγου για την προαγωγή του σχολικού έργου. Είναι προφανές ότι το εκπαιδευτικό έργο ανήκει στην αρμοδιότητα και ευθύνη των εκπαιδευτικών, του Συλλόγου των εκπαιδευτικών και του Διευθυντή του κάθε σχολείου. Τα θέματα όμως της παιδαγωγικής λειτουργίας, των ενδοσχολικών και εξωσχολικών εκδηλώσεων και το γενικότερο κλίμα στο σχολικό χώρο επηρεάζονται από την καλή συνεργασία των εκπαιδευτικών και του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων.

7. Η Σχολική Επιτροπή, το Σχολικό Συμβούλιο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι επιστημονικοί, οι καλλιτεχνικοί και οι πολιτιστικοί φορείς, πέρα από το θεσμικό τους ρόλο, είναι οι κοινωνικές συνιστώσες του σχολείου. Ένα ανοιχτό δημοκρατικό σχολείο έχει ανάγκη από τη σύμπραξη όλων αυτών, για να επιτύχει στην αποστολή του. Ο κοινωνικός περίγυρος αποτελεί το περιβάλλον μέσα στο οποίο το σχολείο αναπτύσσει το μορφωτικό έργο του.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο γενικών αρχών του σχολικού κανονισμού κάθε σχολική μονάδα διαμορφώνει τον κανονισμό λειτουργίας της σε συνεδρίαση του Συλλόγου Διδασκόντων στην οποία συμμετέχει το Δ.Σ. του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και εκπρόσωποι της μαθητικής κοινότητας. Κατά τη διαμόρφωση του κανονισμού λαμβάνονται υπόψη και οι ιδιαίτερες κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες κάθε τοπικής κοινωνίας. Αντίγραφο του κανονισμού λειτουργίας αποστέλλεται στο Διευθυντή Εκπαίδευσης ή στον Προϊστάμενο του οικείου Γραφείου.